

קובץ גליונות

פרשת תרומה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רשכבה"ג

מרן הגראי"ל שטיינמאן זיע"א

מרן ראש הישיבה

הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מרן הגאון

רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

מרן המשיג

הגר"ד יפה זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר

רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור

הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן ראש הישיבה

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול

רבי 'צחק זילברשטיין שליט"א

הגאון הגדול

רבי דוד כהן שליט"א

הברי שי"ח

נשיה בחוקיך

דרכי החיזוק

שיעור הומש

תורת ראשי הישיבות

מים חיים

כאיל תערוג

דובב שפתיים

גאון יעקב

דברי אמת

נפשו גהלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

יחי ראובן

זכור זאת ליעקב

זכות הלימוד בקובץ

לע"נ הרה"ג מנשה ב"ר מאיר זצ"ל ועקנין

נלב"ע ד' אדר תשע"ז

זכה להקים עולה של תורה בעיר טבריה שנים רבות

תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי

'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

הודעה חשובה

בשבוע הבא יצא לאור קובץ שיכלול בתוכו את פרשיות תצוה וכי תשא
הקובץ הבא יופיע לפרשת ויקהל פקודי

לעילוי נשמת

הגאון
רבי ירוחם זלצברג
זצוק"ל
בהח"ר נתן ז"ל
נלב"ע ד' אדר תשע"ה
תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת מלכה בתיה
בת
ר' אברהם עמרם
הלוי
נלב"ע ד' אדר תשע"ו
תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרבנית מרת לאה גיננדל
בת ר' עבי הכהן
נלב"ע ג' אדר תשע"ה
א"ח למרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שיבלחט"א
תנצב"ה

הודעה משמחת

למעוניינים ניתן לפרסם בקובץ גליונות ספרים חדשים שיצאו לאור
במחיר מוזל במיוחד לזיכוי הרבים

המעוניינים לסייע (בשעת הצורך)
בהעברת הקבצים,
ירשמו במס' 072-2587402
יש להקיש 5 ואח"כ 4
הבקשה תשמע לכל הרשומים,
ומי שיוכל לסייע יצור קשר

המעוניינים לפתוח מוקד הפצה
באיזור מגוריהם

וכן בכל עניני הקובץ ניתן לפנות
למס' 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.cilvonot@gmail.com

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות
למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס"
בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
וכן בקו הצדקה 073-2757000
יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרבנתי סניף 745
מס' חשבון: 45458

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'

kovetz+subscribe@aqaalegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

חוקת	י' תמוז	אמור	י"ג אייר	תרומה	ב' אדר
בלק	י"ז תמוז	בהר	כ' אייר	תצוה	ט' אדר
פנחס	כ"ד תמוז	בחוקותי	כ"ז אייר	כי תשא	ט"ז אדר
מטות מסעי	ב' אב	במדבר - שבועות	ה' סיון	ויקהל פקודי	כ"ג אדר
דברים	ט' אב	נשא	י"ב סיון	ויקרא	א' ניסן
שופטים	ז' אלול	בהעלותך	י"ט סיון	צו - פסח	ח' ניסן
כי תצא	י"ד אלול	שלח	כ"ו סיון	תזריע מצורע	כ"ט ניסן
כי תבא	כ"א אב	קרח	ג' תמוז	אחרי מות קדושים	ו' אייר

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

הרהורי לב לשנה השישית

שבוע זה - פרשת תרומה, פותח את השנה השישית של הגליון השבועי 'דברי שי"ח'.

שבוע רודף שבוע, חודש מצטרף לשנה, והנה אנו כבר ברוך השם מסיימים חמש שנים עמוסות ורצופות בהם מידי שבוע בשבוע יוצא לאור עולם הגיליון המופלא אותו הנכם קוראים כעת, חיכו ממתקים וכולו מחמדים, מנפלאות תורתו והגיגי דברי קדשו של רבינו הגדול מרן שר התורה שליט"א.

עומדים אנו בפתחה של השנה השישית להוצאת הגיליון, לא בדרך הטבע מתרחש הדבר הזה, אלא בסייעתא דשמיא עצומה ואיתערותא דלעילא, זכותו של רבינו שר התורה שליט"א מחד וזיכוי הרבים מאידך הם הם שעומדים לנו כל העת, והדברים מורגשים בחוש, ואין לך שבוע שאין ברכתו מרובה מחבירו.

להרעיש עולם ומלואו..

אודה ולא אבוש, הסיפוק מעבודת הקודש הזו הינו עצום, התגובות הנרגשות שחוצות מגורים ועדות, ובכלל מגיעות מכל רחבי תבל כפשוטו ממש, פעמים שנדמה כי מצודתו של הגיליון פרושה בחו"ל אף יותר מבארץ, ישנם מספר גבאי קהילות ברחבי העולם המדפיסים אותו מידי שבוע לבני עדתם, ישנם רכזים מקומיים המפיצים אותו בדרכם שלהם וכמובן תפוצת המיילים שמגיעה לרבות בארצות הגולה, כבארץ הקודש, תגובות אלה מעידות כאלף עדים על ההצלחה הרבה וגודל מעלת הגיליון.

בצל כנפיק יחסיו, ושגיאות מי יבין.

זכה דורנו ורבינו הגדול בתוכו, רוח אפינו במובן הפשטני ביותר של המילה, מאות אלפים בעולם כולו חרדים למוצא פי קדשו, ותורה מחזרת אחר אכסניה שלה, הצימאון העצום לכל בדל של דבר קודש מרבינו ואפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים, אינה קיימת בנמצא, לאור פסיקותיו יהלכו ההמון ולקול הוראותיו יחרדו.

ומשכך אין לתאר עד מה גודל האחריות שנטלנו על עצמינו בהיותנו אחד השופרות המביאים באורח קבוע משביבי האור המתנוצצים ברחוב רשב"ם ומבהיקים עד שמי רום, כך גם הזהירות הרבה מאחר ואין בודקים מן המזבח ולמעלה, ע"כ רואים אנו צורך להבהיר ברורות, המערכת משתדלת ומתאמצת ככל יכולתה לאמת ולברר היטיב הדק בשבע נפות מקחו של צדיק אולם לא ימלט כי שגגה נופלת בחלקינו שהרי מלאכים איננו, והדברים פשוטים שאין לתלותם חלילה בצדיק אלא עמנו תלך משוגתנו.

הנטפל לעושי מצווה, מעלה עליו הכתוב..

מעט לעת נתקל אני בבני עליה יקרים, אנשי עמל, או סתם דרי עולמינו, אשר אומרים לי בהתרגשות, אתה חייב לשמוע סיפור נפלא שהיה לי עם רבינו שליט"א, חלקם משיחים על פסקי הלכה נפלאים או תשובות הגנוזות אצלם מרבינו, וכאן אני פונה בקריאה של חיבה לקהל הקוראים החשוב, אנא, בואו וטלו חלק בזיכוי הרבים העצום הזה, שתפו את המערכת בחומרים הנמצאים תחת ידכם, מכתבים, תשובות, מעשיות והנהגות, כל חומר ייבדק ויפורסם בהתאמה הנצרכת, וזכות הרבים תעמוד לכם.

להגדיל תורה ולהאדירה

כפי אשר עיני הקוראים תחזינה מישרים, הגיליון בהתפתחותו והתעצמות כל העת, כאשר מאמץ רב ורוב תבונות מושקעים במדורים חדשים, ושאר דברים נפלאים, כפי שכבר כתבנו, מינא ומינכם יתקלס עילאה ואין הדבר תלוי אלא בציבור הנאמן, וכפי מתת ידו הרוחנית, אנו מצדינו שוקדים ללא הרף לחדש ולהעצים את הגיליון ותוכנו ועוד חזון למועד.

'כל נדיב לב יביאה את תרומתו'..

דבר בעתו מה טוב, ואם כבר שותפות בזיכוי הרבים אדיר, עוד אוסיף ולא אכחד, ההוצאות רבות למעלה ראש, בד"כ איננו עוסקים בזה, אך סיום שנה הוא התארגנות להתחלה, ובכדי שנוכל הלאה להפיץ את מעינות הנצח להרוות גרונותיהם של תלמידי חכמים, זקוקים אנו למענות מצווה, כל תרומה ואפילו זעירה תתקבל בברכה והנצחת זכויות התורמים תירשם ותיקבע לנצח נצחים, ושכרם הרבה מאד.

נר ה' נשמת אדם

נחנק הגרון ורועדות הידים, כאשר נאלצים אנו לחתום את השנה הזו בלב שותת דם בהילקחו מעלינו של מרן רשכבה"ג ראש הישיבה הגר"א"ל שטינמן זצוק"ל, אשר כפי שכבר נכתב בזמנו, זכינו להתקבל אצלו משך השנים בהגישנו לפניו את הגליון, אם כגיליון נפרד ואם בתוך 'הקובץ גיליונות' אותו קילס מאד, ועתה בזכרנו כל זאת תדמע עיננו, אהה כי יתומים היינו יחד עם כל בית ישראל ולוואי שיהא מרן עלינו למליץ יושר יחד עם כל בית ישראל.

עיני אשא אל ההרים

ובצאתי מן הקודש, תפילה אנו נושאים קמי קודשא בריך הוא, שיזכנו עוד רבות בשנים לדלות ולהשקות מתורתו המפכה של רבינו לעדרים ולהגישא על שולחן מלכים מאן מלכי רבנו, ונזכה ליהנות מזיו אורו ומנועם צוף תורתו עד יבוא ינון, אז נזכה לילך קמי משיח צדקנו ומלכינו בראשינו, אכ"ר.

מעט מהחגובות שקבלנו לרגל תחילת השנה השישית להוצאת הגליון

הר"ר יצחק שליט"א מזכה הרבים,

קודם לכל ברכות ואיחולים על כך שזכיתם להיות שופרו של גדול הדור ולהביא את דברו שבת בשבת לכל קצווי תבל יתן ה' ותמשיכו מחיל אל חיל להביא דבר ה' אל העם שבשדות.

דברי שי"ח מגיע ע"י המזכירה של הסמינר לתפוצה רחבה ע"י אמייל. ואם מסיבה טכנית כל שהיא היא מאחרת בשליחת הגליון מיד היא מקבלת תזכורות וזה לא רק ממורוצמו יש המקבלים בקליוולנד ועוד ערים נוספות ושיתם בצמא את כל עניני העלון.

ברצוני לספר על שני מעשים שנחרצו בזיכרוני מהעבר הלא רחוק, אחת אברך שעמדה לפני לידה והרופאים כאן במורוצמו הודיעו לה בשורת איוב שהתנזק ייוולד ללא שום אפשרות חיים היות שהמוח מלא מים, הפנינו את השאלה מה לעשות דרככם והרב שליט"א אמר לא לעשות כלום התנזק בריא וייוולד ללא מום וללא פגם מיותר לציין שאכן כך היה. אך הרופאים לא יכלו לוותר ולא שיחררו את התנזק ורק חיפשו איזה שהוא פגם. ב"ה התנזק כבר בן יותר משנתיים מתפתח ללא שום בעיות וללא שום פגם.

זכור לי עוד שאדם שעבר ציטור בבית חולים מפורסם ביותר ונתן כדי פעולות הרופאים מהחשובים ביותר בעולם הסתכבו העניינים והאדם אחרי יום הפך לצמח ואתם נגשתם אל הרב כעבור יום ואמר להוסיף שם ותהיה לו רפואה שלימה, ביום שלמחרת הודיע בית החולים למשפחה שהם חייבים לפנות את החולה למקום מתאים היות דבית חולים לא יכול לעזור לו הוא יהיה צמח לעולם. עבר יום נוסף ואשתו של החולה ממחרת בבוקר לבית החולים לסעוד את בעלה וגם מפחדת שיוציאו אותו, וכיון שהתעכבה בדרך צלצלה לבית החולים להודיע שהיא מאחרת בבמה דקות עונה לה האחות אינך צריכה למהר בעלך אנוכל עכשיו ארוחת בוקר, הסבירה האשה, שמי כך וכך בעלי הוא צמח, עונה האחות כן, כך אמנם היה, אבל בבוקר הוא התעורר ובקש לאכול הוא עדיין מתקשה לזוז אבל עירצ ומדבר.

יה"ר שתזכו להמשיך ולהפיץ את הגליון ולזכות את הרבים בדבר ה' מתוך בריאות והרפואה. אצי מקווה שהעלאת במשהו.

אחרון בלומנטל, מורוצמו

לידידי היקר הגה"צ מגדולי מזכי הרבים רבי יצחק שליט"א צעירות בימינו נצח

הנה כת"ר שליט"א זוכה ב"ה להתחיל שנה הששית של הגליון האדיר שכבש עולם התורה ה"ה "דברי שי"ח",

והנה כידוע מידה הששית זה "יסוד", וזה מרמז גם לגליון "דברי שי"ח", שיש בו "יסודות" נאמנים בביאורי התורה, והלכות והליכות "חיים", וכידוע שכל מי שמעיין בגליון יקר זה, יש לו עונג שבת אמיתי, ומגוון עם כמה מדורים נבדלים ב"ה, ומתקיים מדבש ונפת צופים.

יהא רעווא שתזכו עוד רבות בשנים להגדיל תורה ולהאדירה באנויות נפשכם מהתורה ומרן שר התורה והיראה, כל רז לא אנוס ליה וכו' כש"ת רבי חיים קניבסקי שליט"א יאריך ימים על ממלכתו בבריאות ונחת כל טוב וב"ה כל שבוע יש הפתעות יפות ונבבדות בגליון שלכם מתורת והנהגות ומעשיות ממרן הגר"ח שליט"א ויהיה רצון שתמשיכו בדרך זה לשמחת כל ישראל אמן כן יהיה רצון

בברכת כהנים באהבה כעתירת גמליאל הכהן רבינו ביץ
מח"ס "גם אני אנדד" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

כבוד ידידי הדגול מזכה הרבים המזכה את כולנו באנחות יושר ומצעידינו בדרך אמונה, הרה"ג רבי יצחק גולדשטופ שליט"א

כאשר שמועה טובה שמעתי שמעכבר שליט"א פותח בס"ד את השנה השישית להוצאת הבטאון הנודע לכל יודעי דת ודיון, דברי שי"ח, נזכרתי בעובדה ומעשה רב מרבנו שליט"א שארע רק לאחרונה, לפני כשבועיים.

מלמד בת"ת לילדים לחינוך מיוחד, עורך "מסיבת חומש" לתלמידי כתה א' עם קשיי למידה, ונפשו בשאלתו: אן אפשר להעמיס חומר לימודי רב על הילדים, וניתן ללמד שיר אחד בעל פה. ניתן ללמד שיר הכולל את שש מצוות תמידיות, אן שיר הכולל את י"ג עיקרי האמונה, אן את כל שמות מסכתות הש"ס ושש סדרי המשניות מה עליו ללמד? הצגתי שאלה מעניינות זו קמיה רבנו מו"ר מרן שליט"א באמצעות ידידי המוב, נבד ונאמן בית רבנו, הרה"ג רבי יעקב קניבסקי שליט"א, והשיב מרן שליט"א: "שילמדו אותם את שמות מסכתות הש"ס".

--- מאן משמע?

עיקר העיקרים בחינוך הילדים, כפי ששמענו רבות ממרן שליט"א, הוא הנחלת מתיקות ואהבת התורה הקדושה. כשמשיגים בשיר ובזמר את כל שמות מסכתות הש"ס - זוכים לאהוב, לחוש מתיקות.

י"ג עיקרי האמונה הוא בסיס היהודי המאמין ושש מצוות תמידיות הוא חיוב מדינאי, כמבואר בביאור ל"רש"י סי' א' אך שורש כל דבר וענין, ובפרט בדורינו אנו, הוא הנחלת אהבת ומתיקות התורה. לחוש ש"פקודי ה' ישרים משמחי לב". להרגיש שאין כמתיקות של תורה ולהתעורר בכל צמי הלב בראת שמים, באהבת הבורא ית"ש. לשוש ולשמוח שברוך אלוהינו שבראנו לכבודו ולדעות שהעניג הגדול מכל העידונים הוא להתענג על ה'.

נראה לענ"ד שסוד מעלתו של ה"דברי שי"ח", אינו מתבטא רק בעצם העלאת דברי התורה ופסקי ההלכה ממרן רבינו הקדוש שליט"א, אן ספק שגם דברים אלו הינם קילורין לעינים, שמעלתם גדולה לאין שיעור. אך זהו לא הכל.

בא "דברי שי"ח" ומצליח - באמצעות קו קולמוסא דמעכבר שליט"א ובזכות הסייעותא דשמיא המופלאת של הגליון, תפוצתו ותהודתו הרבה - להעביר לאלפי הקוראים את מעם הזקנים, את ציחוחות יינו המשכר של רבנו שליט"א, מתיקות מעלתו ואשיותו הכבירה.

העברת חן מתקנות של רב רבנן, שר התורה, גדול מרבן שמו, אנה באה לידי ביטוי רק בעצם העלאת חידושי התורה ופסקי ההלכה וההוראה. היא באה בין השיטין, בין השורות בהכרה ובתחושה, בצועם חן ובצועם שית. ה"דברי שי"ח" מטיב להביא בין בתריו ציחחות עזים של קדושה, טהרה ורוממות מכבשות של רבן שליט"א רוממות זו, המגיעה מפיו ומפי כתביו של רבנן, שכל כולו תורה וקדושה, טהרה ופרישות, עד רוח הקודש, כפי שראים כל דורשיו, מבקשיו ותלמידיו בתמידות מקבלת ביטוי עז בכל גליונות ה"דברי שי"ח".

כולנו מתרגשים, לעיתים עד דמעות בולט, אלפי אלפי קוראים ומעיינים, מידי שבוע, מצנים לגעת בקצות דרכי מרחן שליט"א ולהבין כי כדי לצטות ולהידבק בעפר רגלי החכמים האמיתיים, שומה עלינו לעמוד ולהתייגע, לדעת שאין לנו שיוך רק התורה הזאת, ללא שום פניות ועיסוקים אחרים, בריחוק מוחלט מכל הבלי העוה"ז, מדוחיו וענייניו. בלתי לה' לבדו. אך למותר להאריך בכך שרבינו שליט"א זכה להעמיד את הנהגת הדור כולו על אדני אמת ויושר. ליטע בקרבנו אמונה יוקדת בחכמי הדור ומנהיגיו ללא פשרות וסייגים, להעמיד דת על תלה בכל עוז, ללא משוא פנים, בנחרצות ובאמת יוקדת וזאת מלבד היוותו תל תלפיות שהכל פנים אליו בכל דבר וענין, בכל מקצועות התורה, הלכה והוראה, עצה, ברכה ותשיה, ועל פיו ישקו העדרים. וזכה מעבד"ר להיות קריינא דאגרתא לתורת רבנו שליט"א ועל כך בולט חבים לו הכרת הטוב לאן שיעור. יזכה מע"ב שליט"א להמשיך ולהעביר את הלימוד וגם את ה"שיחות תלמידי חכמים צריכה לימוד", עצות והדרכות מעשים המרוממים את כולנו לפסגות ליר"ש ויראת חטא ויזכה רבינו הקדוש שליט"א לשפע בריאות אצלה, עוד יצבון בשיבה, עד ביאת גו"צ במהרה, ועד בכלל.

בידידות שמואל ברוך גזט

בס"ד
שבוע לסדר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתכם' תשע"ח
לכבוד ידיד נפשי היקר הרה"ג יצחק גולדשמוץ שליט"א מו"ל הגליון הנפלא והחשוב "דברי שי"ח" מתורת של הגאון האדיר שר התורה מרחן הרה"ג רבי חיים קניבסקי שליט"א שלום וברכה ובט"ס!
אחדשכתה"ט כנאה וכיאה באהבה רבה!
מזל טוב לכבוד השנה השישית להוצאת העלון המיוחד והנפלא "דברי שי"ח" שמביא לנו מדברי תורת של הגאון האדיר שר התורה מרחן רבי חיים קניבסקי שליט"א מידי שבוע בשבוע דברים נפלאים והשקפה של תורה אמיתית, הלכות ביאורים על תורה הקדושה וסיפורי מופת מכח התורה של גדולי ישראל.
ממש רעיון נשגב להביא מתורת של הגאון מידי שבוע מסודרים על סדר הפרשיות וענין דיומא ממש עלון משמח ומלהיב את הנפשות לעבודת הבורא יתברך שמו. וכבר יצאנו כמה וכמה קונטרסים יקרים וספרים חשובים מתוך עלון זה וזה דבר עצום. זו ההזדמנות להודות לכת"ר על כל טרחו ועמלו בעריכת והוצאת עלון חשוב זה שמופץ בכל העולם כולו ורבים שמחים ממנו כמים קרים על הנפש.
אנן ממש מודים לכת"ר שטורח מידי חג להכניס את שמונתנו לברכה לפני שר התורה שליט"א. וזה ממש משמח אותנו את אלו שרחוקים מרחק פיזי אך העלון היקר מקרב את ליבנו לצדיק.
תבורכו בכל הברכות ותזכו עוד ועוד להגדיל תורה ולהאדירה ולהוציא לאורה עוד הרבה חידושים יקרים מתורת של מרחן שליט"א.

בברכת התורה ולומדיה יגדיל תורה ויאדיר
חן יוסף חיים מסעוד אביחציראס"ט מו"ל גליון מרי"ח ציחחות עפולה

לכבוד הרה"ג ר' יצחק גולדשמוץ שליט"א
מידי שבוע בשבוע, הגליון דברי שי"ח מגלה לפני ציבור הבני תורה הנמצא בגלות צרפת, בכלל, ובשטראסבורג בפרט, אנפקים חדשים ועולם חדש, של ידיעות כל התורה כולה ממש אצל מרחן שליט"א, מלבד התועלות שיש לציבור כאן בגילוי המסורת החיה של גדולי ישראל מרחן החזון איש והסמייפלער והגר"ש אורבן שליט"א בעצמו. ומרחן הגרא"ל זצ"ל, ובזכות הגליון אני מקבלים כאן בעיר מעט מהאנירה המיוחדת השוררת ברחוב רשב"ם בבית רבנו ובבית"כ לדרמן.
א.ל. שטראסבורג, צרפת

שלום רב יצחק!!!
ב"ה, יש לי תועלות גדולה!!! כל שבוע אני מצפה לקרוא את הגליון חסדי ה', הראש כולל כאן אצלינו הרב עבוד שליט"א כל שבוע שואל מתי יגיע הגליון כדי שאדפיס עבורו.
וסיפר לי א' מעשה בילד קטן שגילו בראשו של המחלה ר"ל והביא הילד לר' חיים שליט"א ושאל את הילד מה רוצה להיות בחיים ואמר שרוצה להיות כרבינו ונתן לו רבינו לשנות מהיין ולאחר מכן עשו בדיקת סי. טי. ויצא הכל נקי ב"ה. וראש הכולל הרב עבוד שליט"א היה בוכה כשסיפר את המעשה לתלמידיו.
ב"ה עוד ועוד תועלות קבלתי מהגליון, כמה הנהגות היו למעשה בשבילי והגליון ב"ה משנה ב"ה את חיי ויש לי חיזוק גדול להיות במחיצת רבינו.

ישר כח בכל ליבי
ירמיהו סולטאן בלונג בראנצ', ניו ג'רזי

על הדף

כפי שפוסק כאן כך מתנהגים עמו מן השמים

ע"ז כ"ח ב' רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבת אמר להו רב שמואל בר יהודה מאן ציית ליהודה מחיל שבי לסוף חש בעיניה שלח ליה שרי או אסיר שלח ליה לכ"ע שרי לדידך אסיר פרש"י שאתה אסרת וערערת על דברי, ותמהו המפרשים והלא ר"י שמתיר הוא משום פיקול"נ וא"כ היאך א"ל לדידך אסיר והלא פיקול"נ דוחה שבת, אמנם הבי' בזה הוא דמאחר שהוא פסק שאין סכנת נפשות בעין שמרדה א"כ בנוגע אליו כך יתנהגו עמו מן השמים שאצלו לא יהא זה סכנת נפשות ובאמת לא יסתכן מזה, וכע"ז מצינו בשבת ק"ל א' במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת וא"ר יצחק עיר א' היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בזמנן ולא עוד אלא שפ"א גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה, הרי שמן השמים מתנהגים לגבי כל מקום כפי שנפסקה שם ההל', ובזה יבו' הא דאי' בר"ה ט"ז א' בד' פרקים העולם נידון בפסח על התבואה כו' והק' התוס' מהא דברכות ל"ח ב' מעשה בחסיד א' שהקניטתו אשתו בער"ה והלך ולן בביתה"ק ושמע כו' הרי דבר"ה נידונין על התבואה ות' בת' השני דההיא ברייתא אתיא כרבי יהודה דהכל נידונין בר"ה וגז"ד שלהם נחתם כאו"א בזמנו ולכא' עדין יקשה על רבי יוסי דס"ל אדם נידון בכל יום ואילו במעשה בחסיד מב' דבר"ה נידון על כל השנה ואמר אאמו"ר זללה"ה דכונת התוס' דאותו חסיד היה אזיל בש' רבי יהודה וכיון שכן מתנהגים בשמים כלפיו כש' זו וכו"ל. והנה מן החזו"א ה' נוהג להתפלל ערבית מ' מינוט אחר השקיעה ובמוצ"ש ה' מאחר עד מ"ה מינוט משום תוס' שבת וגם כדי שיתאחרו הרשעים לחזור לגיהנם ופ"א שאלו הגר"מ גרינמן שליט"א דהטעם שיתאחרו הרשעים לחזור לגיהנם לא שייך גבי' מאחר ובלא"ה מן הגר"ז מבריסק ה' מחמיר להתפלל ערבית מאוחר יותר והשיב לו מרן זצ"ל להרב מבריסק יש את הרשעים שלו ולי יש את הרשעים שלי והבי' כנ"ל דעם כאו"א מתנהגים כלפיו בשמים כפי שנהג להל' בעוה"ז.

(טעמא דקרא לראש השנה עמ' רל"ח)

על שי"ח

"דבר ה' בפיו - רוח הקודש גלויה"

נביא כאן עובדא כפי ששמענו מבעל המעשה, ידידנו מעסקני עיר התורה ב"ב הרב אליהו ארנד הגיע ביום ראשון השבוע עם יהודי לא צער לברכה, ועמו בנו ונכדו התינוק בן שנה שגם הוא היה זקוק לברכה, כשהוא אומר לרב ששבוע הבא יעשו לתינוק ניתוח קשה וישמו לברכה אור אי"ע.

רבינו השיב הוא גוי הוא גוי ולא רצה לברך את התינוק.

אמרו לרבינו אי"ע זה כמו השם של אבא של רבי יהודה השיב הרב הוא גוי

בני הבית הבינו כי מונתו לבגד בו היה לבוש התינוק מאחר והיה על זה מילים באנגלית ואמרו לרבינו שהוא יהליף את זה, אבל רבינו בשל' גוי, גוי' בצר לו, ביקש הסב ברכה רק עבורו, וכשיצא הוא אמר מיד: הנכד אינו מהול כי נולד עם בעיה רפואית ולא היה ניתן לערוך לו הברית, במהלך הניתוח הסבוך שיעבור שבוע הבא ימולו אותו, ואז חזרו שוב לחדר הסבא והנכד (האב היה נסער ולא יכל לחזור), ואמר לרבינו שהתינוק יעבור ניתוח מסובך והרב אמר שהוא גוי, למעשה במהלך הניתוח המורכב ימולו אותו ועד היום לא יכלו למוול אותו בגלל בעיה רפואית וכי רוצים ברכה לבריאיותו השלימה, רבינו השיב ברכה והצלחה (מולא) והשנים יצאו נרגשים.

לשם מצת מצה

השנה לא יצא רבינו לטחון חיטים של יד במקום הקבוע, עקב חולשתו, אבל התנו הר"ר יהושע צביון שליט"א סידר שיביאו לו אל הבית מטחנת - יד קטנה, ועל גבי שולחן נקי ומצופה בנייר כשר לפסח, הכינו חיטים קצירת יד לטחון, ורבינו שמח כמוצא שלל רב, וטחן בעמידה לשם מצת מצוה וטרה מעל לכוותיו כמה דקות ארוכות

מעניין לציין את שמחת המצוה של רבינו, שאמר לבני ביתו שהיו שם, שיטחנו גם הם 'מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה', והיה מרוצה שמתאמצים במצוה. לאחר מכן הודה לאלו שטרחו ועסקו בדבר.

על הפרשה

"על ארבעה עמודי שטים מצופים זהב" (כו, לב)

גבי פרוכת כתיב על ארבעה עמודי שטים מצופים זהב וגבי מסך כתיב (בפסוק ל"ז) חמשה עמודי שטים וצפית אותם זהב, ויל"פ ע"פ המשנה בעדיות פ"ח שבהיכל בונים מבחוץ ובעזרות מבפנים שלא יכנסו בפנים שלא לצורך כדפירש"י במגילה י' א' [ואפשר שהק"ק כבר נתקדש בהעמדת הקרשים עי' זבחים ס' א'], ולכן גבי פרוכת היו מוכרחים לצפות את העמודים זהב לפני שהקימו את העמודים ותלו הפרוכת שאח"כ אסור ליכנס למקום הק"ק ולכן כתיב על עמודים מצופים אבל גבי מסך שמוטר ליכנס שם לצורך היו קודם מעמידין את העמודים ואח"כ וצפית אותם זהב שזה קל יותר. ואע"ג דשם הקפידו גם על ההיכל י"ל דהיינו מדרבנן אבל התורה לא הקפידה רק על הק"ק שגם הכה"ג אין נכנס לה אלא א' בשנה.

(טעמא דקרא)

משנכנס אדר מרבין בשמחה

אמרו בתענית דף כ"ט א' כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. והקשו לפני רבנו מה טעם לא הביא הרמב"ם והשו"ע דין זה דמרבין בשמחה, ולענין אב כתבו ברמב"ם פ"ה מתענית ה"ו ובשו"ע סימן תקנ"א דין זה דממעטין בשמחה, ותיירצ' דכיון דליכא דין והלכה למעשה מחמת השמחה, אלא שהוא זמן ששמחים בו אבל אינו דין, ואמנם אמרו בתענית שם שהוא זמן טוב להצליח במשפט מכל מקום אין נ"מ לדינא להיות אז בשמחה, אבל בחודש אב איכא כמה למעשה כגון לגבי כיבוס וגיהוץ וממעטין בשמחה דכתבו אין הכונה למעט בשמחה כפשוטו אלא מיעוט שמחה לענין דינא (ועי' בחת"ס ח"א אור"ח סי' ק"ס ד"ה יפה נתעורר). ומה שכתבו התוס' במגילה ה' ב' שלא יהיו ששים כלל גם שם משמע כוונתם לענין דינא שלא יעשו בו שמחה, אבל לא כפשוטו מיעוט שמחת הלב.

ורמז בתורה לזה שמרבין בשמחה בחודש אדר, כתב בטעמא דקרא פרשת מסעי: בפרשת חלוקת ארץ ישראל לגבולתיה (במדבר ל"ד ד') נאמר: ונסב לכם הגבול מנגב... ויצא חצר אדר ועבר עצמונה", ומלשון הפסוק ויצא חצר אדר וגו', רמז דבחודש אדר מתעצמת מזל ישראל.

ולענין מרבין בשמחה מתחילת החודש הקשו דהא הנס היה ב"ג אדר ומה טעם מרבין בשמחה כבר מתחילת החודש, אך הביאור בזה שכל ימי החודש הוא מזל רע שנהפך להם לשמחה ולא רק הימים עצמם שנעשה בהם הנס (ועי' כן בטעמא דקרא אסתר על הפסוק "החדש אשר נהפך להם לשמחה") כן שמענו מפי רבנו.

(שיח הפורים)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבין

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

כל משאלותיך

כל השאלות שביקשנו לשאול את מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א בענינים פרטיים וציבוריים. ייעוץ, הכוונה, הדרכה בחיי היום יום - כל משאלותיך!

פרשת תרומה עלון מס' 4

תינוקות של בית רבן קודם לכל, כי עליהם העולם קיים, וממילא יש להם דין קדימה? ישיבה קודמת כי הם כבר תלמידי חכמים, והרי יש עוד דברים שהעולם קיים וגם על תורה כתיב אם לא בריתי וכו'.

למי לתת קודם לאברכים או לישיבת בין הזמנים? אברכים.

כולל, ישיבה, נצרך פרטי, את מי להקדים?

תלוי בשיעור הנצרך, תלוי במנין התלמידים בכולל ובשיבה.

ואם הם שווין?

זה תלוי במוזכר לעיל, מה עדיף ישיבת בחורים או כולל אברכים.

פלוגי שואל, רצוני לתת צדקה עבור חולה, מה עדיף למי לתת: כולל, ישיבה, אבות ובנים?

ישיבה לפני כולל וכולל לפני אבות ובנים. והטעם כנ"ל, ישיבה לפני כולל כי אברכים ילמדו בכל אופן משא"כ בחורים, וכן כולל לפני אבות ובנים.

אמרתי, כי "אבות ובנים" עשו דבר גדול מאד.

זו מצות עשה מהתורה ולמדתם וגו' אבא למד עימי כל שבת עד פטירתו, ובמשך השנים למד איתי הרבה מהש"ס וירושלמי תוספתא מדרשים.

נגיד פלוגי שיחי' יש לו עיקשות כמו שיגעון לתת תרומה רק לבניה ולא להחזקת תורה. מה היא ההשקפה על הענין באופן כללי, מה היא דרך התורה?

מה שיותר נצרך זה עדיף, אבל מי שלא בן תורה אינו מבין את זה, ובנתינה לבנין הוא מרגיש שנתן משהו ולא באוכל שלמחר אין מזה כלום.

הבנים של הנגיד הנודע (הרב ריכמן) שואלים, עתה אחרי הסתלקות אביהם יש להם הצעות רבות לעשות לעילוי

ויקחו לי תרומה

כיצד יחלקו את הכסף לצדקה ישיבות כוללים גמ"ח ועניני צדקה

דיני קדימה בצדקה כפי שנשמעו מפי רבנו, חורף תשס"ד.

תורה זה הדבר הקודם (והראשון במעלה).

בניה או החזקה שוטפת? תלוי מה יותר נצרך.

ישיבה רגילה קודמת לישיבה לבעלי תשובה.

כולל וישיבה יש פנים לכאן ולכאן, מצד אחד ישיבה זה קודם שאז בונים את הת"ח, מאידך ישיבה תסדר וכולל אם אין לו לאברך כסף מוכרח לעסוק במלאכה, וא"כ שווין הן. א.ה. לכאורה הכוונה שכיום באם הישיבה לא תחזיק מעמד או שתמעט בכמות התלמידים הבחורים ימצאו להם מסגרת אחרת ומקום תחליפי, והבחור עצמו לא ייצא לרחוב מחמת כך שלשיבה אין כסף, משא"כ כולל אברכים אם אין כולל האברך ייצא למלאכתו. אך בהזדמנות אחרת אמר רבנו שיקול אחר. שעדיף לתת לישיבה, כי בחור ישיבה ללא מסגרת לא ילמד ואולי ילך לרחוב, אבל אברך ללא כולל ילמד ולא ילך לרחוב (וצ"ע).

ישיבה או כולל, הם לפני חדר לילדים, כי אלף נכנסין לחדר ואחד יוצא, וכאן הם כבר הללו שיצאו.

הכנסת כלה לפני יתומים, כן הוא בש"ע יו"ד סי' רמ"ט סט"ו שאין לך מצוה כמו הכנסת כלה בתולה, ולא דוקא בתולה.

עניי עירך קודם לעניי ארץ ישראל, כן הוא בפרק ז' ממת"ע בד"א ס"ק ק"ב.

ועניי ארץ ישראל קודמין לעניי חו"ל שאינן עירך.

כל הנ"ל, במה דברים אמורים ששווים, אבל אם יש נצרך יותר, בזה אין לדין קדימה.

תמיכה בכולל קודמת לתמיכה במסגרת "אבות ובנים".

בהזדמנות אחרת שאלתי, האם נכון שלתת לחדר של

החפץ חיים לא כתב שלכן יש דין קדימה, רק כתב שזכויות רבות יותר, וכי מי שלומד דף אחד גמרא וחברו לומד ב' דפים, יהיה דין קדימה לזה הלומד ב' דפים, זה לא שמענו.

נפטרה אישה צעירה ונשארו יתומים, הקימו קרן וביחד עם 'ערבים' עדיין אין להם כסוי לבסיס הוצאות של נישואי הילדים. כעת מאן דהוא מעוניין לנדוב 40 אלף שקל, והוא אומר שרצונו בג' אפשרויות: לס"ת לעילוי נשמת, או לצדקה לגמילות חסדים, או הלוואות. יש במשפחה בעיה של אחד עם שיניים והעלויות גבוהות מאד רק שהוא לא יודע מכך, כמו כן הוא כלל לא שואל האם לתת ל'קרן' לנישואי היתומים (שהם עדיין קטנים ונישואם כעת לא על הפרק) האם להציע לו להשלים את הסיוע לקרן.

חסד עם החיים קודם, ולכן של שיניים קודם. ולעניין הקרן אפשר להציע לו, ואם הוא ישאל מה קודם הקרן או שיניים, מסתמא שיניים קודם.

ד' כי תבוא ט"ו אלול תשס"ד. נדיב פלוני מתעתד לתת מזגנים לכולל בית הלל וזה כ-20 אלף דולר, האם עדיף שיתן את הכסף לתמיכה באברכים, או שלמזגנים עדיף?

בימים עברו, גם היה חס ועם זאת למדו רגיל. אצל אבא היה חדר צר ואפילו מזגן לא רצה, כיום זה דור של מפונקים, אבל כיון שסוף כל סוף זה מפריע ללימוד, עדיף מזגנים, שזה תועלת לאורך ימים.

יום ה' לסדר שלח י"ז סיון תשנ"ה. נכנס ת"ח ושאל, אני נוסע אי"ה במוצש"ק לארה"ב בענין מה שהגאון ... קנה בנין לשיבה, ומחמת כך הוא בעל חוב גדול, מה לומר להם?

תאמר להם כי כתוב בשולחן ערוך יור"ד סימן רמ"ט סעיף ט"ז יש מי שאומר שמצות בית הכנסת עדיפא ממצות צדקה, עכ"ל, וכל שכן בית המדרש שגדול מבית הכנסת. עוד נאמר שם - ומצות צדקה לנערים ללמוד תורה וכו' עדיף ממצות בית הכנסת, ע"כ, וכאן, יש להם את ב' הדברים גם בית המדרש וגם נערים ללמוד תורה. ונכון, שלכל אחד יש צדקות וחיובים, אבל זה קודם לצדקה.

למדנו כוחה של צדקה לבניית בתי מדרשות.

א' אחרי ג' אייר תשס"ט. בשיבת מיר לומדים כ-2000 אברכים ותלמיד חכם מביניהם עשה תקון שמביא פוסק מפורסם לשעה אחת אחר הצהרים וכל השאלות ישאלו אותו ובכך חוסך להם זמן ביטול תורה ועגמ"נ. גביר פלוני מעוניין לדעת האם המימון של הדבר כגון הנסיעות לאותו רב וכו' האם נחשב לו החזקת התורה, או שזה רק נחשב חסד וכדו' זה נחשב לו החזקת תורה וחסד גם יחד.

נשמתו. הם יודעים כי אביהם בעל הצדקה הגדול רצה תמיד לתת להיכן שבאמת חשוב לתת. והם בבקשה מיוחדת לדעת מה היא הדרך אשר ילכו בה.

או למצוות - א' גמ"ח, שצדקתו עומדת לעד, ב' אלמנות ויתומים.

או לתורה - א' החזקת תורה, ב' או לתת בנין שיהיה קיים תמיד.

א' ישיבות, ב' כוללים. האם יש מעלה בכולל שלומדים משניות בעיון כגון טהרות, או דבר אחר שלא הוזכר כאן.

עיקר לתת לתורה, תלמוד תורה כנגד כולם. ולתת גם לדברים של מצוות. ואיני יכול לומר להם לפרטים - כמה אחוזים לזה וכמה לזה, זאת הם צריכים להבין. (א.ה.) כמדומה שבהזדמנות אחרת נשאל רבנו: איך ההנהגה לענין צדקה על מה לתת בעיקר? והשיב: תלמוד תורה כנגד כולם, ולשאר דברים אפשר גם לתת שווה פרוטה, רק אם רואה צורך מיוחד לפי הענין.

החזקת תורה קודם לבנין.

ישיבות וכוללים שווים.

ולשאלתם אמר רבנו, כי יש (גם) מעלה בתמיכה בכולל שלומדים משניות טהרות, כי עוסקים בדבר שלא כולם עוסקין בו.

פלוני מעוניין לתת 100 אלף דולר לעילוי נשמת אביו, חלק מהסכום לנדוב לגמ"ח וחלקו לתת לאברכים - כדי שילמדו ש"ס. ויש לו ב' דרכים או ללימוד ש"ס עם תוס' זה 70 אלף, ואת שאר השלושים לגמ"ח. או ש"ס בלא תוס' ולזה יתן רק 50 ואת שאר 50 יתן לגמ"ח. תשובה: **תורה עדיף.** ש. האם לא יתן כלל לגמ"ח וכל ה-100 לתורה? תשובה שנית: **תורה עדיף.**

הגמ"ח גם כן לבני תורה. אם כן שווה בשווה, ולא דווקא שבעים ושלושים כנ"ל, אלא יכול גם חמישים וחמישים כנ"ל, איך שירצה.

האם יש קדימה לת"ח שהוא גם מרביץ תורה לרבים, שאלה מעניינת.

האם יש דין קדימה לתלמיד חכם המרביץ תורה ברבים, יותר מתלמיד חכם שאינו מרביץ תורה? השיב רבנו לשלילה. הוספתי לשאלו: ממה שהחפץ חיים כתב בספר "אהבת חסד" ח"ב פ"ו סק"ב ד"ה לענין, שבצדקה שהאדם נותן נכנס בחשבון גם כל מה שנגרם על ידי מעשיו, ולכאורה גם ברוחניות כן, ואם כן למה שלא יהיה לזה המרביץ תורה דין קדימה?

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 194 • תרומה תשע"ח

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

הנהגות מרן פוסה"ד שליט"א בעניני צדקה

ידועים מעשה הצדקה והחסד של רבינו שליט"א בעזרתו לעניים הזקוקים לצדקה, רבינו כתב מכתבי המלצה רבים לעניים שהתדפקו על דלתו בבקשות לעזרה, ולא חס על כבודו בזה, ופעם אחת כשהתקיימה אסיפה בבית רבינו בשליחות גדולי הדור בענין חסכון בהוצאות נשואי הילדים, התבטא רבינו למקורבו "אם אנשים ינהגו בחסכון הראוי יהיה להם יותר כסף מאשר שיהיה להם ע"י ההמלצות שלי".

דרכו בכתיבת ההמלצות לכתוב באופן כללי לנדיבי עם, וכשנתבקש לכתוב באופן פרטי לנדיב מסוים, סירב באומרו איני מבקש מאנשים דבר, ובפרט כולל "חזון איש" לא כותב מכתבים ישירים לגבירים, וגם כשמביאים לביתו נדיבי עם לדבר עמם שיתרמו למען כולל חזו"א, לא מדבר עמם על הכולל, אלא באופן כללי על מעלת הנותן צדקה, ורק לאחר שכבר תרמו ונתנו, כותב או חותם על מכתבי תודה על פועלם ועזרתם למען עמלי התורה מתוך הדחק.

כמו"כ כשבאו לרבינו מוסד מקים תורה חדש שטרם הוקם לבקש המלצתו לאסיפת כספים עבור המוסד, אמר רבינו שקודם כל צריך להקים, ורק אח"כ אם יהיה צורך בכסף יבא לעזרתם, אבל לא מתחילים באסיפת כספים קודם שהמוסד קיים ועומד על תילו.

ככלל בכל הנוגע לאסיפת כספים ע"י משולחים עבור מוסדות התורה, דעת רבינו שאין למשולח לקחת יותר מעשרים אחוז בערך.

וכשהיה הצעה לפני שנים רבות לרשום את כולל חזו"א כסניף למוסד בחו"ל ועי"כ ניתן היה לקבל סכומים גבוהים מהממשלה בארה"ב, אמר הגר"ג נדל זצ"ל למנהלי הכולל שאע"פ שהדבר מותר לכתחילה הדבר לא יצא לפועל, מפני שדרושה לכך חתימתו של ראש הכולל רבינו שליט"א, וכידוע בנקיותו הטהורה לא יסכים לחתום על תצהיר זה שמתפרש כדבר שאינו מדויק, וכך באמת היה שרבינו לא היה מסוגל לחתום על התצהיר והרעיון נגנז.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה, ח)

על מה להקפיד ביסוד בית הכנסת

דברים שנשא רבנו בכנס יסוד בית הכנסת צא"י - יד אהרן בבני ברק

"הדגש העיקרי שצריך להיות ביסוד בית הכנסת הוא, ליסדו בקדושה ככל האפשר. והרי אמרו בגמרא (ברכות ח' א'): אמר רב חסדא, מאי דכתיב 'אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב'? (תהלים פ"ז) אוהב ה' שערים המצוינים יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות. והינו דקאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד".

לכן, כשמיסדים בית כנסת צריך לקבוע שיהיו בו שעורי הלכה; על ידי כך הקדושה של בית הכנסת היא יותר גדולה, שהרי את זה הקב"ה אוהב, ועל ידי זה התפילות במקום זה יתקבלו באופן הראוי ביותר". (הליכות שני)

גודל קדושת בית הכנסת

סיפר הרב ד.י. צבי רבינוביץ שליט"א: סיפר לי הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א, שהתבקש פעם לבוא ולהספיד בהלוויתו של נדיב אחד – שבזכות תרומתו העצומה הוקמה פה בבני ברק ישיבה לתפארת, וכמובן – שמשום יקרא דאורייתא – נענה בחיוב לבקשה זו.

אולם כשהגיע למקום ההלוויה ראה שההספדים מתקיימים בתוך היכל הישיבה – אחר שארוננו של הנפטר הדגול ז"ל גם הוכנס והונח שם, ומשום כך כדי שלא יאמרו שהדבר נעשה על פי הוראתו או הסכמתו נשאר והמתין מחוץ לבנין הישיבה עד לצאת ההלוויה – בלא להספיד כלל את הנפטר הנדיב החשוב ז"ל. (קובץ אור ישראל מאנסי)

שו"ת ממרו פוסה"ד בענין קדושת בית הכנסת

שאלה: האם מותר להצטלם בבית הכנסת?

תשובה: אין להצטלם בבית הכנסת משום שכל זה הוא בכלל קלות ראש, כיון שביכ"נ אינו אתר תיירות, ומיועד רק ללימוד ותפילה, ויש לנהוג בו בחרדת קודש כראוי לבית ה'. אמנם לצלם שם רבנים, וכן בסעודת מצוה, שהוא בכלל מצוה של חיבוב וכבוד התורה, הדבר מותר. (משכן דוד)

שאלה: האם מותר לערוך סעודת בר מצוה בבית הכנסת?

תשובה: אי אפשר להגיד היתר בזה. (גדול המצווה)

שאלה: אדם שהשתמש בדירתו לצורך מנין לכמה שנים, וכן הכניס בתוכו ארון קודש ועמוד, ומתחילה התנה שזה רק זמני, ועכשיו בנו בית כנסת ונתבטל המנין שבביתו, וחזר והפך דירתו לבית מגורים רגיל, האם יש חסרון לגור בדירה זו?

תשובה: דירה שהיתה מיוחדת לבית כנסת א"א להפכו סתם אח"כ לבית מגורים רגילים, משום שמורידים מקדושה. אבל בזה שמתחילה התנה שהוא רק מצב זמני, היינו שמתחילה לא חל בו קדושת בית כנסת כלל, אין בזה שום חסרון, ויכול לגור בה.

שאלה: בזמנינו בהרבה בתי כנסיות נוהגים לעשות קידושים וסעודות מצוה, והטעם משום שבונים הביהכ"נ על תנאי שלא יהא בו קדושת ביהכ"נ, מתי צריך לכוון כוונה זו, בתחילת בנייתו או בסוף, או בשעה שקונים הבנין לצורך הביהכ"נ?

תשובה: מסתבר, דכמו שמצינו בכלי המשכן וכדומה, שעבודתו מחנכת, דהיינו שע"י שעושים שם עבודת הקודש, עי"ז ניתן בהם הקדושה, כמו כן בפעם הראשונה שמתפללים בו זה נותן בו קדושת בית הכנסת, ואז יש לכוין שיהא בו רק דין בית שמתפללין בו, ולא קדושת ביהכ"נ. (לקט שאלות המצוות להגרי"א דינר שליט"א)

שאלה: מהו גדר ת"ח לענין אכילה ושתייה בבהמ"ד?

תשובה: ת"ח ותלמידיהם המותרים לאכול בבהמ"ד אפילו שלא מדוחק, כתב המ"ב (קנ"ג ח) דהיינו אותם שלומדים שם בקביעות. נראה דלאו דוקא שלומד בקביעות באותו ביהמ"ד. אלא אף אם לומד בכמה בתי מדרשות מסתמא כולו הוו ביתו, אמנם אם לומד בביתו אז יתכן שאין ביהמ"ד נחשב ביתו לענין לאכול שלא מדוחק.

שאלה: מה הותר לת"ח בביהמ"ד?

תשובה: ת"ח בביהמ"ד לעשות שם מה שנצרך לו עי' שעה"צ (סי' קנ"א ס"ק י"ב) דלמעשה מתיר רק בדוחק כדי שלא יתבטל מלימודו [עפ"ד הר"ן המתיר בבהמ"ד לת"ח כביתו (ולא בבהכ"נ כלל) ובצירוף הידיעה דאין חילוק בין בהכ"נ לבהמ"ד ובכולהו מותר מדוחק].

שאלה: האם מותר פלאפון ועישון בבית הכנסת?

תשובה: אסור לעשות בבהכ"נ ובבהמ"ד דברים שעלולים להפריע למתפללים או ללומדים, בכלל זה אסור להפעיל פלאפון או לעשן, ומלבד זאת עישון בבהכ"נ אסור דלא עדיף מאכילה ושתייה וטיול וכו', ואף לת"ח הלומד בבהמ"ד יש לדון אי דמי לאכילה ושתייה או דהוי טפי קלות ראש. (זכרון משה)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

343

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

לכן הדבר הראשון הוא להיזהר מביטול תורה, אם מצד אהבת התורה, או מיראה, שמפחד מביטול תורה. ואמנם בשעת הלימוד עצמו אין לחשוב על היראה, ומי שלומד מתוך מתח אינו יכול להצליח, ואם ילמד מתוך יראה בכפייה לא יבין כלל את מה שהוא לומד, אלא צריך ללמוד ביישוב הדעת ובאופן שנהנה מהלימוד, בצורה המתאימה לפי טבעו, שהלימוד מעניין אותו ומרגיש מתיקות התורה, ויחד עם זה הוא גם יודע שצריך ללמוד, ומפחד מאיסור ביטול תורה, ולכן הוא לומד ואינו מתבטל, אך בשעת הלימוד הוא רגוע מאד, בלי פחד ובלי מתח, ונהנה מהמתיקות והסקרנות שיש בתורה.

לימוד התורה הוא דבר נעים מאד, וכמו שידוע מהחובות הלבבות (שער הבחינה סוף פ"ה) שכל דבר שהוא הכרחי וחיוני לאדם הרי זה מצוי מאד בבריאה, כגון אוויר לנשימה, שהוא הדבר הנצרך ביותר, לכן זה מצוי תמיד בכל מקום, וכן מים לשתיה הנצרכים מאד לקיום האדם, הרי הם מצויים הרבה, ואוכל שנצרך פחות הרי הוא מצוי פחות, וכן עוד הרבה דברים, הקב"ה ברא את העולם באופן כזה, שכל מה שנצרך יותר לקיום הגוף, מצוי יותר בבריאה.

וכך גם מה שנצרך לנשמה, בשביל העולם הבא שהוא התענוג האמיתי והנצחי, ובשביל הקדושה, שהאדם יתקדש ויהיה אדם קדוש, צריכים הרבה דברים, ובפרט לימוד תורה הוא הדבר הכי נצרך, שתלמוד תורה כנגד כולם, וזה מקדש את האדם יותר מכל דבר אחר, וכיון שזה נצרך כל כך בשביל הנשמה, לכן ברא הקב"ה את התורה עם מתיקות וסקרנות, כדי שאדם יימשך לזה ועוסק בתורה.

וזהו הזכות הראשונה להצלחה בתורה, ללמוד בלי בטלה, ומי שמתבטל הרי זה גורם להיפך, שמפסיד את זכויותיו.

כמובן שיש ללמוד כל אחד לפי כוחותיו, והאדם מוגבל בכוחותיו, ואינו יכול להתאמץ יותר מדי, אבל צריך לעשות כל מה שבכוחו, לפי מה שהוא, לפי הכוחות ולפי האפשרויות שלו.

לעשות רצון השם בכל פעולה בחיים

ובמסילת ישרים בסוף הספר כתב "יכול להיות חסיד גמור, איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה, כמו מי אשר לא יפסוק מפני הלימוד", היינו שגם אדם שנאלץ מפני צרכו לעסוק באיזה מלאכה לפרנסת ביתו, ואינו יכול לעסוק כל היום בתורה, גם הוא יכול להיות חסיד גמור, אם מחשבתו דבוקה בקדושה, שהוא עוסק במלאכה מפני שהוא חייב, כי זה מה שהקב"ה רוצה ממנו, לדאוג לבני משפחתו, וגם אם הוא סנדלר או חייט או שעוסק בעבודות יותר פשוטות, הרי הוא עושה רצון השם ועוסק במצוה כל היום.

[וכך כתב הח"ח בשמירת הלשון (ח"ב פכ"ט) האדם העלם לפרנסת ביתו, למזון אשתו ובניו הקטנים, וכל שכן לדמי מלמד שמלמד תורה, איש כזה אין עמלו לריק, ולא לבד זמן קביעותו לתורה, אלא כל עמלו הוא לעשות רצון הקב"ה, וישיא פרי בעמלו. אבל אם יעמול אדם כל היום לפרנסת ביתו בהרחבה, לשכור דירות ומלבושים יפים יותר מכפי הדרוש בהכרח לפי ערכו, בודאי עמלו לא לו הוא וכו', עיין שם].

כל צרכי המשפחה, מה שאדם מוכרח לעסוק לקיום ביתו, הרי זו מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, ובדרך כלל אנשים לא חושבים על זה, ולא יודעים את החשיבות במה שעושים, ומרגישים שעושים כן בלית ברירה מפני שמוכרחים, אך באמת יש בזה זכויות גדולות, שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (סנהדרין לו, א), וכשעוסק להחיות את משפחתו הרי הוא מקיים כמה עולמות, וצריך לשים לב לחשוב על המצוה שבה.

וכן בצרכי הגוף שאדם נצרך לקיום גופו, כגון אכילה ושתיה, הרי הוא חייב בזה בשביל עבודת הבורא, כי הוא עבד השם, והעבד חייב לאכול כדי שיהיה לו כוח לעבוד את אדונו, ומי שהוא חייל בצבא המלך

תפילה בדמעות על הצלחה בתורה

כולנו רוצים הצלחה בתורה, ברוך השם יש אהבת תורה, וכל אחד רוצה ללמוד ולהצליח. אך להצלחה בתורה צריכים זכויות, ובלי זכויות לא שייך, וזהו שאמרו באבות פ"ו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, והם כל מיני זכויות ומעשים טובים, כגון באימה, ביראה, בענוה, ועוד הרבה דברים, שהם זכויות להצלחה בתורה.

וכבר אמר מרן החזון איש זצ"ל שיכול להיות אדם שאינו כישורני כלל, ואף על פי כן יצליח מאד בתורה, וסיפר החזון"א עובדא באחד שבצעירותו לא היה בעל כישרון, ולבסוף הצליח בתורה ונעשה למדן גדול, ומדוע הצליח? אמר החזון"א כי יתכן שזה בזכות הדמעות של הסבתא, שהייתה צדקת, והורידה עליו דמעות שיצליח בתורה, בהדלקת הנרות, כשמתפללים על הצלחת הצאצאים, ומבקשים גם על תורה, שיהיו מאירים את העולם בתורה, הסבתא התפללה על זה בדמעות, והדמעות הועילו שנעשה למדן אף על פי שאינו כישורני.

ואמר החזון"א כי הוא מכיר את אותו אדם, שנעשה רב מפורסם בחוץ לארץ, ושאלו את החזון"א מיהו אותו הרב, כי יכול להיות בזה תועלת ועידוד לאלו שאינם בעלי כישרונות, אם הם ישמעו שאדם מסוים שלא היה בעל כישרון נעשה לבסוף לגדול מפורסם, אך החזון"א סירב לגלות את שמו, כי זה יכול לפגוע בכבודו, ולאחר תקופה שאלו שוב את החזון"א אולי עכשיו יסכים לספר מיהו, ואמר החזון"א כי עכשיו הוא כבר נפטר, ובודאי שאי אפשר לומר את שמו.

וזהו המציאות, שאפילו מי שהוא חלש מאד בכישרונותיו, יכול לגדול ולהצליח בתורה. רק צריכים זכויות לזה, כגון הזכויות של הסבתא שהתפללה בדמעות בהדלקת הנרות, וקל וחומר אם האדם עצמו מוריד דמעות שרוצה לזכות להצלחה בתורה, בודאי שזה יעזור.

ומעשה שהיה לפני הרבה שנים בילד אחד שרצה הצלחה בתורה, וניגש אל ארון הקודש בזמן שאין רואים, ונכנס מאחורי הפרוכת, והתפלל ובכה בדמעות על הצלחתו בתורה, והיה אדם שעבר שם וגילה את הדבר, בלי ידיעתו של הילד, והסוף היה שאותו הילד נעשה גדול בתורה וצדיק שעשה מופתים למעלה מן הטבע.

זהו כוחן של דמעות ותפילה מעומק הלב. ואין זה משנה אם ילדים, או צעירים, או מבוגרים, כל אחד ואחד, עם תפילה אמיתית מעומק הלב זוכים להצלחה בתורה למעלה מן הטבע!

ובאמת אנו מבקשים בתפילה "חננו מאיתך דעה בינה והשכל", ובפשטות חננו הוא לשון מתנת חיים, ומבקשים בזה רחמי שמים על הצלחה בתורה, כי ההצלחה תלויה בסייעתא דשמיא.

ואמנם לפעמים יש מי שמצליח גם בלי תפילה, כי יש עוד סיבות לזכות להצלחה, כגון אם יש אהבת תורה, שהוא אוהב תורה, ורוצה ללמוד, ומתאמץ בזה, אלו הן זכויות להצלחה בתורה, אבל יש גם זכויות יותר מזה, שאפשר לזכות להצלחה יותר ויותר, והזכויות של תפילה בדמעות מועילות להצלחה גדולה ביותר.

"בתלמוד" – לימוד בלא בטלה

ברם צריכים עוד זכויות, ומלבד התפילה שהיא זכות, יש עוד הרבה זכויות הנצרכות להצלחה בתורה, כמו שאמרו באבות שם שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, והדבר הראשון הוא "בתלמוד", היינו כפשוטו, ללמוד! ועל ידי הלימוד זוכים להצלחה.

אבל זה תלוי כיצד לומדים, ומי שלומד קצת ואחר כך הוא מתבטל יותר, וכי זוהי זכות! הרי הביטול תורה יותר גרוע, כי תלמוד תורה כנגד כולם וביטול תורה כנגד כולם (ספרי פרשת עקב), ומי שמתבטל הרי הוא מזלזל בתורה, שלא אכפת לו מביטול תורה ואינו מחשיב את התורה, וכיון שהוא מזלזל בתורה לא מגיע לו תורה.

אם אינו אוכל הוא מורד במלכות, כי כוחותיו נחלשים ולא יוכל לעבוד את המלך, וכך גם כל אחד ואחד, הוא חייל בצבא השם, וחייב לאכול כדי שיהיה בריא לעבודת השם, ואם כן כשהוא אוכל הוא עושה רצון השם, ועוסק בעבודת השם. ובדרך כלל לא שמים לב לזה.

וכבר הזכרנו מדברי הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) שגם בשעה שאדם ישן בשב ואל תעשה, אם כוונתו לשם שמים, והוא ישן מפני שהוא חייב לישון, כדי שיהיה בריא ויוכל לקיים את החיובים המוטלים עליו, הרי הוא עובד השם בשינתו, והשינה שלו היא עבודת השם, כי זה מה שהקב"ה רוצה ממנו, והוא עושה רצון השם בזה.

וכך אפשר לזכות על ידי שימת לב בכל מהלך החיים, בכל מה שאדם עושה, כשהוא אוכל ושותה וישן, וכל שכן כשהוא לומד וכשהוא מתפלל, הוא עושה רצון השם, ועוסק במצוה בכל רגע ורגע, וכשהוא עושה על זה ומתכוונים לזה – זוכים הרבה מאד!

באימה, ביראה, בענווה

ובענין ההצלחה בתורה, הנה יש הרבה דברים שהתורה נקנית בהם, והם זכויות המועילות להצלחה בתורה, כגון מה שאמרו באבות שם "באימה וביראה", והם שתי מדרגות של יראת שמים, ויש הרבה מדרגות ביראה, כגון מה שמזכירים בברכת החדש "יראת שמים ויראת חטא", והמסילת ישרים פרק כ"ד ביאר כי יראת שמים היינו כאשר מזדמנת עבירה לפניו, שלא יעשה את העבירה, ויראת חטא זה מדרגה יותר גדולה, שבכל רגע הוא ירא ונזהר שלא יתערב במעשיו איזה חטא, וכל המדרגות האלו הם זכויות להצלחה בתורה.

ועוד אמרו באבות שם כי התורה נקנית "בענווה", והנה הרבה אנשים אינם יודעים מה היא גאווה ומה היא ענווה, ובמסילת ישרים האריך בשני פרקים (כב-כג) בענין מידת הענווה, וביאר כי ענווה פירושה שלא להחשיב את עצמו, ומי שמחשיב את עצמו במשהו זה כבר גאווה, ואמנם כך טבע האדם להחשיב את עצמו, ורוצה שיידעו את המעלות שלו, וכשיש לו איזה מעלה, הוא מעוניין לדעת האם אנשים יודעים ממנה, והאם מעריכים אותו, זהו הטבע שאדם רוצה שיידעו את מעלותיו, ונהנה מהכבוד שמחשיבים אותו על מעלותיו, ומה שמחשיב את עצמו שמגיע לו הכבוד הרי זה שייך לגאווה.

ולפי האמת אין שום מקום להחשיב את עצמו, כי כל המעלות שיש לאדם הרי הם מן השמים, וכגון מה שיש לו כישרונות, וכי הוא עשה לעצמו את הכישרונות, וכן מה שיש לו שכל ומידות טובות, האם הוא יצר את זה? הרי הכל מן השמים, והוא כמו עני המקבל מן הצדקה, שנותנים לו מתנה מן השמים, וגם מה שמשתדל בכוחותיו, הרי מן השמים נותנים לו את הכוחות, ובכל רגע זה יכול להיפסק ח"ו, כמו שידוע מעשים שהיו בהרבה אנשים שהיו בריאים ושלמים, ופתאום נפסקו הכוחות והפסיקו לתפקד רח"ל.

האדם הוא כמו חולה בטיפול נמרץ, שמן השמים "מנשימים אותו" ונותנים לו את הכוחות בכל רגע ורגע, וכל הכוחות שיש לו, כגון כוח הראייה, וכוח השמיעה, הרי זה חסדי שמים, ורק כיון שמתרגלים לזה לא מרגישים שזה חסדי שמים, אבל זוהי המציאות. ואמנם אין זה פשוט להרגיש כך, אף על פי שמאמינים, אבל שהאמונה תהיה בידיעה ברורה עד כדי כך להרגיש ולזכור זאת, זה קשה מאד.

אך זוהי האמת, שאין במה להחשיב את עצמו, כי כל הכוחות שיש לו אינם שלו אלא מן השמים, ואם יש לו משהו קצת גאווה, הרי על גאווה נאמר (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, ואם הוא "תועבת השם" – אין לו שום זכויות! וגם אם הוא כן מצליח, זה לא מחמת זכויות שלו, רק מחמת זכויות אחרות, כמו הדמעות של הסבתא, אבל הוא בעצמו אין לו זכויות אם הוא תועבת השם.

ובאמת זה קשה מאד וזה נגד טבע האדם, שלא להחשיב את עצמו, ולא לרצות כלל שאחרים יידעו את מעלותיו, ולא ליהנות מהכבוד שמכבדים אותו, זה נגד הטבע.

ורואים בגמרא שאפילו אמוראים, כשהיו מקבלים כבוד, חששו שמה הכבוד ישפיע עליהם, כמו שמואב (סנהדרין ז, ב) על רב, שהיה גדול הדור, והיו הולכים אחריו הרבה אנשים, לאחר שהיה אומר דברי תורה

היו תלמידי חכמים מלווים אותו ומכבדים אותו, וחשש רב "שמה תזוז דעתו עליו" (לשון רש"י שם), והיינו לא גאווה ממש, כי לא חשש עד כדי כך, רק שמה תזוז דעתו, היינו שמה יזוז משהו משלמות מדרגת הענווה, ומידת הענווה שלו תהיה יותר קטנה, מחמת הכבוד שמכבדים אותו, ולכך היה אומר לעצמו פסוקים של שפלות וענווה, כדי למנוע את השפעת הכבוד ולהרגיש שאין לו שום חשיבות.

וכך מובא בגמרא שם גם על מר זוטרא חסידא, שהיו נושאים אותו על הכתפיים בשבת הרגל כדי לכבד אותו, לכבוד התורה, והיה אומר לעצמו פסוקים כדי שהכבוד לא ישפיע עליו, והיינו גם כן, לא גאווה ממש, רק שלא יחליש משהו את מידת הענווה.

ועל מידת הענווה אמרו חז"ל (ע"ז כ, ב) שענווה גדולה מכולם, **מידת הענווה נותנת הרבה זכויות, וגם חיים מאושרים, אדם שהוא עניו הוא מאושר, כי הוא תמיד שמח בחלקו, ומרגיש הרי כל כך טוב לי, ולא מגיע לי לקבל כל כך הרבה תענוגים כאלה, וזהו הרגשה טובה ומיוחדת, שמרגיש שמקבל יותר ממה שמגיע לו, ואמנם זה גם מחייב הרבה, אבל הוא שמח בחלקו!** ויחד עם זה הוא דואג שמה אינו יוצא ידי חובתו, ומרגיש שאינו יכול לשלם כל מה שהוא חייב.

האושר הגדול של לומדי התורה

ברוך השם יש בתוכנו בעלי מדרגה, בזמן הזה, ישנם בעלי מדרגה ששקועים ודבוקים בתורה, והנה בחורים צעירים אין זה פלא שיושבים ולומדים, כי לא חסר להם כלום, ויש להם כל מה שהם צריכים, לחם לאכול ובגד ללבוש, וגם מקום לנוח ולישון, ואינם טרודים בשום עול, רק יושבים ולומדים מתוך התעניינות ומתיקות, אבל אברכים בעלי משפחה כבר יש להם משהו קצת עול, ואף על פי כן רואים שגם אברכים, כל מה ששקועים יותר בתורה – יותר מאושרים!

בפרט בדור האחרון יש סייעתא דשמיא, שכל מי שעוסק בתורה יש לו ממה להתקיים, והוא מאושר יותר מכל מי שאינו עוסק בתורה, וגם העשירים הגדולים אינם מאושרים כמו מי שעוסק בתורה, אפילו שיש לו רק כדי חייו, פת במלח ומים במשורה, הוא המאושר ביותר! אשריך בעולם הזה, וגם בני המשפחה מאושרים ושמחים עימו.

ושמעתי מעשה שהיה במשפחה אחת של בני תורה, שהיו חיים בדחקות ובצמצום גדול, עד שלא היה להם בשר לאכול בשבת, והיו אוכלים בשבת מאכלי חלב, אך הם היו מאושרים ושמחים בחלקם, ואחד מן הילדים הקטנים במשפחה התבטא ואמר לפי תומו "אנחנו יש לנו ניסיון העושר, שלא חסר לנו כלום", כך הם הרגישו, שיש להם "ניסיון העושר", כי יש להם מה לאכול, והם שבעים ואינם רעבים, והיו מאושרים בזה, בלי לחפש דברים נוספים שהם מותרות.

ברוך השם שזכינו בדורנו לזה, שרואים מעשים שבכל יום, שמי שיותר שקוע בתורה הוא יותר מאושר.

ולפעמים יש איזה קשיים בפרנסה, וחושבים מה לעשות, איזה פעולות של פרנסה או דברים אחרים, והעצה היא לעסוק בפרנסה של תורה, כגון שייקח תלמידים, ושאר אופנים של זיכוי הרבים בתורה, הכל על ידי תורה, או שהוא בעצמו ילמד יותר, וזה בדוק ומנוסה שמי שיותר שקוע בתורה חי חיים יותר מאושרים.

ויחד עם זה צריכים גם יראת שמים, לעסוק בספרי מוסר לחשבון הנפש וביקורת עצמית. אדם שחי עם ביקורת עצמית הוא מאושר, וכולם מחשיבים אותו, כי רואים שהוא אדם רציני. ידוע לי מעשים שהיו באדם שהיה חי עם חשבון הנפש, לא במדרגה גדולה, רק משהו, והחשיבו אותו מאד על כך. אדם כזה הוא מאושר ומחשיבים אותו! רק צריך להיזהר שלא יבוא מזה לידי גאווה...

וכל אדם ואדם יכול, לפי האפשרויות שלו, כמה שיש לו שייכות עם תורה הוא מאושר, ואפילו מי שהוא בעל משפחה ויש לו הרבה טרדות, אם הוא עוסק בתורה כפי יכולתו הוא מאושר, וכאמור יחד עם זה צריך לשלב גם לימוד המוסר, ובזה זוכים לחיים מאושרים. יהי רצון שנוכח כלנו לחיים מאושרים כאלה של "אשריך בעולם הזה"!

לעילוי נשמת

מרת **ריזל לאה** ע"ה

בת ר' שמואל בנימין ז"ל

נלב"ע כ"ח שבט תשס"ה - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת

מרן הגאון הגדול רבי **יעקב ב"ר צבי יהודה אדלשטיין** זצוקללה"ה

נלב"ע כ"ז שבט תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת האיש הכשר

ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

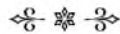
רבי **נתן בן רוזה בן סניור** ז"ל

נלב"ע כ"א שבט תשס"ג - תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב זראש כולל 'בית דוד' חולון

להשיב לו את התרומה [ואף אם כבר נתן, את הצדקה המוטלת עליו, אולי גם לא צריך להשיב כי מן הסתם בדיעבד התורם מוחל, אע"פ שהמנהל פיתה אותו בגניבת דעת, וצ"ע]. (חש"ח בי"מ צו ע"א).

רוצה לקנות מצות בכספו,

ובעל המצות מכריחו לקבלם חינם

אֲבִי שֶׁהֵם וְאֲבִי מִלֵּאִים לְאַפֵּד וְלַחֲשׁוֹן (כה-ז).

שאלה: ראובן רצה לקנות מצות בכספו, כמבואר בפוסקים דמצוה שמשלמים עבורה חשובה יותר, כמבואר בחיי אדם (כלל סח סעיף טז) שלא יעשה מצוה בחינם אלא יקנה אותה בשכר שלם, כמש"כ ויאמר דוד לארונה 'ולא אעלה עולת לה' חנם', ובזהר מחמיר בזה, עכ"ד. ובמטה אפרים (סימן תקפד סעיף יז) כתב לקנות העליות בדמים 'ואדרבה יש עליו יותר במצוה שבאה אליו בדמים ממצוה שבאה לו חינם אין כסף'. אך בעל המצות מכריח את ראובן אחר הפסח לקבל חזרה כספו. והוא אומר לראובן במתנה נתכונתי לתת לך ממצותי אך לא רציתי שתהיה לך הרגשה לא טובה. לכן עשיתי את עצמי כאילו אני מוכרם לך, אבל האמת היא שלא חשבתי מעולם לזכות במעותיך. האם נהג בעל המצות כדין?

תשובה: בספר "חכמת חיים" מסופר שהגיעו אורחים חשובים מחו"ל ובקשו להתארח בליל הסדר אצל רבנו יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, אך בקשו לשלם את דמי האירוח. ר' יוסף חיים קיבל את המעות וגם את האורחים. ביום טוב שני בא ר' יוסף חיים לקבל פניהם במלון שנתאכסנו שם, והניח לפניהם את צרור כספיהם מבלי שיוכלו להשיבם שהרי אצלם הוא יום טוב, והסביר מעשיו, הרי אני בכל לבי רציתי לארח אותכם, אלא שכדי שתהיה לכם הרגשה טובה כאילו אין אתם אנשים נצרכים האוכלים מהזולת, לכן קיבלתי מכם את כספכם וכל זאת כדי שתתנהגו מנהג בעל הבית בבית. ולא כזרות כעני. ע"כ.

והנה לכאורה ר' יוסף חיים מנע מהם את המצוה כמו שצריך, ולמה עשה זאת? וי"ל דאין הנידון דומה לראיה כי ר' יוסף חיים הבין שהם רוצים לשלם כדי שלא יראו כאנשים מסכנים נצרכים האוכלים נהמא דכיסופא מהזולת, וכמו שאמרו בני

מנהל מוסד הציג לפני תורם, המחאה (צ"ק)

שקיבל מאדם גדול כתרומה, והוא שקר

דבר אל בני ישראל ויִקְחוּ לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כה-ב).

ספורנו: מאת כל איש. כזה שלא יגבו כזרוע כענין שממסכנים על הצדקה, אבל יגבו מן הממלכתיים בלבד.

שאלה: מנהל מוסד נסע לחו"ל לאסוף תרומות, ומאחר והמוסד לא מוכר, עשה דבר ערמה, הוא ניגש לאדם גדול אב"ד המפורסם ביושרו, ואמר לו יש לי בכיסי עשרת אלפים דולר, ואני מפחד להסתובב עמם ברחובות, אי לכן באתי בבקשה אני אתן לכם את הכסף המזומן, ואתם תתנו לי המחאה פרטית שלכם על שם המוסד, כך שאפילו אם ההמחאה תגנב, לא יוכל הגנב להשתמש בהמחאה זו. האדם הגדול נאות למלא את הבקשה, וקיבל את הכסף, וכתב המחאה על שם המוסד. המנהל פנה לתורמים וסיפר בשבח מוסדותיו, ובתוך הדברים הניח על השלחן של הנדיב את ההמחאה של אותו אדם גדול מבלי שיאמר דבר. המנהל קיבל מתנה הגונה, כי חשב אם האב"ד תרם למוסד סכום כה גדול שמע מינה שהמוסד חשוב, והתורם לא ידע שהאב"ד לא חתם אלא החליף את הכסף המזומן שקיבל בהמחאה. ועתה הרזה המנהל במעשיו, ושואל האם חייב להשיב לתורם את תרומתו משום גניבת דעת?

תשובה: נאמר במסכת בבא מציעא (דף צו ע"א) שאלה ליראות בה מהו. ממונא בעינן והאיכא, או דלמא ממונא דאית ליה הנאה מיניה בעינן, וליכא. ופרש"י ליראות שיהא נראה עשיר חשוב, ולא ימשכו בעלי בתים ידיהן ממנו להקיפו באמנה ובאשראי, ע"ש. ולכאורה משמע שמותר לאדם לקחת פרה, כדי שיראה עשיר וחשוב, אף שגונב דעתו של אדם. ונראה לחלק שהתם בפרה, היה למלוא לאסיק אדעתו, שאפשר לשאול או להשכיר פרה, ולכן אין בזה גניבת דעת, אבל הכא לא היה לו לאסיק אדעתו, יש בזה משום גניבת דעת.

ושאלתי שאלה זו את מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל והשיב לי: אם אותו תורם לא נותן מעשר כספים, הרי בית דין יכולים לכופו לתת מעשר, ואם כן אע"פ שמנהל המוסד לא נהג כשורה, בכל זאת יש להסתכל על כך ככפיה לצדקה, ולכן לא צריך

ישראל למלך אדום אם מימך נשתה ונתתי מכרם
(במדבר כ ט), ולכן סירב לקבל התשלום, משא"כ
כשאדם בא לקנות ד' מינים, או מצה, צריך לאפשר לו
לקבלם כהלכתם, שישלם עבורם. ואולי מאחר ושלמו
ומצידם הראו חביבות למצוה, כבר קיימו בזה אהבת
ה' ומצוותיו, ומעלה זו לא תפקע אח"כ בקבלת
המעות, ולסברא זו אף בנידוננו יהי, וצ"ע. ויעוין אור
החיים על הפסוק (שמות שם) אבני שהם. (חשי"ח פסחים ק:).

אמר לקבלן לבנות בית כזה,

ובנה כמו הבית, אך קצת קטן ממנו

כָּפַל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנַּת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת
תְּבִנַּת כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשֶׂוּ (כה-ט).

שאלה: מעשה באדם שחתם חוזה עם קבלן שיבנה לו
בית, לשאלת הקבלן איך יראה הבית, ענה לו כמו
הבית של שכני, הקבלן בנה את הבית, בצורתו בדיוק
כמו דירתו של שכנו, אך לאחר המדידה נתברר
שהדירה של השכן גדולה יותר בכמה מטרים, אמר לו
הקבלן, אמנם כן הוא שחסר כמה מטרים, אבל
אדרבה כעת הבית נאה יותר, וכיוונתי לטובה, ומה
שהתחייבתי לבנות כבית של ראובן, הכוונה רק על
דמותו, אך לא על ארכו ורחבו, הצדק עם מי?

תשובה: מעשה זה הגיע אל הרב מטשעבין זצ"ל ורצה
להביא ראיה שאין זה מקח טעות, משום שכשאדם
אומר תבנה לי בית כזה, עיקר כוונתו על צורת הבית,
שיהיה גבהו בערך ארכו ורחבו, וראיה לזה מדברי
הרא"ם בפרשת תרומה, שרש"י כתב על הפסוק (שמות
כה ט) 'וכן תעשו', לדורות, והקשה הרמב"ן שהרי
המזבח היה ה' אמה על ה' אמה, ושלמה עשה את
המזבח כ' אמה על כ' אמה, ותירץ הרא"ם כי אין
כונת וכן תעשו על השיעור, אלא על תכונת הבנין
באורך וגובה לפי ערך ארכו ורחבו, ע"ש. וראה באור
החיים הקדוש מה שהאריך בזה.

וסיים אולם צריך עיון מדברי השולחן ערוך (חור"מ סימן
שיב סעיף יז) שכתב אמר לו בית כזה אני משכיר לך,
חייב להעמיד לו בית כמדת ארכו ומדת רחבו של בית
זה שהראהו, ואינו יכול לומר לא היה ענין דברי אלא
שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ כזה, אלא חייב
להעמיד לו בית כמדתו וכצורתו, ואף על פי שאינו
נאה בבנינו ובקישוטו.

ונראה שהחילוק פשוט, שבדעת בני אדם העיקר היא
גודל הבית, כיון שצריך להכניס שם את בניו ואת בני
ביתו, ויש לאדם בזה חשיבות גדולה מה תהיה גודל
הבית, ולכן כשאמר בית כזה, עיקר כוונתו היתה על
הגודל, ושונה הדבר לגבי המקדש. (חשי"ח שבועות טו ע"א).

בית כנסת שאין בו ספר תורה האם יבנו ארון הקודש

וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶץ אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתָּן אֵלֶיךָ (כה-טז).

שאלה: משפחות בודדות דרו באופן זמני בישוב

מבודד, והם יחדו מקום לתפילה, כמו שכתב הרמב"ם
(פ"א מהלכות תפלה ה"א) 'כל מקום שיש בו עשרה
מישראל, צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל
עת תפלה', אבל ספר תורה לצערם הרב לא הצליחו
להשיג, וגם לא היה נראה שיצליחו להשיג ספר תורה
עד שהם יפנו את מקום הישוב בו הם דרים לעת
עתה. והנה היה להם קצת כסף של הקהל, ונסתפקו
האם יבנו בזה ארון קודש, אף שאין להם ספר תורה.
היו שאמרו שבית כנסת יש לו להצטיין בריהוט משלו,
דהיינו בימה וארון הקודש, ולכן אף על פי שאין להם
כעת ספר תורה, צריכים לעשות ארון קודש, והיו
שאמרו שכל יעוד ומטרת הארון קודש היא הספר
תורה וכשאין ספר תורה אין חיוב לבנות ארון קודש
שיעמוד ריק?

תשובה: נאמר במסכת יומא (דף נג ע"ב) משניטל הארון
אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים, ושתיה היתה
נקראת. והקשה הרש"ש מדוע לא עשו ארון אחר
בבית שני, ואי משום דכתיב 'ונתת אל הארון את
העדות' דמשמע דעיקרו אינו אלא לצורך העדות,
הלא גם בחשן כתיב 'ונתת אל חשן המשפט את
האורים' ואפילו הכי לדעת הראב"ד לא היה בבית
השני אורים ותומים, ומכל מקום עשו חושן לתשלום
ח' הבגדים, ואולי משום דכפל השי"ת בצווי נתינת
העדות אליו בפרשת תרומה (פסוק טז וכו') משמע
דלעכב שנה עליהו וכו', עכ"ל. הנה הרש"ש הבין
שיש לבנות ארון גם אם אין לוחות, ואם כן יתכן דגם
בענינו כן, אולי ראוי לבנות ארון קודש.

אמנם יתכן שיש מקום לחלק, דכל קושית הרש"ש
היתה מכח דהוי כלי מקדש, שמצוה לעשותם, אבל
בבית כנסת אולי אין מצוה לבנות ארון קודש, כי אם
לצורך הס"ת שיהיה לו מקום להיות בו, ואם אין כעת
ספר תורה אולי אין מצוה לבנות ארון קודש.

ויעוין במנחת חינוך (מצוה צה סק"ט) שכתב שעיקר
עשיית הארון הוא כדי שהלוחות יהיו מונחים בתוכו
כמבואר בפרשת תרומה 'ונתת אל הארון את העדות,
ובמלכים (א, ח, ט) נאמר 'אין בארון רק שני לוחות
האבנים', ובבבא בתרא (דף יד ע"א) יש פלוגתא, רבי
מאיר סובר דגם ספר תורה היה מונח בארון, ושברי
לוחות היו מונחים לכו"ע בארון, מכל מקום עיקר
הארון היה בשביל הלוחות שהדברות היו עליהם.
ובבית ראשון שנגנו הארון עם העדות בימי יאשיהו, לא
עשו עוד ארון, ובבית שני לא היה ארון מפני שנגזזו
הלוחות אם כן לא היה מצוה לעשות ארון, ע"ש.

ואם כן לכאורה אף בענינו אין ענין לעשות ארון
קודש, אם אין ספר תורה. ושאלתי את גיסי מרן
הגר"ח קניבסקי שליט"א ואמר שאין לזה טעם. (חשי"ח
ב"ב יד ע"א. ע"ש עוד).

שיחת ראש הישיבה הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

לפרשת תרומה

צורת הת"ח - תוכו כברו "כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח"

הת"ח נדמה לארון הברית.

איתא בגמ' ביומא (עב): "מבית ומחוץ תצפנו" (שמות כה, יא) אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". וכיו"ב אומרת הגמ' בברכות (כח). שקודם שנתנה הרשות לתלמידים להיכנס לביהמ"ד היה ר"ג מכריז ואומר "כל ת"ח שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש". ומבואר בגמ', שעניינה של מידת "תוכו כברו" איננה נחשבת רק לתוספת מעלה ויתרון דרגה במידותיו של הת"ח גרידא, וכן העדר קיומה איננו נחשב רק כחיסרון בעלמא להת"ח, אלא שתנאי הוא זה בעצם שמו ומהותו, ת"ח שאין תוכו כברו אזי "אינו ת"ח". והיינו, שצורת הת"ח בעצמותה צריכה להיות באופן של קיום המושג "תוכו כברו", וכל שחיסר בדבר זה הרי שחיסר בשמו ובמהותו של עצם הת"ח. שומה עלינו איפה לברר מה היא מידת "תוכו כברו", ומדוע אכן שמו של הת"ח כה תלוי בה.

וכתב המהרש"א (בח"א ביומא שם, ד"ה עשה בצלאל) לבאר את דמיון הת"ח לארון הברית, והוא, שכשם שבארון היו מונחות לוחות הברית שע"ג היו חקוקות דברות ה', כן הת"ח שהתורה שוכנת בתוכו הרי הוא כארון המכיל בתוכיותו את דברי התורה ועל לבו שהוא לוח התורה חקוקה וקבועה התורה הק', וגופו הוא בית ומשכן לתורה כהוויית הלוחות למשכן לדברות ה'.

בגמ' בב"ק (יז) איתא גבי חזקיה מלך יהודה דכבוד עשו לו במותו "שהניחו ס"ת על מיטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה". וכתב הגר"א (בביאורי אגדות הגר"א שם), וז"ל: "הנה תורה כלול מנר", אותיות ותגין הן גוף ונפש ולכן התגין דבוקין בס"ת, ונקודין וטעמים הן נגד ר"נ והן באים רק בקריאת התורה ע"י אדם, ואדם הוא גוף לתושבע"פ, שלכן ב' ארונות היו כו' ולכן היו מניחין ס"ת להדמות אליה שאע"פ שאין בו אלא גוף ונפש, אפ"ה בקדושתיה קא". וב'פירוש' (לר"א בן הגר"א) לדברי הגר"א שם, כתב: "כי חיי עולם נטע בתוכינו, והוא כמו ארון הקודש שבו נגנו תורה שבע"פ". כלומר, שנטיעת דברי התורה הינה "בתוכנו" ממש וכפשוטו, והת"ח הוא ארון הקודש המכיל בתוכו את דברי התורה, ובעצמיותו ובישיותו קיומה.

דרכו הא' של המהרש"א בביאור "תוכו כברו".

את עצם עניינו של המושג "תוכו כברו" כתב המהרש"א (ביומא, שם) לבאר בב' דרכים: הדרך הראשונה - "לרמוז על האדם שיצפה אותו מבית ומחוץ בדבר טהור בשווה, שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב".

וביאור הענין לדרכו נראה, בהקדם דברי המלבי"ם עה"פ (שמואל א' ד, כא - כב): "ותקרא לנער אי כבוד לאמר גלה כבוד מישראל אל הלקח ארון האלוקים ואל חמיה ואשה, ותאמר גלה כבוד מישראל". ופירש המלבי"ם: "ותקרא לנער אי כבוד - ר"ל איזה הכבוד, אין כבוד ישראל עוד, ובארה דבריה, כי גלה כבוד מישראל אל הלקח וגו' - כוונתה, כי יש שני תורות, תורה שבכתב ומשכנה בארון, ותורה שבע"פ ומשכנה בלבות חכמי ישראל אשר קבלו ממשה רועה נאמן, ואם יעדר א' מהם ישלימהו הב', ר"ל אם היה נלקח הארון לבד ועלי ובניו היו בחיים, היה אפשר להחזיר התורה על ידם, כמו שאמר ר"מ אלמלא דאשתכח תורה מישראל, הוה מהדרנא ליה מפלפולי, אבל עתה גלה הכבוד בהחלט באשר נלקח הארון וגם מת חמיה ואשה. ותאמר - אח"כ הוסיפו לאמר שאין לחלק זה בשני שמות, כי כמו שהארון, הוא ארון אלוקים השומר לדברות האלוקים אשר היו חרותים על הלוחות אבנים, כן עלי ובניו מקבלי תורה שבע"פ, המה ארונות קדושים נוצרים את לוחות הברית החרות על לוח לב שהם חוקי תורה שבע"פ הכתובים על לב החכמים, כמ"ש (ירמיהו לא, לב) 'ועל לבם אכתבנה' 'ותורתך בתוך מעי' (תהלים מ, ט), עד שעל אבדן שניהם יצדק לאמר כי נלקח ארון אלוקים, ויהיה ארון שם המין, ר"ל ארונות האלוקים כולמו, הארון לתורת הכתב והארונות לתורה שבעל פה. ובזה עוררה אבל

¹ נמסרה בישיבת חברון - פר' תרומה תשע"ד, נערך ע"י הרב אהרן לסרי.

גדול על בעלה ואישה להשוותם עם ארון הברית, וכמו שאמרו חז"ל (מכות כב): כמה טפסאי בבלי דקיימי מקמי אורייתא ולא קיימי מקמי גברא רבה" וכו'.

מבואר בדבריו, שבגופו ובמהותו של הת"ח נחקקין ונקבעין הד"ת ותקועין המה בלוח לבבו. והיינו, **שהלב** של הת"ח שהוא מקום החכמה, כמו שיבואר להלן, הוא הוא המקום שמכיל את דברי התורה ובדומה ממש לארון ברית ה', שב' ארונות המה: ארון הברית לתורה שבכתב. והארון הב' הנוסף, לב הת"ח שהוא הארון המכיל והמקבל בתוכיותו את התורה שבע"פ. וזוהי הייתה התעוררות האבל והבכי הגדול **"שהשוותה"** כאחד את ארון הברית עם הת"ח.

חכמת הלב - מהי.

בכדי להרחיב את ביאור הדברים, יש לבאר תחילה את ענין יסוד "לב-האדם" שהוא מקום משכן חכמתו וחקיקתה בו, ושעליו אומר המהרש"א: "שלא יהא אחד בפה ואחד בלב". וביותר הרי שיש להבין ולבאר, במה נתייחד הלב להיותו המקביל אל הפה לומר שאם "אין תוכו כברו" דפירושו הוא "א' בפה וא' בלב", ולא נקטו חז"ל א' בפה וא' במוח שלכאורה ממנו נובעות הנהגות הת"ח אלי ביטויים במידת ה"ברו".

והנה, כתב המהרש"א בסוף מס' מכות (כג: בח"א סוד"ה תרי"ג מצות), וז"ל: "כי כל רמ"ח אברים נגד העשיים, אבר הלב נגד עשה של אנכי כמו **שהלב הוא שורש של כל רמ"ח האברים וחיותם**, כן היא מצות האמונה היא כלל ומקור של רמ"ח העשיין" וכו'. ומבואר בדברי המהרש"א שיסוד העשין הבאים ע"י הרמ"ח אברים וראשיתן מתחיל בלב האדם שהוא מקור חיותו. ואשר ע"כ יסוד כל המצות היא האמונה התקועה בליבו של אדם. והיינו, שהגדרתו של הלב - שהוא **פנימיותו ושורשו של האדם**, ומפני כן הוא היסוד והמקור לקיום כלל המצוות כולן.

ואכן מצאנו עוד יתירה על זאת ומחמת זאת, ביסוד ענינו של הלב שהוא מקום משכן החכמה וקביעותה. שכן הגדירה התורה (שמות לא, ו) את בוני המשכן והעוסקים במלאכתה בשם "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה", ובא תוארם בחכמת "ליבם" דווקא. והדבר טעון ביאור, מדוע הלב הוא המוכתר למקום חכמת ליבם ולא מקום המוח, ואיזה חכמה שייכת אצל הלב.

ונראה שיבואר עפ"מ שכתב הספורנו עה"פ (במדבר כז, יח) הנאמר על יהושע: "איש אשר רוח בו" - **"מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה"**. ולמדנו מדבריו, שעניינה של חכמת הלב בא במשמעותו מצד מוכנות האדם והכשרתו להכיל ולקבל את חכמת ה', שאם יחפוץ האדם ע"י כוח ליבו - שהוא כח רצונותיו, להיות מקבל אור פני מלך חיים או אז תנוח החכמה ותתקע בליבו.

שורש הדברים ומקורם כבר נמצא בילקו"ש (משלי רמז תתקכט): "ד"א זש"ה (איוב כח, יב) 'והחכמה מאין תמצא', מלמד שהיה שלמה מחפש ואומר היכן היא החכמה מצויה, ר' אליעזר אומר בראש ר' יהושע אומר בלב, **ואתא כדעתיה דר' יהושע דאמר החכמה היא בלב, דכתיב (תהלים ד, ח) 'נתתה שמחה בלב' ואין שמחה אלא חכמה שנאמר (משלי כז, יא) 'חכם בני ושמח לב'.** למ"ד אל תקרי למ"ד אלא לב שהלב הוא מבין דעת שנאמר (שם י, ח) 'חכם לב יקח מצות' חזר באותיות. ואף דוד פרש עליה (תהלים נא, יב) **'לב טהור ברא לי אלקים'.** מפני מה נתנה חכמה בלב לפי שכל האברים תלויים בלב". ומבואר בדברי הילקו"ש שמקום המצאות החכמה בלב. ופירוש הדברים הוא כמבואר בדברי הספורנו, שהלב הוא מקום הרצון והפנימיות של האדם וממנו ראשית וצמיחת כל המצוות. ואשר על כן משכן החכמה וחקיקתה הינו בלב האדם מפני שרק ע"י הלב מתחבר האדם בפנימיותו אל החכמה האמתית כשמכין עצמו לקבל אור פני מלך חיים, וחכמת הלב היא שיוצרת את האדם להיות כלי קיבול לקבלת ואחיזת החכמה. ושונה וחלוקה חכמת התורה וידעיתה במהותה מכל חכמה אחרת, שכן שאר כל החכמות עניינם הידיעה ותפיסת החכמה בכח השכל בלבד, אבל אינה כן חכמת התורה שהיא לא תתקיים אלא ע"י המוכנות וההכשר לקבל את החכמה וזה ע"י כח הלב. וזה שאמר ר' יהושע בלב היא מצויה, כיון שע"י מה שיכין האדם את עצמו להיות דברי החכמה נקבעין ונחקקין בליבו וכמו שהבאנו מהמלב"ם שהתורה נחקקת בלוח לב האדם, אזי תבוא בו החכמה ותשכון אצלו. וזוהי חכמת ליבו של האדם מישראל.

וכתב הגר"א בשיה"ש (פ"א ג' - ד'): "ונשמה נחלקה לשלשה חלקים: גר"ן (נפש, רוח, נשמה), והנה הנשמה מן השמים, ורוח מן האויר, ועיקר הוא באדם והוא עיקר האדם" וכו'. וזה שנקט הכתוב "איש אשר רוח בו" שרוחו - אשר מקומה בלב,

כמ"ש הגר"ח מוולאז'ין בנפח"ח (ש"א, פ"ד): "והדבור הוא מבחינת הרוח כמו שכתוב (ש"ב, כג, ב) 'רוח ה' דבר ב', וברוח שפתיו' (ישעיה יא, ז), וכמו שתרגם אונקלרס על פסוק (בראשית ב, ז) 'ויהי האדם לנפש חיה' - לרוח ממללא. **וכן נראה לעין, שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו, יוצא רוח והבל מהפה, ומשכן הרוח עיקרו הוא בלב, כי רוח והבל הדבור, עיקרו וראשיתו הוא עולה מהלב.** והיא המכשירתו לאור באור פני מלך חיים.

ואיתא בגמ' בברכות (נה): "אמר רבי יוחנן אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר (דניאל ב, כא) 'יהי חכמה לחכימין ומנדעא לידועי בינה'. שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמי דרבי אבהו, אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה, דכתיב (שמות לא, ו) 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה', ולכאורה באמת תמוה מדוע הקב"ה נותן את החכמה למי שיש בו חכמה, ואיזו תוספת חכמה נצרכת למי שכבר יש בו חכמה, אלא ביאור הדבר הוא שאת חכמת הלב מכשיר האדם ומכין ע"י ליבו ואז הקב"ה משפיע עליו את עצם החכמה, אולם קבלת החכמה מה"ת תיתכן רק באופן שיקדים האדם את הכנת ליבו לכך.

ידיעת הקב"ה - בלב האדם.

הגר"א במשלי עה"פ (כג, כו): "תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצרנה", כתב: **"כי תכלית ועיקר עסק התורה הוא כדי לידע הדרך הכבושה והישרה לילך בה לעבוד ה' ובל יגוף רגלו, וכמ"ש 'כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי'. 'השכל' - הוא לידע הדרך אשר ילך בה, 'וידוע אותי' - הוא לידע הקב"ה, כמ"ש 'דע את אלקי אביך ועבדהו'. וידעת שמו יתברך הוא ג"כ מעיקרי העבודה, והוא ידיעת הדרך לילך בה, וכמ"ש 'בפקודיך אשיחה ואביטה ארחתיך', כלומר, בעת אשיחה בפקודיך ועסקי בתורתך, אני מביט משם לידע אורחותיך, כי התורה מראה את הדרך לילך בה לבל יכשל, וכמ"ש 'נר מצוה ותורה אור' וגו', וכמו שפרשנו למעלה, וכמ"ש 'גמור בכל לבבך לדעת את דרכי'. וז"ש תנה בני לבך, והוא לידע אותי, ועיקר לימודי יהיה רק בשבילי, ותטהר לבך לעבודתי. ועיניך דרכי תצרנה - להביט תמיד לידע דרכי ה', והוא לבך לי - הוא מבפנים בלב, ודעת דרכי - הוא מבחוץ בדרך".**

הרי מבואר בדברי הגר"א, שהלב עליו נאמר "תנה בני לבך", הוא שורשו של האדם שמכוחו מגיע לידי ידיעת ה', וגומר בכל לבבו לדעתו. וזהו שאמרה תורה שבזו המשכן המה "חכמי הלב", הם אותן המוכנים לאור באור פני מלך חיים להכין מקום החקיקה ומקום הקביעות לקיום רצון ה' ולידיעתו.

[ועי' בהערות המגיה על הגר"א (מוסח"ק, הערה 66) שציין לד' הגר"א באבות (פ"ב, מ"ט) שהביא מירושלמי (ברכות א, ח): "תנה בני לבך לי - אין יחבת לבך לי אנא ידעת דאת כולה דילי".

החזו"א - ע"י הלב מתחברת החכמה לנשמה.

ובקובץ אגרות (ח"א אגרת י') כתב החזו"א: "כבר אמרנו כל שחכמתו וכו' חכמתו מסתלקת. כל חכמה שקונה האדם יש לה קשר עם נשמת האדם, ונפש האדם מתענגת על החכמה והחכמה תשלח את שרשיה על תלמי לב בעליה, ונימי הקשר בין לב האדם לחכמתו אנו קוראים אהבה. וטבע האדם להשתעשע על מבועי החכמה ולהבל בשעה זו כל תענוגי העולם הזה". ומבואר בדברי החזו"א, שענין החכמה שהיא נתפסת בלב האדם, שנקשרת עם נשמת האדם ומתחברת אליה, והוא וחכמתו נעשים ליחידה אחת ע"י כח הלב, וטבע האדם להשתעשע על מבועי החכמה בהיותו קונה אל עצמיותו את החכמה. אכן, ככל שתיחקק על לוח ליבו ותקבע בו לנצחיות ובמעמקי ליבו ינצור אותה וישמרה, כן באותה המידה יהא קשר נשמתו בה בקשר עולמי וחזק. ויסוד הענין בזה הוא, שעיקרו של הלב הוא הפנימיות של האדם וכמבואר בדברי הגר"א, ולכן בו תלוי כל מעשי האדם ופעולותיו, ומשום כך אמרו חז"ל שהחכמה נמצאת בלב, כי כשישים האדם מגמת ליבו ויגמור בליבו לעשות רצון ה' ולאור באורו, אזי תינתן בליבו חכמת ה', ויהא מוכן ומוכשר לקבלתה, שהרי לוחות לב האדם הם השומרים והמחזיקים את חכמת התורה וידיעת ה"ת.

א"כ זה הביאור בפירוש המושג "ת"ח שתוכו כברו" לדרכו הראשונה של המהרש"א: "לרמוז על האדם שיצפה אותו מבית ומחוץ בדבר טהור בשווה, שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב". ולאור כל המבואר יסוד הדברים כך הוא: לוח הלב הוא המקום בו נחקקים דברי התורה, והאדם גומר בלבבו להידבק בו שהלב הרי הוא פנימיות האדם ומקור חיותו הרוחנית ג"כ,

ובו נכנסים דברי התורה ולכן נקבעת החכמה בליבו. ועל זאת באה האזהרה "כל ת"ח שאין תוכו כבדו - אינו ת"ח", דהיינו, שאם ישאיר האדם את תורתו בבחינת כלפי חוץ גרידא, ולא יחדיר אותה אל פנימיותו ועצמותו ותישאר מחוץ לחדרי ליבו אזי איננו ת"ח, ורק ת"ח אשר מכניס וקובע את דברי התורה בפנימיות לבבו שממנו הכל תלוי, ומכשיר עצמו להיות כלי קיבול בחכמת הלב לאור באור פני מלך חיים אזי תשרה התורה ותיחקק בו, ויוכתר בתואר ה"תלמיד חכם".

דרכו הב' של המהרש"א בביאור "תוכו כבדו".

עוד כתב המהרש"א לפרש בדרך נוספת, וכה כתב: "ועוד רמז בזהב מבית ומחוץ דהיינו בתורה שנמשלת לזהב, כמ"ש הנחמדים מזהב וגו', שיהיה האדם הצדיק הנמשל לעץ כמ"ש היש בה עץ, מצופה בזהב דוגמת כלי עץ, וכסף גימטריא עץ, שיהיה מזהב ביופי מבית ומחוץ, דהיינו שהתורה הנמשלת לזהב תהא ניכרת בו יפה תוכו כבדו".

ולפי דרך זו בדברי המהרש"א מתבארת כוונת הגמ', גם על הצלע השנית שבמשמעות הדברים בעניינו של "תוכו כבדו", כלומר, שאין די לו לאדם במה שלומד וחוקק את התורה בלוח ליבו ובפנימיותו, וכמבואר לעיל. אלא עוד צריך להוסיף על כך את זאת שיהא כל מהלכו והנהגתו שמבחוץ ניכרת יפה כזהב, דהיינו שיוכר עליו היותו בן התורה ולומדה, ולא שייך שיחלק האדם את ביטוי והנהגתו ה"כבדו" ממהות ופנימיות ה"תוכו", אלא צריך להיות "תוכו - כבדו", שאף כלפי ה"כבדו" לעולם יהא זהב התורה ניכר עליו כיופי התורה הנמשלת לזהב, וזאת תבוא בהנהגתו ובהילוכו.

ראיתא בגמ' ביומא (פז): "כדתניא 'ואהבת את ה' אלקיך' (דברים ו, ה), שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב (ישעיה מט, א) אומר 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר', אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה" וכו'. והיינו, שאם אין האדם מבטא בהנהגתו ובפועל מעשיו את לימוד תורתו, אזי אפילו אם יגיע למידת "קורא ושונה ומשמש ת"ח" לא יועילו לו כל הללו אא"כ יחד עם זאת יהא "משאו ומתנו בנחת עם הבריות", שיוכלו להגיד ולהמליץ עליו "ראו כמה נאים דרכיו כמה מקונים מעשיו", ולא חלילה את ההיפוך מזה.

ולמדנו מכל זה, שתורה שנחקקת בפנימיותו של האדם היא התורה שיוצרת את "מהות האדם" וכל זמן שלא תיקבע ולא תיחקק בו הרי שאי"ז ממהותו אלא מחיצוניותו גרידא, ורק כשיחקק האדם את התורה ויקבענה כמסמרות במהות ליבו אזי תשפיע עליו ג"כ בהנהגתו. ועי"כ יקיים את ב' החלקים הטמונים במשמעות ה"תוכו כבדו", ב' חלקים המה אשר תלויים זב"ז ומשלימים זה את זה, שאין התורה יכולה להיכנס בפנימיותו ובתוכו אא"כ יקבע אותה בלוח ליבו ולא תישאר בתורת כלפי חוץ בלבד, ומאידך גיסא הנהגתו שבחוץ תהא רק באופן שבאמת תהא התורה בפנימיות ליבו ובמהותו, ואם אכן תהא כך, הרי שמוכרח הדבר שגם בהנהגתו החיצונית יאמר עליו "ראו כמה נאים מעשיו".

ומעשה שהיה, שהלך הגרא"ז מלצר לבקר את האלטער בסלבודקא, כשעמו מתלווים שניים מתלמידיו, בשעה שישבו עמו, נשפך מעט מסוכר התה ע"ג השולחן, הושיט אחד מן התלמידים את ידו וליקקה והיה הדבר מעט מגונה. התבטא האלטער ע"כ ואמר "כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו" (ויק"ר פ"א, אות ט"ו). משיצאו הללו מלפניו שאל רא"ז את האלטער - עד כדי כך וכי חמור הדבר עד שנאמר עליו כך. והשיבו האלטער שרואה הוא בעומק מעשהו את חוסר ביטוי ההנהגה שאמור להיות מוכרח אצל ת"ח שכזה, אם אין התורה שבפנימיותו מכריחה אותו להנהגה עדינה יותר הרי שסימן מובהק הוא שתורתו היא החסרה והרי"ז שאין בו דעת. ואכן, לימים נמצאו דברי האלטער אמת, והלה נתגלה ככלי ריק.

ונמצא שגם על זאת, אמר רבא שכל שאין תוכו כבדו "אינו ת"ח". כיון ששלמות הת"ח מתהוות מכח תרתי, ראשית, שחוקק את דברי התורה בליבו ע"י שמכין את ליבו לקבלתה, וזוהי ה"חכמת לב" הנחקקת בלוח ליבות ישראל המהווים לארון לתורה שבע"פ. והשנית, במה שמבטא במעשיו את יופי התורה וזהב הנהגתה בנועם הליכותיו.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת תרומה תשע"ח

המושלים והמשובת שתיעשה המנורה, ובאמת דגם בעיקר הציווי, נאמר באופן שתהא עשיה מאליה, הרי דכן הוא האופן והדרך הראויה מלכתחילה.

וצריך להבין מדוע דווקא במעשה המנורה נתקשה משה, ולא מצינו כן בשאר כלים, ואפילו הארון שקדוש מפי שהיה מונח בבית קדשי הקדשים, נעשה בידי אדם, ולמה בעשיית המנורה היה צריך שתיעשה בידי שמים.

ויש לבאר, דהמנורה יש בה ענין מיוחד מפי מכל הכלים, דענין המנורה הוא השפעת התורה, וגילוי אור התורה, וכל פרט ופרט מחלקי המנורה, הוא כנגד ענין מסויים בתורה ובגילוי אור התורה. דאור המנורה והשלכתה, הוא אור התורה עצמה, והמנורה היא הכלי של השפעת וגילוי אור התורה.

ואמנם דגם הארון הוא כלי לתורה, שהרי זהו מקום התורה, והלווחות היו מונחים בו, אכן הארון הוא כלי ומקום שבו התורה מונחת, אבל המנורה עניינה היא גילוי והשפעת התורה עצמה.

ונראה דענין זה של השפעת התורה, צריך להעשות בידי שמים דוקא, וכיוצא, דגם אינו יכול להיעשות אלא בידי שמים, ולא שייך כלל שיהא נעשה בידי אדם, דהשפעת התורה יכולה להיות רק מפי הגבורה, דבאמת תלמוד תורה אי אפשר בלא שהקב"ה יהא מלמד אותו בכל שעה ושעה, וכמש"כ בנפש החיים (ש"ד פי"ד) שבעת שאדם עוסק בתורה נחצבת מאותה התורה להבת אש מפיו יתברך כמו בעת קבלת התורה בסיני, ונחשב כאילו עתה מקבלה בסיני.

ובבית הלוי דקדק דבפסוק במשלי כתוב, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, לא כתב הפסוק כי ה' נתן חכמה, בלשון עבר, אלא כתב כי ה' יתן חכמה, בלשון הווה, משום דבכל שעה ושעה שאדם עוסק בתורה, אז הקב"ה נותן לו חכמה ודעת ותבונה. וזהו הביאור בדברי הגמ' במסכת תמיד, דהיושב ושונה, הקב"ה יושב ושונה כנגדו, דהיינו דבאותה שעה ממש הקב"ה נותן לו חכמה ודעת ותבונה עכ"ל.

וכן יש לבאר לשון הברכה בברכות התורה, 'המלמד תורה לעמו ישראל', דלא רק שנתן לנו את התורה, אלא דבכל שעה ושעה הוא מלמד את התורה לעמו ישראל. ומבואר דאי אפשר ללמוד תורה, אלא ע"י שהקב"ה מלמד אותו, ויושב ושונה כנגדו, ונותן לו דעת חכמה ותבונה באותה שעה ממש.

מעתה גם המנורה שעניינה הוא השפעת התורה, מוכרח הוא להיות ע"י מעשה שמים דוקא, דאי אפשר דהשפעת התורה תיעשה אלא ע"י הקב"ה, ועל כן היה מוכרח להיעשות בידי שמים, משום שרק באופן זה שייך ויתכן השפעת התורה.

ולכן נתייחדה המנורה יותר מכל הכלים, דצריכה שתיעשה בידי שמים, ולא שתיעשה בידי אדם, ולכן דוקא בה נתקשה משה.

והנה הגביעים שהיו במנורה, היו הפוכים, כמבואר ברמב"ם הל' בית הבחירה, וצריך ביאור מהו הענין בכך שיהיו הפוכים, והרי בשביל שיהיה בית קיבול צריך שיהא ישר ולא הפוך.

אכן לפי המבואר דהמנורה היא השפעת התורה, יש לבאר דלכן נעשו הגביעים באופן שהם משפיעים, שזוהו הצורה והאופן של השקאה, שמשקים מהגביע, ולכן הוא נעשה באופן שהגביע משקה מיינה של תורה, ומשפיע ומוציא מה שבתוכו.

וזאת התרומה וגו' זהב וכסף ונחושת וגו' (כ"ה, ג).

הנה הכתוב מונה י"ג דברים שמהם תבא התרומה למלאכת המשכן, וברש"י כתב, ד"ג דברים האמורים בענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן ולבגדי כהונה, כשתדקדק בהם. ונראה דמדמנה הכתוב י"ג דברים אלו, משמע מזה דבתרומה זו של מלאכת המשכן, לא יכלו להקדיש ולהביא אלא דוקא אלו הי"ג דברים, אבל שאר דברים לא יכלו לתרום, ולא היה חל הקדש למלאכת המשכן רק על אלו, דאם נימא דההקדש היה חל על כל מילי, אם כן למה מנה הכתוב אלו הי"ג דברים, ואמנם כן דרך הם הנצרכים למלאכה וכמו שכתב רש"י, אבל מ"מ בתרומה, יכלו לתרום כל מילי, ולמה מנה הכתוב דהתרומה תהא דוקא מהנך י"ג דברים. וכן בפרשת ויקהל מבואר שהביאו רק דברים אלו הנצרכים למלאכת המשכן, וכדכתיב שם בפסוק (ל"ה, כ"ב) 'כל נדיב לב הביאו וגו', כל בלי זהב, וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני וגו'. הרי דהנדבה שנתנדבו היה מאלו הי"ג דוקא.

וצ"ב דלכאורה כיון דתרומה זו באה לבנין המשכן, הרי זה כהקדש לכה"ב, דבפשוטו כל תרומת ממון לצרכי הבנין, הם כגדר הקדש לבדה"ב, ובהקדש לבדק הבית הרי אפשר להקדיש כל מילי, וא"כ מאי שנא הכא דאמרינן דהתרומה היא רק מאלו י"ג דברים דוקא.

ונראה דיש ללמוד מזה, שהוא דין הקדש נפרד בפני עצמו של תרומה למלאכת המשכן, והוא דין הקדש מיוחד, ודין הקדש זה אינו חל אלא על הי"ג דברים האלו, שהם הנצרכים למלאכת המשכן, אבל על שאר דברים שאינם נצרכים למלאכת המשכן אינו חל כלל.

וראיה לזה מהא דאיתא בברייתא דמלאכת המשכן, רבי אומר עשר תרומות הן, וחד מינייהו הוא תרומת המשכן, הרי דתרומת המשכן, היה דין תרומה מיוחד לעצמו.

ונפ"מ בזה יש לומר, דהנה בדין הקדש דבדה"ב נחלקו הרמב"ם והראב"ד (בפ"ד מתמורה), דדעת הרמב"ם דגם בקדשי בדה"ב יש איסור לשנות מדבר לדבר, ודבר שהוקדש לבדק הדיכל, אסור לשנותו לבדק המזבה, וכן כל כיוצ"ב, אבל הראב"ד וכן הוא גם דעת רש"י בתמורה, דבבדק הבית עצמו אין איסור לשנות מבדק אחד לחבירו, דכל קדשי בדה"ב שם אחד להם. ולדעת הראב"ד ורש"י יש לדון בתרומה דמלאכת המשכן, מה דינו לגבי שינוי מהקדש להקדש, וצ"ע בזה. ונראה דיש ליישב משה"ק בחדושי מרן ר"ז הלוי פר' נשא ע"ד הראב"ה, ואכ"מ.

ועשית מנורת זהב מהור מקשה תיעשה המנורה (כ"ה, ל"א).

ופירש"י תיעשה וכו', והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה.

הנה פשיטא דמה שהמנורה נעשתה באופן זה, שנתקשה בעשייתה, והוצרך להשליך הכבר לאור, ונעשית מאליה, אין זה מילתא דבדיעבד, ולא חסר בשלימות עשייתה מידי, אלא אדרבה, כך ראוי לכתחילה שתהא המנורה נעשית, וזהו האופן

והנה בגמ' במנחות דף כ"ט. איתא, אמר רב שמואל בר נחמני מאי דכתיב על המנורה הטהורה, שירדו מעשיה ממקום טהרה. ופירש רש"י, מן השמים הראוהו למשה מנורה, ועשה כנגדה. והיינו לכאורה דהגמ' נחלקה עם דרשת חז"ל שהביא רש"י, אם משה רבנו השליך הכבר לתוך האש ונעשתה מאליה, או דנתקשה בעשייתה, והראו לו מן השמים.

אלא דיש לדקדק, במה שהמנורה נקראת המנורה הטהורה, כיון שנעשית על פי המנורה שהראו לו מן השמים, וצריך ביאור, דבשלמא המנורה שהראו לו מן השמים, היא טהורה, שבאה ממקום טהרה, אבל המנורה שעשה משה רבנו למה היא נקראת טהורה.

ונראה דמה שהראו לו מן השמים, לא היה רק להראותו את תבנית המנורה, כשביל שהמנורה תהיה כתבניתה, אלא היה ענין מיוחד להראות את אופן עשיית המנורה בשעת העשיה דוקא, דבשעת עשיית המנורה תהיה נעשית עפ"י מנורה שיראוהו מן השמים, והענין בזה הוא, דעל ידי זה נחשב שהיא נעשית בידי שמים, ועי"ז שייכת המנורה שעשה משה למנורה שראה מן השמים, ולכן נחשב שבאה ממקום טהרה, ועל כן נקראת המנורה הטהורה.

עוד איתא שם בגמ', תניא רבי יוסי בר"א אומר וכו', מנורה של אש ירדה מן השמים, וראה משה ועשה כנגדה. א"ר יוחנן, גבריאלי הגור כמין פסיקא היה, והראה לו למשה מעשה המנורה וכו'. תנא דבי ר' ישמעאל ג' דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן מנורה וכו'. ומכל המימרות הללו מבואר דבמעשה המנורה היה ענין מיוחד להראות למשה איך הוא מעשה המנורה, ולא מצינו בכל הכלים דבר זה שהוא משה רבנו נצרך שיראוהו מן השמים איך לעשותם.

אמנם הביאור הוא כמו שכתבנו, דהיה ענין מיוחד במנורה להראות למשה את אופן עשייתה בשעת העשיה דוקא, דעי"ז נחשב שהיא נעשית בידי שמים, והענין בזה כמבואר, דהמנורה עניינה השפעת התורה, ועל כן לא שייך שתהא נעשית בידי אדם, ומוכרח שתהא נעשית בידי שמים, ולכן היה צריך שיראוהו מן השמים, עי"ז יהא נחשב שנעשתה בידי שמים.

שלשה גביעים מושקדים בקנה הא' וגו' כן לששת הקנים, ובמנורה ארבעה גביעים (כ"ה, ל"ג ל"ד).

הנה בששת קני המנורה היו שלושה גביעים, ואילו בקנה האמצעי, שהוא גופה של מנורה, היו ארבעה גביעים. וכתב ברש"י, דהארבעה גביעים שהיו בגופה של מנורה, היו שלושה למעלה מיציאת הקנים היוצאים מצדיה, ואחד בולט בה למטה מן הקנים. וכן הוא ברמב"ם פ"ג מהל' בית הבחירה ה"י.

ויל"ע בטעם חלוקת הגביעים באופן זה, דהא בקרא נאמר ובמנורה ארבעה גביעים, ומהיכא תיתי דיש לחלקם כן, דשלושה יהיו למעלה מיציאת הקנים, ואחד למטה מהם.

ונראה בזה, די"ל דהקנה האמצעי, יש בו שני דינים, דין אחד דהוא גופה של מנורה, ומלבד זאת יש בו גם דין קנה, והרי הוא כאחד מקני המנורה. והנה מצד הדין קנה שלו, צריך שיהא בו כל מה דיש בכל ששת הקנים, וכמו דבכל קנה יש שלושה גביעים, גם בקנה האמצעי צריך שיהא שלושה גביעים.

ולפי"ז נראה דהארבעה גביעים דבעינן חלוקים הם, דשלושה גביעים בעינן מצד הדין קנה, וכמו דבכל קנה בעינן שלושה גביעים, הכא נמי בעינן שלושה גביעים, והגביע הרביעי דרק בקנה האמצעי בעינן, זהו משום דהוא גופה של מנורה, ולכן הוא מיוחד בזה דצריך גביע רביעי.

מעלת נראה לבאר דזהו גם הטעם שחלוקין הם, דשלושה גביעים שנצרכים מצד הדין קנה שיש בו, א"כ מקומם הוא דוקא למעלה ממקום יציאת הקנים, דמשפת הקנים ולמעלה זהו החלק דחשיב קנה, דשם הוא מקום הקנים, אבל הגביע הרביעי, שהוא נצרך מצד דהוא גופה של מנורה, מקומו הוא בחלק התחתון, דזהו החלק דנחשב גופה של מנורה, ומבואר היטב טעם חלוקת הגביעים.

ויסוד לדבר נראה ללמוד מדברי הגמ' במנחות דף כ"ט ע"א, דאיתא שם, אמר רב גוביהה של מנורה תשעה טפחים, ופריך עלה רב שימי בר חייה, ואמר ליה רב כי קאמינא משפת קנים ולמעלה, ופירש רש"י, דמשפת קנים הייתה ט', ומן הארץ עד לקנים ט'. ועדיין צ"ב דמאי טעמא נקט רב שיעור המנורה משפת הקנים, ולא כמפורש בברייתא שהובאה שם בגמ' לעיל, דגוביהה של מנורה י"ח טפחים, ואטו בשאר כלים שייך לומר גוביהה של שלחן מאמצעו ולמעלה.

ומבואר דמן הקנים ולמעלה, הוא מילתא באפי נפשיה, ועל כן שייך לומר בו שיעור בפנ"ע, ולהמבואר אתי שפיר, דהחלק העליון דהמנורה, יש בו דין קנה, והוא דבר נפרד מהחלק התחתון, ועל כן שפיר שייך לומר השיעור של חלק זה בפנ"ע. [ובזה יש ליישב קושיות המל"מ פ"ג מבה"ב ה"ב, ואכ"מ].

ועשית את הקרשים למשכן (כ"ו, ט"ו).

איתא במדרש (מדר"ר ל"ה, א') א"ר שמואל ב"נ בשם ר' יונתן, כ"ד מיני ארזים הן וכו', ולמה נגנזו, שצפה הקב"ה שהן עתידין לעשות בהן מלאכת המשכן, במקום שהשכינה עתידה לשכון, שנאמר אשר שם צפרים יקננו, וכי תעלה על דעתך ששם צפרים היו מקננות, אלא הצפרים שהיה בהן שוחט ומקריב בביהמ"ק, ומהו חסידה ברושים ביתה, וכי חסידה בארזים ביתה, ומהו חסידה, זה כהן גדול שנאמר תומיך ואוריך לאיש חסידך. ומבואר מדברי המדרש, דהפסוק חסידה ברושים ביתה נדרש דהחסידה היינו הכהן גדול, וברושים היינו בית המקדש הבנוי מעצי ארזים, וזהו ביתו של הכהן גדול.

ונראה מכאן מקור לדברי הרמב"ם בהל' כלי המקדש (פ"ה ה"ז) שכתב ובית יהיה לו מוכן לכהן גדול במקדש, וכבודו ותפארתו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה, או שעה או שתיים ביום.

והנה המדרש מפרש הפסוק דשם צפרים יקננו, קאי על הצפרים שהיה בהן שוחט ומקריב בביהמ"ק, ויש להעיר דפירוש יקננו היינו עשית קן, ואיך נדרש זה על שהיטת הצפרים.

ונראה לבאר, דהרי בקרבן של צפורים רוב אופני הכאתם דינם להביא אותם בקן. וזהו ביאור יקננו, היינו שהצפורים דין הכאתם הוא בקן.

והנה בפרק שירה איתא, חסידה מה היא אומרת, דברו על לב ירושלים וקראו אליה, כי מלאה צבאה, כי נרצה עוונת וגו', וצריך לבאר מה ענין מקרא זה לחסידה.

ולפי דברי המדרש שהבאנו דחסידה היינו הכהן גדול, שנאמר בו איש חסידך, וברושים ביתה, היינו בית המקדש, ששם הוא ביתו של הכהן ג', הרי מבואר היטב שהחסידה אומרת מקרא זה דוקא, שהחסידה מעוררת געגועים שירה ותפלה לגאולת ירושלים ובנין בית המקדש, שזהו בנין ביתה ומקומה.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה" – קרית הישיבה
את השיעור כמלאו ניתן לשמוע בקול הלשון
036171001-1-1-21

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענייני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטינמן זללה"ה

בס"ד | גליון 244 | שנה ה' | פרשת תרומה | שנת תשע"ח

מסירת מדות המקדש

הכל בכתב וגו' ופירש"י שנכתבו לדוד וכו'.
יל"ע אם היה לכתב זה דין כתובים כיון שניתן
בנבואה לכתב, ועי' בילקוט נביאים תתרפ"א
דמגילת בית המקדש ניתנה כבר למשה רבינו
ומסיים המדרש שעל זה נאמר הכל בכתב וגו'
(אילת השחר זבחים)

לי - לשמי

באחד ממסעותיו לחיזוק יהדות הגולה [חשון
תשס"ה] חש רבנו ברע ואושפז בבית חולים לזמן
קצר, כאשר שוחרר מביה"ח התבטא רבנו שהיה
ברור לו שיצא מזה ללא פגע. והסביר דבריו
ע"פ מעשה שהיה ברבי ישראל סלנטר זי"ע
בעת שהיה בפריז נפל ושבר את אגן הירכיים,
והיה מצבו מסוכן, ואמר אז הגרי"ס "ברור אצלי
שאצא מזה, היות ומה שאני נמצא כאן בפריז,
זה אך ורק לשם שמים". והוסיף ע"ז רבנו "ואני
אמנם לא יכול לומר שהכל לשם שמים, אבל
ודאי יש כאן הרבה לשם שמים וא"כ לא יקרה
לי שום נזק".

כע"ז אירע במסע רבנו לאנגליה כאשר שהה
רבנו בבית מארחיו, קרה שמעיד במדרגות ובנס
הצליח לתפוס במעקה והתבטא כנ"ל שלא חשש
שיקרה לו נזק כיון שנסע לשם שמים.

הערות רבנו על מנחת חינוך

מצות בנין בית הבחירה

[ספר החינוך מצוה צה] "לבנות בית לשם ה', כלומר
שנהיה מקריבים שם קרבנותינו אליו, ושם תהיה
העליה לרגל וקיבוץ כל ישראל בכל שנה".

יל"ע במש"כ וקיבוץ ישראל בכל שנה? הרי
במצות עליה לרגל חייבים ג' פעמים בשנה,
ובעצם מש"כ וקיבוץ כל ישראל יל"ע דאין
דין שיתקבצו כולם ביחד אלא יש דין שכולם
יעלו לרגל, אלא דממילא יכול להיות שזה יגרום
שיתקבצו כולם ביחד.

[שם] ועוד נוסיף דברים על צד הפשט וכו'
ובהיות גוף האדם יוצא מגדר השכל בעת
החטא יש לו לדעת שנכנס בעת ההיא בגדר
הבהמות וכו'.

אמנם לא על כל עבירות מביאים קרבן ואע"פ
דבכל חטא שחוטאים נכנסים בגדר הבהמות וכו'.

[שם, במנחת חנוך אות א] "והנה הרבה שינויים בין
המשכן במדבר וכו' ובין הבנין העתידי במהרה
בימינו שיש הרבה דברים סתומים ביחזקאל
ואליהו עתיד לדורשם".

בחידושי רבנו חיים הלוי הלכות בית הבחירה
מפרש מש"כ דאם נעקרה אבן נפסלה כל
העזרה, דכיון דאותו מקום שנעקרה האבן חסר
בי' קדושת מקדש א"כ ממילא חסר בה מדת
המקדש, והכל בכתב נאמר במקדש דכולו כמו
שהוא נתקדש וכן צריך להיות כולו בקדושתו
ואלא"ה מיפסיל עכ"ל.

והנה הרמב"ם בהל' בית הבחירה כתב את צורת
בנין הבית, ולהל"ל ע"כ צ"ל דס"ל דידועים את
כל דיני הבנין דאל"כ א"א לבנותו.

[שם] "והנביאים הי' להם הלכה למשה מסיני
ודרשו מקראי על פי רוח הקודש".

ק"ק דהא למסור הלכה למשה מסיני א"צ להיות
נביא ולדרוש מקראי לא צריך על פי רוח הקודש?

[שם אות ו] "והאבנים והלבנים וכו' ר' יהודה סובר
דצריך דוקא שמיר אבל לא היו מתקנים אפי'
מבחוץ ור' נחמי' סובר דהיו מתקנים מבחוץ
ומכניסים בפנים ורבי אומר דנראין דברי רבי
יהודה באבני מקדש ומ"מ פוסק הר"מ כרבי
נחמי' וכו', ונ"ל דזה טעם הר"מ לעיל שפסק
כר' נחמי' ולא כר' יהודה וכו' דהי' קשה לו
קושית התוס' סוכה וכו' ועל כן דחה הר"מ
דברי ר"י ופוסק כר' נחמי'".

צ"ב וכי משום קושית התוס' הרמב"ם פסק כר'
נחמי' הרי ר' יהודה חולק על ר' נחמי' וע"כ יש
לו תירוץ וי"ל.

[שם אות ח] ואפשר דמזבח החיצון שהוא עיקר
דכל הקרבנות מקריבים עליו א"כ בלא זה אינו
קרוי בית המקדש, כי עיקר המקדש להקריב
קרבנות אבל המנוחה וכו' אפשר שאין מעכב
בלא העבודה זו, ועל כן אינו מעכב המצוה כן
נראה, וגם ודאי הכלים הצריכים לעבודה כגון
מזרקים וכדו' דא"א לעבוד בלא הם בודאי
מעכבין והם מדיני המצוה וזה פשוט.

יל"ע דאה"נ דבלי מזרקים א"א לעבוד את
העבודה אבל מ"מ מנ"ל שזה יעכב את מצות
בנין ביהמ"ק.

[שם אות י] והר"מ כאן פוסק כר' מאיר דאמת
הכלים ג"כ בת ששה ועי' כסף משנה הטעם
דפוסק הר"מ כר' מאיר ולא כר' יהודה וכו'

יתכן דבדינים שאינם נוהגים בזמן הזה אין
את כללי הפסק כמו בדינים הנוהגים דאולי
יהיו שינויים לעתיד, ומצינו בפ"י אבני אליהו
בברכת יוצר אור בשם הגר"א דלעתיד יהיה
הלכה כב"ש, וכמו כן יתכן דבדברי אגדה אין
את כללי הפסק שיש בהלכות, ומצינו אמוראים
דפליגי על תנאים בדברי אגדה עי' מגילה ז' א'
ובגליון הש"ס ר"ה י"ח ב' מציין לברכי יוסף יו"ד
סימן רמ"ב ושם כתב לענין תלמיד חולק על
רבו דבדברי אגדה שאני.

הודעה חשובה

איי"ה ובס"ד בימים הקרובים
ירד לדפוס הספר

כאיל תערוג

הנהגות והליכות, חידושי הלכה
וביאורי אגדה על מועדי השנה
ממון רבנו זצ"ל [למעלה מ-600 עמ']
הנצחות לזכר רבנו הקדוש זצ"ל או
לזכר אחרים מנ"ע יתקבלו אך ורק
עד יום א' ג' אדר תשע"ח

אנו פונים לנדיבי עם שיעמדו
לימיננו בהוצאות ההדפסה

הנצחה על עמוד שלם 4000 ש"ח
הנצחה על חצי עמוד 2000 ש"ח
הנצחה על רבע עמוד 1000 ש"ח

המעוניינים נא לפנות למערכת
0527680034 או במייל המערכת.

ניתן לשלם גם בתשלומים בכל
עמדות "נדרים פלוס" ברחבי הארץ
באמצעות לחצן קופות נוספות,
בחיפוש יש להקיש כאיל תערוג.
כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת
הטלפונית הממוחשבת 24 שעות
ביממה, בחיוב לטל' 037630585
שלוחה 198 [ולעדכן בטל' המערכת
0527680034 על ההנצחה].

לעילוי נשמת

הג"ר מנחם בן הג"ר צבי שרגא
גרוסברד זללה"ה
נלב"ע ליל שבת לסדר ועשו לי מקדש
ו' אדר תש"ע תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם ב"ר שמואל יעקב וירז'בינסקי ז"ל
אוד מוצל מאש, אוהב רבנן ותלמידהו
נלב"ע ח' אדר א' תשס"ח

"דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי"

תורה בטהרה

שח רבי יעקב רוז'נינסקי שליט"א מנהל מוסדות ארחות תורה: כשהתחילו הישיבות ונסעתי לאסוף כסף, נתן לי מרן ראש הישיבה הוראות מפורטות מה כן לעשות ומה לא. ונביא כמה מהם.

היה פעם נדיב שהיה מקורב למרן ראש הישיבה ואמר לי שהוא עושה הכנסת ס'ת בירושלים ואם מרן ראש הישיבה יבוא הוא ירים תרומה נכבדה לישיבה. כשמרן רה"י שמע שמדובר על כסף הוא אמר "זה חנופה אני לא הולך". וכאלה דברים חזרו על עצמן בלי סוף כל הזמן.

יש מושג שנקרא 'כספי עזבונות'. בשביל לקבל את זה יש צורך למלאות ספר שלם, באתי אל רבנו שהיה יו"ר העמותה והיה צורך שיחתום, אמרתי לו שזה כסף של אנשים שנפטרו ללא שידוע על יורשים שלהם והמדינה מחלקת אותם לכל מיני מטרות.

הרה"י אמר לי "אני לא חותם, אין לך אדם שאין לו יורשים". הסברתי לו שאם לא, זה ילך לכל מיני מטרות אחרות, משחקי כדורסל וכדו'. והשיב "זה לא החשבון שלנו".

מסופר ששני משולחים נכנסו אל נדיב אחד האחד אמר לו שיש לו ישיבה, כך וכך תלמידים וכו' וכו', הנדיב הוציא לו סכום נכבד. מיד אח"כ נכנס משולח בשליחות מרן החפץ חיים, ואמר לו שהוא שליח מהחפץ חיים והוא מתרים עבור ישיבה וכו' וכו', הוציא לו הלה סכום זעום. שאלו היתכן, למה ניגרע. ענה לו הנדיב, אתה שליח של החפץ חיים, ומסוג הכסף "הנקי" שהח"ח רוצה רק זה הסכום שיש לי. ואת זה ראינו כל הזמן אצל מרן ראש הישיבה.

היה מקרה של גביר גדול מחו"ל שהגיע לישיבה והצטלמתי אתו וכו' וכו'. והתכוונתי לנסוע אליו ואז רבנו שואל אותי אל מי אתה נוסע. אמרתי לו אל נדיב פלוני אמר רבנו "אתה לא נוסע אליו". שאלתי למה?

הוציא לי רבנו שו"ע (הלכות צדקה סי' רמט) "ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן. ואם מתפאר, לא די שאינו מקבל שכה, אלא אפלו מענישין אותו עליה". אמר מרן רבנו ידוע שאותו אחד בסוף מבקש פרסום, אם אתה הולך אליו אתה מזיק לו.

כל ר"ח היה מרן רבנו מחלק סכומי עתק להרבה ישיבות, כוללים ומוסדות. אמרתי פעם לרה"י מה עם הישיבות שלנו המצב שלהם הוא לא יותר טוב מהם? והוא ענה לי "אני מקבל כסף בשביל לחלק ולא בשביל לקחת".

החזיק את עולם התורה

שח הגר"ח ברמן שליט"א: והנה אם נתבונן הלא הוא עזר רבות גדולות ונצורות לאברכים בכל אתר ואתר, ובישיבת "מיר" הלא לאחר פטירתו של הגרנ"צ פינקל זצ"ל לפני 4 שנים נשארו למיר חובות של מליוני דולרים, וגם האברכים לא קיבלו משכורת תקופה ארוכה, וכבר רצו מטעם הממשלה להביא כונס נכסים לעכל בנינים של הישיבה לפי סכום החובות, ומרן ראש הישיבה זצ"ל שידע מהמצב, כינס בביתו כמה גבירים עוד בטרם יצאה מיטתו של הגרנ"צ מהבית מדרש, וביקש מהם שיוזלו מהונם לישיבת מיר ועד סוף השלושים כיסה את כל החובות ושילם משכורות לאברכים. וברשת הכוללים "יששכר באוהליך" גם קרה שנקלעו לחובות רבים ולא שילמו משכורות מספר חודשים ולבסוף נמצא גביר שהואיל לתרום סך מליון ש"ח אם יקבל ברכה מהרב שטיינמן והביאוהו לפני מרן זצ"ל ושאל את ראש הכוללים כמה חובות יש? ואמר 18 מליון שקל.

ואמר מרן לגביר שהוא יכול לתרום את כל הסכום, הזדעזע הגביר ושאל מהיכן יהיה לי הסכום הזה? ומרן הסביר לו בחיך ובעדינות שהוא יכול, הלך הגביר לנהריה להרה"צ רבי דוד אבוחצירה שליט"א וסיפר לו הדברים ושאל מה לעשות? אמר לו רבי דוד "אם הרב שטיינמן אמר לך שאתה יכול אז אתה יכול ואתה צריך", וכך עשה הגביר ואחר שנתן את כל הסכום ראה שעדיין נשאר לו הרבה כסף...

לא לפקר על חטאים

היה גביר שחטא באיזה חטא וביקש מראש כולל א' שיכניס אותו לרבנו לקבל דרכי תשובה, ונכנס לרבנו ונתן לו רבנו דרכי תשובה והראש כולל חשב שרבנו יגיד לו שיתן הרבה כסף לכולל, ורבנו לא דיבר עמו כלל על הכסף, ושאל אח"כ את רבנו מפני מה לא ביקש ממנו כסף?

ואמר לו רבנו כדי שלא יחשוב שאפשר לחטוא ולפקר את זה בכסף, הכסף והדרכי תשובה צריכים להיות כתיקונם, והחזקת תורה לא קשורה לזה.

מעלת החזקת תורה

אמר רבנו בשיעוריו בדרך ה': החזקת תורה היא המעולה שבצדקות, וביותר ההחזקה ביד ת"ח עניים, אלא שבנ"א מזלזלים בזה ואין יודעים את ערכה,

ומצינו כן בפ' חלק (סנהדרין קב') לגבי אחאב שאע"ג שעבד עבודה זרה בכל יום שכפרו לו מחצה והעמידו את דרגתו כבינוני מכיון שהיה ותרן בממונו והינה ת"ח מנכסיו ע"כ כיפרו לו על מחצה מעוונותיו (ומ"מ ליותר מזה לא היה יכול להגיע משום שהיה עובד ע"ז), וכיום אין יודעים את גודל הענין להנות ת"ח מנכסיו וע"כ יש הרבה שתורמים בנינים ויש שנותנים לבנין ביהכנ"ס אבל לא להחזקת תורה, ואע"ג שכל זה מועיל ללימוד התורה מ"מ אין מעלת צדקה זו כמעלת הצדקה להחזקת תורה שזכות זו עומדת לעד. וכן מוכח מהחז"ל (ירושלמי סוף פאה, ושקלים פ"ה ע"י מהרי"ק סי' ט שהביא כן מהירושלמי) דאמורא א' בנה מכספו ביהמ"ד ואמרו לו שהיה עליו ללמוד בזמן זה ומוכח דתורה עדיפה על שאר הצדקות, וגם המסייע ביד בחורי ישיבות כדי שיוסיפו חיל בתלמודם יש בידו את זכות החזקת התורה וכו"ל. ובאמת דגם המסייע לזכוי הרבים כדי למונעם מלחטוא נכלל בין מחזיקי התורה (והרב מפוניבז' זצ"ל טרח ויגע ונסע הרבה כדי להרבות תורה בעולם וע"כ זכותו ושכרו גדולים עד למאד).

ואין זה אלא משום שבעוה"ז אין בני האדם מכירים בחשיבותם של הדברים החשובים באמת כתורה יראה וצדקה ומכבזים ממון רב לצורך דאצ"ה (קייט) ולא מבינים שאם היו נותנים ממון זה להחזקת תורה היה זה להם הדאצ"ה האמיתי, ואני נוהג לומר לגבירים: אתם לא מחזיקים את התורה אלא התורה מחזיקה אתכם! וע"כ באמת היה על הגבירים לרוץ אחר ת"ח כדי ליתן להם מכספם, אלא שהכסף משכר את האדם, ואף שבתחילה יכול לומר עליו שהבל הוא אבל אחר שזה בא לידו שוכח מכל דיבוריו, וכל זאת מפני שתאוות הממון היא יצה"ר גדול מאד, ובמהר"ל אי' שכשפטלו אנשי כנה"ג את יצרא דעבודה זרה בקש היצה"ר יצר אחר במקומו ונתנו את יצר תאוות הממון (ואמר היצה"ר ע"כ א מחיה!), והיינו דכמו שאז השתוקקו אחר העבודה זרה תשוקה עזה וכדא' בסנהדרין קב' שאמר מנשה לרב אשי בחלום שאף הוא אם היה באותו דור היה עע"ז ואף הוא היה עיקר החטא שעליו עוררו הנביאים באותם דורות ואדרבה בזמנם לא היתה להם כ"כ את תאוות הממון, ולהיפך היו עושים מכספם את פסליהם כדא' בישעי' דהיה לועג עליהם שכשהיה להם עץ בחציו האחד השתמשו לאפיה ובחציו האחר השתמשו לעשות ממנו ע"ז. ואילו כיום נתחלפה תשוקה זו לתשוקת הממון.

ובחז"ל הרבה מהגבירים אינם נותנים מכספם לצדקה ואפילו לא את המעשר (ויש מהם, ובעיקר החילוניים, שאפילו פרוטה אחת אינם נותנים) ואיני מבין ממה חוששים הם וכי לא יחסרו להם מזונות אם יתנו את המעשר, ואין זה אלא כי היצה"ר מטמטם את שכלם, והרי אם היה להם שכל היו יכולים להשיג את המובא בסנהדרין קב' אי' על אחאב שעל אף שעבד ע"ז היה כבינוני מפני שהינה תלמידי חכמים מנכסיו. וסוף דבר שכשמגיעים לעוה"ב ומבינים את מה שהפסידו מתחרטים הם על מה שלא נתנו מכספם לצדקה ולהחזקת תורה ועל כך שבפרוטות היו יכולים לרכוש לעצמם מצוות יקרות אלא שכבר מאוחר מדי. וידועים דברי האוה"ח (פר' כי תבוא) שכ' שאם היו בנ"א יודעים את מתיקות התורה היו משתגעים אחריה ודא עקא שלבני האדם אין את השכל והתבונה להבין דבר זה, וע"כ שמים את תאוות הממון בעדיפות הראשונה ובעדיפות האחרונה מניחים את לימוד התורה.

ובמכות כד' אי' על יהושפט מלך ישראל שכשהיה רואה תלמיד חכם היה יורד מכסאו והיה מחבקו ומנשקו! ויש גבירים הרוצים לפטור עצמם ממצות החזקת תורה בתואנה שמעולם לא היו כוללים בכלל ישראל, ואין זה אלא תירוץ מפני שלא רוצים ליתן מכספם לתורה! וכמו שהיה גביר אחד בחז"ל בתקופה שהיו שם הרבה בעלי ממון שהציע שבמקום שיהיה על כ"א ליתן מכספו להחזקת תורה שכ"א יכניס את חתנו הלומד תורה אל ביתו ובסופו של דבר הוא עצמו לא הכניס את חתנו לביתו, והוכח לכל שלא היה זה אלא תירוץ שלא להחזיק לומדי תורה.

ועוד ישנם הטוענים שמדוע יש ללמוד בכולל מיד אחר החתונה ואדרבה טוב יותר שבתחילה יצאו לעסוק במסחר או יעשו בגרות ואח"כ יהיה סיפק בידם לישב וללמוד בכולל, ומדוע אין אומרים להיפך? שקודם ילמד ואח"כ יעסוק במסחר, ועוד דוכי אחר שיעשה בגרות תהיה לו פרנסה ויהיה מיד גביר? ואין כל זה אלא מעצת היצר המטמטם את לב בני האדם ומונעם מלעשות הטוב בעיני ה', הן בלימוד התורה והן בקיום המצוות.

ובדברי הגמ' בסנהדרין הנ"ל שאחאב זכה שימחלו לו על מחצה מעוונותיו מפני שהיה ותרן בממונו והינה ת"ח מנכסיו, יש להוכיח מתוספת הדברים (שגם היה ותרן בממונו) שאדם שיש בו את המידה הרעה של קמצנות לא יוכל להנות ת"ח מנכסיו וכהחילוניים שאינם יכולים ליתן משלהם ואפי' פרוטה לצדקה וכל מה שנותנים הוא לכבוד עצמם שיכבדו בחייהם או אחר מותם.

הגבירים נבהלים (זיי שרעקן זיך) מליתן מכספם יותר מחומש להחזקת תורה ואני אומר להם שהח"ח הביא בשם שיט"מ דעל תורה לא נאמר שעור חומש ואפשר ליתן עליה את כל נכסיו, וע"כ כשבאים ואומרים לי שעומדים לעשות עיסקה אני מייעץ להם ליקח להם את הקב"ה לשותף והרי הוא שותף טוב מאד! והרי אפי' הסוברים שההבטחה שנאמרה במלאכי ובחזוני נא בזאת היא רק על מעשר תבואה ולא על מעשר כספים מ"מ מודים הם שהנותן מכספו

לא שר צור משלו | בשנים קודמות היה שר רבנו זצוק"ל רוב הזמירות של שב"ק בשלשת סעודות השבת. מלבד 'צור משלו אכלנו'. דמטו משמיה דהגר"ח מוואלוזין דסבר דיש ביה כנגד הברכות דברהמ"ז ויוצא בזה בדיעבד החובה בדרייתא.

[בשנים קדמוניות] היה שר בסעודה ראשונה: כל מקדש, מנוחה ושמחה, מה ידידות, קה ריבון, יום זה לישראל. בסעודה שניה שה: ברוך ה', ברוך קל עליון, יום זה מכובד, יום שבתון, דרור יקרא.

בסעודה שלישית שה: מזמור לדוד, ידיד נפש, אודה לקל, צמאה נפשי, קל מסתתר.

שח לנו נכד רבנו: שלפעמים בימי הזקנה המופלגת של רבנו, ביקש ממנו רבנו בלילות שבת לשוור לפני ה' בשירי אהבה ודבקות, ופ"א שר עמו את כל האנעים זמירות בהתרגשות גדולה ובדמעות. [וכבר הבאנו שבעת שהגיע רבנו לבדו בבחורות לשוייץ וחש געגועים לביתו, **ואז שרו בליל שבת יגדל, ומאז נכנס בו ביותר שאת וביתר עוז הגעגועים להקב"ה ומידי פעם שרים בביתו שיר זה]**

שתיית יין | רבנו היה מקפיד לשתות בין הדגים לבשר יין, ובסעודה ג' שותה רביעית יין כשי' הרמב"ם.

ברכה על מנה אחרונה | במנה אחרונה הקפיד לא לברך על 'קמפוט' [פירות מבושלים] אלא לוקח פרי חי בפנ"ע ולברך עליו, ואף שבמשנ"ב כ' שמברכין, אמר שמקובל שהח"ח חזר בו ובשנים אחרונות לא בירך דחשש שהם דברים הבאים מחמת הסעודה], וכן שהכל מקפיד לברך רק על סוכר וכדו'. [אמנם בעלמא כשיש לו ספק בברכת שהכל מברך על דבש שברכתו בודאי ולא על סוכר שיש הסוברים שיש לברך עליו העץ, ודבש ברכתו בודאי שהכל. אך בתוך הסעודה ה' מברך על סוכר כיון שדבש הוא מהדברים הבאים בתוך הסעודה]

ברכת המזון | קודם ברכת המזון אמר שיר המעלות. מים אחרונים נטל בכלי ומהדר לטיול רביעית כד' הגר"א במעשה רב אך אמר דרביעית אינו לעיכובא אלא העיקר בכלי, ואינו נוהג להעביר ידו על פיו. עי' רש"י יומא פ"ג ב'

מנגב הידים ממים אחרונים.

כבר הבאנו לעיל שמוריד הסכין מהשולחן גם בשבת. אם אוכלים ג' יחד מזמנים על הכוס.

כוס של זימון ממלא על גדותיו אף שנשפך קצת. כשמברך ברכת הזימון לא נהג לומר בקול רם ברוך הוא וברוך שמו.

היה נזהר מאוד שלא יניחו ספרים על השולחן מחשש חמץ בפסח שקשה לבודקן בער"פ, ומקפיד לאחוז בהכרזן בידו ולברך מתוך הכתב. [ומקפיד לברך דוקא מתוך ברכון או סידור והיה מורה לשואלים בשם מרן רבנו האבי עזרי זצ"ל שלברך מתוך ברכון הוא סגולה להרבה ישועות]

בברכת ירושלים בברהמ"ז אומר בונה ירושלים אמן, משמיט תיבת ברחמינו ואומר בנשימה אחת תיבת אמן כנוסחת הגר"א.

בדרך כלל לא היה אומר בשבת הרחמן, ומסיים הברכה אל יחסרנו. ובשנים אחרונות לפעמים היה אומר עד הסוף. [וסיפר מרן על הגרייז שנהג כד' הגר"א במע"ר שלא לומר הרחמן בשבת, עד שפעם שהה באכסניא. ובעלת האכסניא ששהתה שם תמחה היתכן שאינו אומר הרחמן? ומאז החל לומר אף בשבת, ושמא כך היה מנהג רבינו כשאחר עמו שעובק אחרייו אומר עד הסוף].

רבנו זצוק"ל היה מהדר לא לשתות מים עד שעה ורביע אחר ברכהמ"ז שהוא זמן עיכול, דחושש להתחייב שוב בברכהמ"ז להשי' ראשונים שחיובו מדאורייתא דואכלת ושבעת רק בשתיה, ושמא קודם לא שתה דיו והשתא מתחייב שוב הדאורייתא.

כשהתעלץ בסעודה | פ"א בליל שבת התמוטט רבנו זצוק"ל באמצע הסעודה ואחריו שהתאושש שאל כמה זמן עבר כדי שיוכל לברך ברכת המזון, ואמר שאולי

יאלכ עוד קצת להתחייב אבל לא היו בכחו, ונכדו הציע שהוא יאלכ ויוציאו בשומע כעונה ושמח מכך מאוד רבנו. (רשימות רבי אשר שטינמן)

שנים מקרא | רבנו היה קורא שנים מקרא ואחד תרגום בערב שבת [מאחרי חצות היום] עי' משנ"ב סי' רס"ב סק"ח וכשמרן לא מספיק בערב שבת משלים בליל ש"ק, ועי' בזה בכף החיים סוף סי' רל"ז.

שמו"ת קורא כשיטת מרן החזו"א, והיינו מקרא [עד פתוחה או סתומה] ואח"כ תרגום ואח"כ מקרא עי' בספר דינים והנהגות פרק י"א סעי' י"ב. ושמענו מר"ג שרבנו אמר לו שמתחילה נהג כדעת המשנ"ב (סי' רפ"ה סק"ב) לקרות ב"פ מקרא ואח"כ תרגום ובשנים האחרונות שינה מנהגו לנהוג כדעת מרן החזו"א. [ומובא להלן]

בד"כ לומד עם הפרשה את הרש"י עי' משנ"ב סי' רפ"ה סק"ו.

אופן הקריאה | נשאל רבינו כיצד הוא נוהג בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, והשיב: שבזמן האחרון עושה כהחזו"א מקרא תרגום, ומקרא, שכך ס"ל לחזו"א שהדרך שצריך לעשות [נאחרי שלומדים את התרגום שמפרש את המקרא קוראים שוב להבין הפסוק לפי פירוש התרגום]. אבל כל השנים היה עושה כדמשמע מהמ"ב (סי' רפ"ה סק"ב) פעמיים מקרא, ואח"כ תרגום. ואמר רבינו דהנה להמשנ"ב. (שם) קוראים תחילה שנים מקרא ואח"כ תרגום, ולחזו"א מקרא תרגום מקרא, כדי שע"י התרגום יובן יותר המקרא השני [והבנתי שתקופה כך היה עושה] אמר רבינו אח"כ חשבתי לצאת ידי כולם אף שיש **שנים מקרא, ואח"כ תרגום, ואח"כ עוד פעם שלישית מקרא, לצאת ידי כולם.** [א"ה וראה בעל הטורים בתחילת פרשת שמות וז"ל ואלה שמות בני ישראל. ר"ת **ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים שיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם (ברכות ח ב)**] כיון שהי' קשה לרבינו זצוק"ל בתקופה האחרונה לקרוא, ביקשני לקרוא לפניו שנים מקרא ואחד תרגום של כל הפרשיות שיצא מדין שומע כעונה [אף שרבינו ישב בעינים עצומות העירני ותיקן מידי פעם שאקרא בהיגוי הנכון]. **וכידוע שההסתלקות של רבנו הק' זי"ע היתה בעת שקראו לפניו שמו"ת.**

מאה ברכות | רבנו זצוק"ל היה מקפיד להשלים מאה ברכות בשב"ק. [ועי' משנ"ב דבחול איכא ממילא ק' ברכות] והי' לוקח מפעם לפעם מעט יין וכדו' להשלים הברכות. וכשקם בצהרים בשבת היה שותה קצת יין ואוכל קצת סוכר ולפעמים גם פרי כדי להשלים מאה ברכות. וסמוך לשקיעה עושה שוב חישוב כמה חסר לו, ואם הוא צריך להשלים הוא משלים אז.

דין מאה ברכות | בשו"ע סימן ר"צ סעיף א' כתב ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח כדי להשלים מנין מאה ברכות ובמנחות [מ"ג ב] איכא חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנא' ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך ופרש"י קרי ביה מאה, ובטור סימן מ"ו כתב דדוד תיקן ק' ברכות וכו' כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוה"ק ותיקן להם לישראל ק' ברכות. והנה אם היו מתים מאה אנשים במקום מסוים זה מגיפה, אבל מדכתב מאה נפשות מישראל לא משמע שהיו מתים במקום אחד, ובאמת בכלבו כתב שהיו מתים בכל יום מאה בחורים וזה צרה גדולה? אכן ברוקח כתוב טעם אחר לתקנה זו דהקב"ה אמר לאברהם דבניי קיימים בזכות הקרבנות ושאל אותו כמה יתקיימו בזמן החורבן?

א"ל יהיו אומרים לפני ק' ברכות בכל יום ומעלה אני עליהם כאילו הקריבו לפני כל הקרבנות ולכך תיקנו ק' ברכות כנגד ק' פסוקים שיש במקרא שבהם כל הקרבנות עכ"ד הרוקח.

מאה ברכות ביוה"כ | הנה אומרים דהגרייז זצ"ל ה' עולה לתורה בשבת ויז"ט למפטיר כדי להשלים מאה ברכות, אבל ביוה"כ שלא יכל להגיע למאה ברכות אפי' בצירוף ברכות אלו הוא ה' עולה ללוי, דסבר דהתקנה

היא לברך מאה ברכות אבל כשאי אפשר להגיע למאה ה' ס"ל דאין נ"מ בתוספת ברכות מצד תקנה זו.

והנה הטור (סי' מ"ב) שם כתב וצריך כל אדם לזיזר בהם והפחות אל יפחות והמוסיף יוסיף וכו', ובשו"ע (סעיף ג') כתב חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות לפחות, **וכנראה שיש מעלה בתוספת ברכות, ואז"כ גם מי שלא יגיע למאה ברכות י"ל דיוסיף לברך לכל הפחות כמה שיוכל.** ושליח ציבור החוזר על שמו"ע, ברכות כלא מוסיפים לו למנין מאה ברכות. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' כה)

חשש ביטול תורה | יל"ע אם חז"ל קבעו תקנת ק' ברכות אפילו אם החיזור אחר הברכות יגרום לבטלו מלימודו? **[ובמק"א כתב רבנו: והנה מהא דתיקנו מאה ברכות על שהיו מתים מאה נפשות ולא תיקנו לומר דברי תורה וכדו' למדנו דהברכה להקב"ה היו דבר חשוב מאוד, ואפשר לפרש זה לפי משנ"כ הרמב"ן פרשת בא י"ג ט"ז יאין קל עליון חפץ בתחתונתו מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו וכו', ובספר שערי מוסר לר' אביגדור כהן צדק כתב ויהא אדם זהיר לשבח להלל ולברך לממ"ה הקב"ה תמיד וכו' אלא מכאן אנו יכולים לידע שהקב"ה חפץ בתשבחות ובשירות שבני אדם משבחין אותו ומשוררים לפניו באימה יותר ממה שחפץ במלאה"ה המשוררים לפניו תמיד שאל"כ למה ברא את האדם, הלא גלוי וידוע לפניו שעתיד לחטוא אלא ש"מ שהוא חפץ בהם יותר אע"פ שחוטאים לפניו ואשרי לעבד שחטא לדאוגיו שהוא יכול לרצותו בשירים לבד עכ"ד.**

ובזמירות ליום שבת אומרים ברוך הוא א' שבראנו לכבודו להללו ולשבחו ולספר הודו וא"כ מובן דבכח הברכות לעצור המגיפה ורצון ה' הוא דבר חשוב מאוד לקיים אפי' אם אינו מצוה מפורשת [עיין קונטרס דברי סופרים להגרא"ו סימן א' ס"ק י"ז כ"ד] ואפשר ללמוד את חשיבות הברכה מהא דלהבדיל א"ה מהגדף את ה' עונשו חמור מאוד דחייב מיתה חמורה על מיילים שמר' עאכ"כ מדה טובה מרובה ממדת פורענות דברכה לה' זה דבר גדול ושכרו גדול מאוד **ובדרך כלל מברכים ברכות כמצות אנשים מלומדה ולא מתבוננים עד כמה שזה דבר חשוב]**

לימוד לאור הנר | אמר רבנו זצוק"ל שהוא רגיל ללמוד בליל שב"ק לאור החשמל ולא חושש שמא יטה [מאז] שיש לו חשמל כשר המיוצר מעצמו שלא עי' חילול שב"ק, ולפני כן ה' קורא לאור מנורת נפט שהי' עי"ז פתח שבת קודש אסר להטות.

ואמר רבנו ג' טעמים בזה א. במ"ב כתוב (עי' בה"ל סי' ער"ה ס"א ד"ה יאור) שמועיל שישים פתק שיזכרו עי"י זה שאסור להטות והחזו"א טוען עי"ז שא"א להתיר גזירה דרבנן עי"ז פתק והגרייז העיר שדבריו צ"ע שהרי ביוה"כ כתוב בטור סי' רע"ה שמותר לקרוא לאור הנר משום אימת הדין עליו, ולכאנ' נתיר כל אסורי דרבנן ביוה"כ משום זה, ואלא, שענין זה הוא קל יותר ב. הרב מבריסק זצ"ל הי' לומד בחו"ל [בא"י איני יודע איך הי' נוהג כיון שהי' חשמל של מחללי שבת] לאור הנר והגר"ח זצ"ל הי' רואה אותו והי' ניחא ליה. ג. והראה רבנו לדברי האדר"ת בס' דאזני דוד שכותב בשם הח"ח שיש לו קבלה מר' חיים מוולוז'ין שעל פי דין מהני פתק. [ורבנו ראה את זה בכת"י שהיו תחת ידי הרב מפונבין זצ"ל] א"ה וז"ל האדר"ת בחיבורו אזני דוד, דברים ששמע ונשא ונתן עם גדולי דורו וכו' ושם כותב את אשר נשא ונתן עם החפץ חיים אשר שהה אצלו וז"ל ביום שיק בשלח שבת אצלי הרב הצדיק וחסיד מוה"ר ישראל מאיר הכהן שליט"א בעל ספר חפץ חיים ושמירת הלשון ולענינו כותב עעתי בדבר לימוד בליל שבת קודש לפני אור הנר והוא לכתוב על נייר דבר זה שאסור להטות ומנהג לכתוב פרשת זכור את יום השבת, ויש לגמגם קצת מהא דאם כן פתחת פתח ולהניחו לפני המנורה וכבר נתקבלה עעתי זאת כממה רבנים שאמרת! להם והודו לי ת"ל ואמר לי שכבר שמע זאת בשם הגאון מהר"ח ז"ל מוואלוזין.

חצי מרווחיהם מהעיסקה שעומדים לעשות (בזה"ל: כך אני דורש!) (ופעמים שמשפחת הנדיב כועסת עליו על כך ומצפה שכבר ימות ויזכו בירושתו) וסיפר לי על כך הרב פכטר מהכולל באלעד שעשה הסכם כעין זה עם א' מהגבירים בלוס אנג'לס ואותו גביר עוד טרם שחזר לביתו ל"ע נהרג בתאונת דרכים ולא הספיק להשלים את התחיבותו זו, ואח"כ סיפרו בני משפחתו שנגלה אליהם בחלום ואמר שאע"פ שלא זכה לקיים את ההסכם מ"מ עצם ההתחיבות הועילה מאד בדינו בעולם האמת.

לצדקה לא יפסי, ובגמ' בגיטין כבר הובאה העצה להרואה שמוזנותיו מצומצמים שיעשה מהם צדקה. וכבר בא אלי א' שאמר שאם ירויח מיליארד דולר מעיסקה יתן מזה לצדקה חצי מיליארד, אלא שבד"כ כשמרויחים ומתעשרים מתחרטים על ההבטחה מפני שאז גדלה תאוותו ויצרו ורוצה מאתיים, ולאחרונה היה א' שהרויח מעיסקה כמה מליוני דולרים ונתן ל"שותף" -לצדקה שתי מליון דולר ואשרי לו שעמד בזה וזכה. לאחרונה באו לספר לי על מה שהרי אני דורש מהגבירים ליתן לצדקה

רבן של ישראל

א. שח נכדו הרה"ג ר' אברהם ברלין בדברי הספד בהיכל בית הכנסת ברכת יוסף: שמעתי מבעל המעשה.

וברצוני להקדים הקדמה שרבנו היה לו כלל בכל המוסדות שהיה עומד בראשותם שלא היה מכניס לשם תלמידים ולא היה עושה פרוטקציה לשום אדם.

ויצוין שבכל המקומות לא היה בעה"ב רק היה תחת הנהלת אחרים בכל זאת לא ביקש להכניס תלמידים ולא ידוע לי מה טעמו בהנהגה זו.

ומעשה שהיה ביהודי שהיה מגיע לרבנו לעתים לב"ב לקבץ צדקה והיה דרכו גם לאסוף אצל רבנו, יום אחד אותו אדם דפק על דלת ביתו של רבנו, ורבנו ראהו וזכרו שהוא מקבץ צדקה, והוציא מטבע מכיסו ונתן לו הלה לקח המטבע והלך, בחלוף שני דקות אותו אדם דופק שוב ורבנו שואלו מה אתה רוצה? (כמסמן לו היית כבר) והלה ביקש רשות להיכנס לבית רבנו

ואמר לרבנו: אני רוצה להכניס בן לשיעור ג' דישיבה קטנה פוניב' שילמד אצל רבנו. השיב לו רבנו: ראשית תלמידי שיעור ב' העולים לשיעור ג' זה שיעור די גדול כך שאי אפשר להוסיף וגם את מספר הבחורים שמוסיפים כל שנה כבר הוסיפו זה מאוחר וא"א להוסיף עוד בחורים, שנית קבלת הבחורים לישיבה זה ענין של הגרמ"ל לפקוביץ ואילו אני רק בוחן ולא המקבל כך שאינני הכתובת לזה.

אך לפני ששלחו לשלום שאלו רבנו אני לא מבין לפני שני דקות היית פה ולא ביקשת להעבירו לפוניב' ובשתי דקות אלו בדיוק זה עלה בדעתך? (יצוין כי מעשה זה היה לפני כארבעים שנה ולא היו אמצעי תקשורת כהיום שיוכל לטלפן לבנו ולשואלו על כך)

אותו יהודי ענה לרבנו, אה"נ באתי לכאן קודם במיוחד בשביל כך, אלא מאי כשדפקתי הרב נתן לי מטבע שמחתי על כך, וחשבתי למה לא לקחת! והלכתי לשלושת שכני הרב וכך יהיה לי גם קצת כסף אפילו שלא באתי בשביל הכסף אבל מדוע לא לקחת ושמחתי על הרעיון.

אמר לו רבנו אם כן אני ביישתי אותך שהפכתי אותך ל"שנורר" אני מבקש ממך מחילה על כך. ונענה אותו יהודי ואמר לרבנו: לא הפכתם אותי לשנורר את הייתי שנורר וזה אני עושה בקביעות אך בכל זאת רבנו ביקש לפייסו ואמר שמוחל.

ואמר לו רבנו היות וביישתי אותך אני ידאג לבנך שיכנס לשי"ק והלך לדבר עבורו עם הגרמ"ל שיקבלו לישיבה וכמובן קיבלו, ונכנס ללמוד אצל רבנו והוא השקיע בו ורוממו מאד, ואותו בחור גדל בתורה והינו מרביץ תורה גדול בישיבה גדולה בעולם החסידות. [אחר ההספד ניגש אל נכד רבנו אברך יקר ושאלו הסיפור שסיפרתם עם המקבץ צדקה זה היה עם פלוני? ונקב בשמו, וענה לו שאכן כן, ואמר אני קרוב משפחה של אותו אדם וידוע לי תוספת על הסיפור שאינך יודע והוא, כשאותו בחור היה צריך לעלות לישיבה גדולה, ניגש רבנו לאביו ושאלו להיכן אתה חושב לשולחו? ונקב אביו בשמה של ישיבה חסידית מסוימת שהם היו שייכים לאותה חסידות.

ואמר לו רבנו כפי הידוע לי ישיבה זו היא קצת חלשה עבורו, כדי שיצא ת"ח עדיף שילך לישיבה גדולה פוניב'.

אמר אביו לרבנו ששמע מבנו שבשנה זו קשה מאוד להתקבל לפוניב' שיש לחץ גדול והרבה

בחורים יקבלו תשובה שלילית, מפני שאמורים לקבל עשרים וחמש בחורים ולמעלה מארבעים רוצים להתקבל לשם, ענה לו רבנו את זה תשאיר לי והלך לדבר עבורו בפוניב' שיקבלוהו, ואותו בחור היה רגוע שהולך להתקבל לפני שכל חבריו ידעו מה יעלה בגורלם, וכל זה עשה רבינו כיון שראה צורך לפייס את אביו על שכביכול הפכו לשנורר ולרגעים מועטים שבהם לא היה שנורר.

ב. שאלתי פעם את מרן זצ"ל כאשר ממתנינים בתור לקבלת קהל בביתו וביניהם אנשים חשובים ותלמידי חכמים את מי יש להקדים לפני האחרים? והשיבני כי אלו אשר מאחריהם עומד ציבור גדול של תלמידים יש להם דין של רבי' ולכן ראוי להקדים אותם. מפי נאמן ביתו הרב יעקב רחנשטיין שליט"א

ג. סיפר הרה"ג רבי א. נ. שליט"א: פ"א הגיע רבנו להתפלל בותיקין בבית הכנסת הלפרין, וניגש אלי ואמר לי שהוא היה במקוה והניח את התפילין שלו בחדר החיצוני, וכשיצא ראה שהתפילין נעלמו ואינו יודע מה לעשות. אמרתי לו שאני ילך לבדוק.

המרחק בין הבית כנסת למקוה שברחוב חפץ חיים אינו רחוק והלכתי לשם, וראיתי שם בחדר החיצוני תפילין של ת"ח זקן מהמניין והבנתי שכנראה הוא החליף את התפילין שלו עם רבנו ולכן נשאר התפילין שלו שם, הלכתי עם התפילין לבית כנסת ואכן פגשתי את הת"ח הזקן וראיתי שכן היה שהוא החליף את התפילין עם רבנו.

ובאתי לרבנו להביא לו את התפילין וזה כבר היה סמוך להתחלת התפילה, וראיתי דבר פלא שלמרות שאמורים להיות בכזה מצב במתח **שהתפילין המהודרות ביותר שלו נאבדו**, וגם שצריכים להתפלל כעת ללא טו"ת, היה רבנו רגוע ושלו ומלא בטחון בה' שיחזיר לו אבירתו. ו"הבוטח בה' חסד יסובבנו".

ד. **בחידוד התלמידים** - בבחוננו את התלמידים בישיבה היה נוהג לשאול שאלות לחידודי ונהנה לשמוע את תשובות התלמידים, כגון: האם בשטר או בגט שכתוב בו מס' זהות פלוני מגרש את מספר פלוני האם חשיב ככתוב בו 'שמות'. או: האם כשלכל בני עיר מסוימת קוראים באותו שם ראובן בן יעקב וכתב כך בשטר האם נחשב שכתוב שמו דרך חסר המוכח מתוכו או שאי"ז שם כלל. ועוד כהנה.

ופעם אמר ברש"י בב"מ דף ד' ע"ב ד"ה טענו חברו: בב"ד כלים וקרקעות, והאחרונים דנים האם צריך תביעה בב"ד דוקא, ומדייקים מרש"י, ואמר רבינו מי יודע מה זה הר"ת האלו אולי היה כתוב ברש"י בב' דברים כלים וקרקעות, והמדפיסים חיברוהו בב"ה.

פעם אחר השיעור רצה אחד התלמידים לשאול שאלת חידוד וכך שאל: מי שהיה לו שני בולים יחידים בעולם ובא משהו והזיק אחד מהם והשני עלה מחירו האם חייב לשלם, ופנה אליו רבינו בחביה "יכן ראית את השאלה הזו" [שכידוע מופיעה בשם הגר"ח מבריסק] וכוונתו שאי"צ לחפש שאלות מחודדות בספרים.

ה. פעם שמע רבינו שמבזים את המשגיח בישיבה, כשהגיע באותו יום לישיבה ביקש לפרסם **בשמו 'כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו'** וכך תלו מודעה גדולה בשמו.

ו. **הצנע לכת** - בכל יום אחר מנחה היה נוסע יחד עם הגרמ"ל באותו רכב. ארע פעם והנהג

שהיה לקוחם לא הגיע. וע"כ ליוו אותו הרבה תלמידים [כיון שהיה חריג שהולך ברגל באותם שנים כשכבר היה בזקנותו] ובתחילת הדרך כשעוד היו שואלים שאלות על השיעור לא אמר כלום אבל אח"כ כשהמשיכו ללוותו, פנה לאחור ושאל 'מה מחפשים פה' ורימז לא ללוותו, וכך הוה שהמשיך ללכת עוד כברת דרך לבדו בצידי רחוב חזו"א [וזה היה באותה שנה שנסע לארה"ב והיה לו שם כבוד מלכים, אבל היא שיכל להפטר מזה שלח את כולם לדרכם והלך יחידי]

כיון שהיה כבר ראייה קנו לו כל פעם ספרים גדולים ביותר או כשלא היה ספרים צילמו לו הדפים הנלמדים בצילום גדול, ופעם כשקנו לו סידור גדול של חזנים, כתב התלמיד בעמוד הראשון תוארים מפליגים 'שייך לרבנו מרן רה"י וכו' וכו', וכשהגיע רבנו למנחה וראה זה לא הגיב ואחר מנחה פנה לסובבים ואמר 'תמחקו את השטריות האלה'.

ועוד מעשה שהיה ידוע בישיבה ששאלו את רבנו האם צריך להגיד תפילת רבי נחוניא בן הקנה בכל פעם שמתחיל ללמוד כמו בכל סדר וכו', או מספיק פעם אחת בתחילת היום?

ואמר שצריך כל פעם שמתחיל ללמוד ומפסיק. ושאלו להגרמ"ק ואמר שמספיק פעם אחת בתחילת היום, והסביר ח"א את מחלוקתם, והגרמ"ל הכיר את הבחורים שכשמפסיקים בצהריים את הלימוד מסיחים דעתם מהלימוד וע"כ הורה לומר שוב משא"כ הגר"ח מדבר בסתמא שבוודאי ממשיכים לחשוב על הלימוד.

פעם כשנסע למסור שיחות חזוק סיפרו לנו המלווים למסע, שמדי פעם הציעו לו לשנות ודחאם לזמן יתור מאוחר, וכך הוה כמה פעמים עד שהבינו שהוא בתענית לצורך הצלחת החזוק. **עם הגרמ"ל** - את התלמידים מהשנים המוקדמות זכר בשמם הפרטי אף אחר עשרות שנים, וכך היה כששאלני לשמי והשבת, שאל האם בנו של... [שלמד אצלו עשרות שנים קודם].

הערכה רבה שררה בין רבינו להגרמ"ל - יצוין שכל פעם שהיה שאלה הלכתית בישיבה היה הגרמ"ל מורה לשאול את רבנו. ומכיוון שבתפילת מנחה התפללו שניהם יחד בישיבה המנהג היה להמתין לראשון מבין שניהם שיגמור שמו"ע והחזן היה מתחיל חזרת הש"ץ ומתפלל לאט ועד קדושה השני גם היה גומה, ובד"כ גמרו שניהם כמעט יחד, כי התפללו מילה במילה כמונה מעות ואף פעם לא ארע שהוצרכו להמתין לאחד זמן רב יותר.

יצא לאור בס"ד מאיל המלואים

ובו למעלה מ-200 ענינים לפי סדר פרשיות השבוע ומועדים ומאורעות התקופה שהשיב רבנו הגדול זלה"ה משנת תשס"ו - תשע"ג

מאת הרה"ג ר' משה גרינוולד שליט"א

ניתן להשיג אצל: משפ' גרינוולד

הושע 14 דירה 2 בני ברק

טל': 036190934 / 0583290934

ובחנויות הספרים המובחרות

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

שבט (2) תשע"ח

.....

גליון מס' 165

דברי מוסר והתעוררות

התעוררות לשמור בעמלה של תורה

מאמר מרבינו שנכתב להוצאת הספר אשרי מי שעמלו בתורה

שהיא מלמדת אותנו שהתורה נותנת לנו חיים של שלמות השמחה והאושר, התורה נותנת לנו גדולה ויקר שאין לו גבול, ההקדמה הזאת גם נותנת לאדם את ההרגשה הפנימית ואת ההכרה האמיתית של "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו".

ההבנה מהי תורה היא הכנה הנצרכת לזכות בכל הטוב שבתורה

וכל זה היה ההקדמה לקבלת התורה, משום שהידיעה וההבנה מה מקבלים במתן תורה, ומה אפשר להשיג בקבלת התורה, להבין היטב שבתורה יש את הכל, כל זה הוא הכנה הנצרכת לפני שמקבלים תורה, ורק אחר ההבנה הזאת אפשר להביא הדברים לידי מעשה "ושמרתם את ברית".

וכך גם מצאנו בפוסקים שהביאו מדברי הלבוש שביאר בענין המצוה של ספירת העומר שרצה הקב"ה שכל ישראל ישריש בלבו אהבה לתורה ושאיהם וגעגועים לקבלתה, כשם שאדם יודע שמלך ב"ד רוצה לתת לו מתנה בזמן קבוע, הרי כל יום שעובר נותן הוא הודאה ושמח שמתקרב יום קבלת המתנה, כן הוא ענין ספירת העומר שיגיעו ישראל למעמד קבלת התורה בתשוקה גדולה ובשמחה על שזכו כבר להגיע ליום זה שיקבלו התורה.

וכשם שכך היה בקבלת התורה כך אצל כל יחיד ויחיד כשבא ללמוד תורה, וכשרוצה לזכות לקנייני תורה, הרי ראשית עליו להרגיש שתורה היא אושר החיים ושמחת החיים, עליו ללמוד ערכה של תורה, וכמו שמצינו בקרא "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך הניחיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו השמע עם קול אלוקים מדבר כאשר שמעת עתה ויח".

לא די לאדם שיקבל על עצמו עול תורה, אלא מצווה הוא "שאל נא וגו'" צריך הוא להתבונן ולדעת את האושר הגדול שזכו בו ישראל ככלל וכל יחיד ויחיד כפרט, בכך שזכו לקבל את התורה זכיה שמעולם לא זכו בה שום אומה ולשון, עליו לדעת את הידיעה של "הניחיה כדבר הגדול הזה".

וכשהאדם לומד ומעמיק בדבר הזה הרי מגיע למסקנא מעשית לחפש את כל אושרו רק בתורה, בעולמה של תורה, מתוך שהוא יודע ומכיר כי האושר לא יגיעהו רק בעמלה של תורה ובחיים על פי תורה, ואז יוכל לזכות לכתרה של תורה. וזה משאחז"ל בגמרא שבת ד"ל ב' שאין שכינה שורה אלא מתוך דבר שמחה של מצוה וכו' ואמר רב יהודה שם וכן לדבר הלכה. שצריך שמחה לפני שמתחילים את הלימוד. וזוהי התפילה שאנו מתפללים בכל יום ויום "אהבה רבה אהבתנו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו" שכולה נוסח של בקשת רחמים ותחנונים שירחם עלינו ויתן בלבנו להבין ולהשכיל בדברי תורה כי היא כל מאווינו.

אחד מהתנאים שעל ידם אפשר לזכות לתורה, הוא ההכנה הראויה שיכין האדם עצמו כראוי בגשתו ללימוד התורה. דבר זה אנו לומדים ממעשה הקב"ה אשר טרם שנתן לישראל את התורה במעמד הר סיני הקדים והכיין למעמד הזה. ואחד מהיסודות בדרכי ההכנה לתורה הוא ההתבוננות והלימוד על המתנה הטובה שקבלנו מהקב"ה במתן תורה, ללמוד על האושר הגדול שיש לכל יהודי ויהודי שיש לו את התורה ללמוד אותה ולעסוק בה. וכך אנו רואים באופן שנתן הקב"ה את התורה לישראל, "ומשה עלה אל הא' וכו'" כדי לקבל את התורה, כדי לשמוע את עשרת הדברות, אבל לא כן עלה במחשבתו של נותן התורה, עדיין אין עם ישראל מוכן, יש להקדים "הקדמה"! פרשה שלימה יש בתורה שהיא הקדמה לפני מתן תורה! ולפני שהקב"ה הקדים את ההקדמה הזו הרי כל המעמד הנשגב של קבלת התורה מתמהמה, אמנם כל הבריאה ממתינה, כל קיום הבריאה תלוי בקבלת התורה, אך עדיין אי אפשר.

התבוננות מההקדמה למעמד הר סיני

מהו ההקדמה, אומר הפסוק, שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל" [שמות י"ט], שידעו למה הם צריכים להתכונן, וגם שיכירו את הערך הגדול של הדבר שהם עומדים לזכות לקבל. והוסיף הקב"ה והרחיב למשה בדברים על גודל החביבות של כלל ישראל "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי וגו'", "ועתה אם שמע תשמעו בקולי... והייתם לי סגולה מכל העמים" פירש"י: סגולה, אוצר חביב כמו וסגולת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות, שהמלכים גונזים אותם כך אתם תהיו לי סגולה משאר האומות.

הקב"ה הקדים לבאר מהי המתנה שהוא נותן לעמו ומה התואר והדמות, שעתידיים עם ישראל לקבל ע"י התורה. וממשיך הפסוק, "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" פירש"י: לא פחות ולא יותר, זוהי ההקדמה לקבלת התורה זאת ולא עוד. והמשיך הכתוב שאכן כך עשה משה רבינו ע"ה "וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה'.

מה המכוון בזה? מה הנפ"מ מההקדמה זו?

אלא למדנו כאן שכדי שקבלת התורה תהיה כראוי יש צורך להקדמה זו, כדי שח"ו לא נחשוב שהקב"ה נותן לנו תורה, אשר מגבילה אותנו באיסורים רבים, שח"ו לא נחשוב שהתורה באה להכביד עלינו ולהקשות עלינו, אלא נשכיל להבין היטב את מעלת היגיעה בתורה כל החיים, ואת הצורך להיות שקוע בה תמיד בלי הפסק, לזאת באה ההקדמה הזו,

חיים מוולאזין ז"ע בספר נפש החיים ש"ד: בכל עת שהאדם עוסק ומתדבק בתורה כראוי הדברים שמחים כנתינתם מסיני, שכמו שבעת מתן תורה נתדבקו כביכול בדיבורו ית', כן גם עתה בכל עת ממש שהאדם עוסק והוגה בה מפני שהכל הוא מאמר פיו ית' ואפילו מה שתלמיד קטן ישאל מרבו זה ניתן מסיני ואותה התיבה נחצבת בלהבת אש ונחשב כאילו עתה מקבלה מסיני, עכ"ד.

דרכי קנין התורה שונים הם לגמרי מהשגת שאר חכמות

[ויש בענין עוד חלק נוסף שלימדנו חז"ל שיש דרכים ללימוד התורה ויש קניינים שעל ידם אפשר לקנות את התורה, וכמו ששנו לנו רבותינו בלשון המשנה ארבעים ושמונה דברים התורה נקנית בהם. ובכלל הארבעים ושמונה דברים מצינו דברים אשר על פי שכל האדם אין להם שייכות לקניני תורה אלא הם הליכות והנהגות לדרך החיים, כמו ההנהגה בבין אדם לחבירו שלהבנת שכל האנושי אין לו קשר ישיר להצלחת התורה, אמנם מדברי התורה למדנו בזה שההנהגה הישרה בבין אדם לחבירו הוא הדרך להצלחה בתורה, וכן בדברי הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה מנה שם תנאים מי יכול לזכות לכתרה של תורה, הריחוק מעוה"ז, הענווה שפלות הרוח, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת וכו' עיי"ש בפ"ב. וכן יש דרכים איך שילמדנה ברתת בזיע וכו'. וכל זה הוא מענין הנז' שדרכי קנין התורה שונה לגמרי מקנין שאר החכמות].

בואו ונחזיק טובה להאי צורבא מרבנן זוכה ומזכה הרבים הרה"ג ר' אליעזר קליין שליט"א אשר כבר איתמחי גברא בהוצאת ספרים מועילים המעוררים ליראת אלוקים, ועתה הגדיל לעשות שליטת וערך חיבור שלם שהוא אוצר גדול ונפלא מתוך דברי חז"ל ומתוך דברי רבותינו חכמי הדורות זצ"ל על ענין זה להלחיב הלבבות באהבת עמלה של תורה ולעורר את ההכרה בגודל הזכיה שיש לנו שניתנה לנו הזכות לעסוק בתורתנו הק' ואת רוממות עמליה בקדושה ובטהרה, וסידר וערך הדברים בסדר נכון מחולק לפרקים כל דבר לפי ענינו לתועלת כל מבקשי השם.

ואין לי אלא לבוא בברכה מקרב לב שיזכהו הש"ת להיות בכלל מזכי הרבים אשר אחז"ל שאין חטא בא על ידם ויביא בדבריו תועלת לעורר לבב רבים לקיים חובתם בעולמם וזכות זו תעמוד לו להתברך בכל הטוב. ויזכהו הש"ת להמשיך ולהוסיף עוד לזכות את הרבים מתוך בריאות הגוף ומנוחת הנפש כל הימים.

[נדפס בראש הספר הנ"ל]

והענין בזה הוא כי תורתנו הק' אינה חכמה כשאר חכמות שלימודם הוא לימוד מקצוע, תורתנו הק' היא תורה מן השמים, שעשועיו של הבו"ת כביכול, וידיעת עמקות התורה הוא ידיעת דעת ה', ולכך אי אפשר לקנות קנין אמיתי בתורה בדרכי הקניינים כמו שקונים ידיעת שאר חכמות, אלא יש את הדרכים שהורינו רז"ל שדבריהם הם דברי התורה, לדעת הדרך נלך בה. ונותן התורה הוא שגילה לנו את הדרכים האלו איך נוכל לזכות לאושר הגדול של קנין התורה.

אופן לימוד התורה של כל יחיד בכל הדורות צריך להיות כשעת מתן תורה

ועוד יש בזה עומק נוסף, והוא, מה שלמדנו ממאי דאיתא בברכות "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב" מה להלן באימה וביראה ברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה ברתת ובזיע.

הנה לימדנו חז"ל הק' בדבריהם שאופן לימוד התורה אצל כל יחיד ויחיד בכל הדורות, צריך להיות באופן ובמצב שהיה לכל ישראל בשעת מתן תורה. וביאורן של דברים הוא, על פי מה שלמדנו בדברי הרמב"ן בפרשת תרומה [ונשנה עוד בתחילת במדבר] שסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר וכו' והאריך שם לפרט שכל הנעשה במשכן הוא כנגד ההתגלות שהיה בהר סיני. ולמדנו מזה יסוד גדול, התורה ניתנה בגילוי שכינה, התגלות כבוד ד' בדרגה גבוהה מאד, אמנם לא היה זה התגלות לשעה, אלא הקב"ה חפץ שמצב זה ימשך בישראל לכל הדורות, כי הניתנה והקבלה של תורה נמשכת בישראל כל הדורות, ולמתן תורה צריך את הדרגה והתגלות כבוד השכינה כמו שהיה בזמן מעמד הר סיני, לזה הוקם המשכן להמשיך ההשפעה הזו לדורות, וזה החיוב עלינו ל"ועשו לי מקדש" להכין עצמינו שנוכל לזכות לדרגה זו של "ושכנתי בתוכם".

ולכך כל יחיד ויחיד בכל דור ודור שלומד צריך שיכין לבו באותה הכנה שהיה למעמד קבלת התורה בסיני להכיר בערכה של תורה ולהרגיש את המתנה הגדולה שניתנה לו שיכול להתייגע בלימוד התורה. [יחד עם זה צריך שיהיה גילוי ברעדה שיהיה לימודו באימה ביראה וכו' לא מתוך קלות ראש ולא מתוך עידון הגוף וכו'] באותו המצב והדרגה כאשר היו ישראל באותו הדור כשראו בגלוי את התגלות שכינתו ית' על הר סיני, כי בשעה זו של לימודו הרי הוא מקבל עכשיו התורה מהקב"ה, והרי הוא כמו שעומד לפני הר סיני בשעת מתן תורה. וזהו מה שדיבר בקדשו - בדבריו הקצרים - רבנו

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

המשך לגליונות הקודמים – זכרונות ממרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל (4)

מה עם המחלוקת בביאור דברי התוס'

שמעתי מהרב יוסף שטראוס שיחי' ששמע מאביו הג"ר אפרים שליט"א, שבאותם הימים שהמאבק בנח"ל החרדי היה בכותרות ובציבור דנו האם יש חילוקי דעות בין מרן הגרא"ל לרבינו, אמר לו מרן הגרא"ל יש תוס' במסכת ב"ק שיש לי ויכוח עם רבי מיכל יהודה בהבנת דבריו, והתווכחנו הרבה בזה ולא הגענו לעמק השווה, ועל זה אף אחד לא מדבר, למה על כך לא מדברים שיש בינינו חילוקי דעה?!

תן להם לשחק אתנו מעשי ילדות

בתקופה שהיו נוסעים מרן הגרא"ל ורבינו במכונית אחת של הרב יאיר אשקלון שיחי' לאחר מנהגה, היו מהתלמידים שהיו דוחפים ועושים מנהג חשיבות לפני

ראשי הישיבה והיה רבינו מוהה בהם על מה שעושים מסביבו, מרן הגראי"ל שם לב לכך וצחק ואמר לרבינו תן להם זה מעשה ילדות והם עדיין ילדים. (וזכרנו במסיבת חנוכה לפני כל"ה שנים איך שביציאתו של מרן הגראי"ל מהמסיבה שהתקיימה בחדר האוכל של הישיבה דפוניבו' לצעירים, הקיפוהו כמאה בחורים כגורן עגולה ושרו לפניו ימים על ימי מלך' צהלי ורוני' והוא ראה שלא עוזבים אותו גם לאחר שניסה לבקש על כך, והלך דרך רחוב בית שמאי עד פינת רחוב חזון איש ושם נעצר והמתין עד שהבחורים הואילו בטובם לעזוב ולהחזיר לישיבה).

שיחתם ביום ראש השנה

זכורני לפני למעלה מל' שנים שמרן הגראי"ל התפלל בכולל חזון איש תפילת מוסף ביום הכיפורים ואז היה יושב במזרח ליד רבינו, (במשך השנה במעריב במוצש"ק לא ישב מרן הגראי"ל במזרח אלא היה לו מקום קבוע בין הציבור) ובראש השנה לא היה מתפלל שם, אולם בא להתפלל מנחה גדולה, ואחרי מנחה שרוב הציבור עלה לגג לומר תשליך נשארו רבינו ומרן הגראי"ל במקומם ודיברו כחצי שעה ואולי יותר. (לאחר מכן הלך רבינו לביתו, ומסתבר שגם מרן הגראי"ל כי הרבניות של שניהם ע"ה היו מתפללות בעזרה שבישיבת פוניבו' שם היו מסיימים את תפילת מוסף לערך השעה 2 בצהרים).

תקנת סדר מוסר ותפילת מעריב

לאחר פטירתו של הגה"צ רבי ראובן מלמד זצ"ל – תשרי תשמ"ו – שניהן כמשיב בשיבת פוניבו' לצעירים והיה דמות לתלמידי הישיבה בעבודת התפילה, החליטו ראשי הישיבה מרן הגראי"ל והגרמי"ל לתקן סדר מוסר של 15 דק' לפני תפילת מעריב, (עד אז לא היה סדר מוסר אלא רק שיחת מוסר שבועית מרבינו, וועדים מהמשגיחים). ודעתם היה שגם מי שלא ילמד מוסר, הרי בזה יתקנו את תפילת מעריב שהנפטר רבי ראובן זצ"ל התלונן כמה וכמה פעמים שצריך תיקון, שלכה"פ בתחילת התפילה יהיו כבר כולם על מקומם ויוכלו להתחיל להתפלל בשוב הדעת, ולא כפי שהיה שסדר ג' הסתיים עם תחילת תפילת מעריב, והיו מתחילים מעריב כשעדיין חלק מהציבור עוד לא התיישב על מקומו.

בדעה אחת בהנהגת הישיבה

היה פעם שעשו מעשה קונדס כנגד אחד מרבני הישיבה, רבינו ראה בחומרה רבה את המעשה וגמר בדעתו לוודא מי ביצע את המעשה ולהענישו. ובשל כך רצה רבינו לעבור בהיכל הישיבה ולהתבונן על פניהם של הבחורים..., ולכן החליט לעכב את תפילת המנחה, אבל קודם לכן ניגש רבינו למקומו של מרן הגראי"ל ודיווח לו על המעשה וביקש את רשותו לעכב בעוד מספר דקות את התחלת התפילה, ואכן כשקיבל את הסכמתו השתרר שקט דממה בהיכל הישיבה ורבינו עבר לאורך טורי הספסלים התבונן לכאן ולכאן עד ששב להתיישב על מקומו הקבוע והחלו בתפילה.

היה שקיימו אסיפת רבנים של צוות רבני הישיבה לדון בכמה עניני הנהגת הישיבה, לאחר האסיפה עורר רבינו שנראה לו שיהיה תועלת לקיים אסיפה כזו בקביעות מידי תקופה, אבל מרן הגראי"ל טען שאם יקבעו אסיפה לזמן קבוע יהיו פעמים שלא יהיו נושאים לדיון וממילא יחפשו לדון על דברים שאין בהם צורך ולכן איננו רואה לנכון לקיים אסיפות קבועות, וקיבל רבינו דעתו.

אוזן שומעת

העיר אחד על כך שכתבנו [גליון טבת 1 ש.ו.1] שבזמן שהיה מרן הגראי"ל בא למסור שיחה בישיבה היה רבינו יושב קשוב לשמוע כל מילה, וכן פורסם תמונה שהדגישו את הדבר לראות איך שרבינו יושב כולו מוטח כלפי מרן הגראי"ל בעת שמסר שיחה בישיבה. והרב המעיר אומר: וכיני להתפלל עם רבינו במשך השנים שהיה מתפלל בבית המדרש אהבת חסד, וראינו מידי שבת בשבתו איך שהיה קשוב לשמוע את דבריהם של הרבנים שהיו דורשים בהלכה ובאגדה בין קבלת שבת למעריב, כשיושב מולם עם הסטנדר ומטה אוזנו, גם כשהם היו צעירים ממנו ביותר מיובל שנים! אין ספק שכל מילה של מרן הגראי"ל היתה בעיניו יקרה לרום גדלותו וחשיבותו כמו שראו כל השנים. אבל ההדגשה ממה שהיה יושב כך איננה נכונה כי כך היה יושב בפני כל אחד! זו היתה הנהגתו בקודש. וידוע כבר מימי בחרותו של רבינו בישיבה איך שנתייחד באופן מופלא ביותר במעלת 'אוזן שומעת'.

[וכד אתינא לדבר במעלת השמיעה של רבינו, מעניין, שבחורף האחרון לרבינו דיבר בישיבה על מעלת השמיעה, ואמר בתוך הדברים שאפשר להשיג זאת בזה שישמעו את דבריו של רה"י מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א].

אין חול וקודש יכולים להיות מעורבים

עוד ראינו לנכון להביא תגובה של כמה אנשים חשובים, אודות מודעת אבל על מרן הגראי"ל זצ"ל שהתפרסמה על ידי מוסד שמערב לימודי חול עם קודש. והתנוסס שם בראש המודעה שמו של רבינו שעמד בנשיאות המוסדות, אמנם מוסד זה הוא לנערים שמתקרבים ליהדות, וגם נכון שהעומד בראש המוסד ייסד עוד פעולות ואירגונים שבהם תמך רבינו בכל לב, אבל הם היו דברים שלא היה בהם תערובת חול, ומוסד זה שמנהל היום נוסד כבר לאחר הסתלקותו של רבינו, ומשום כך אי אפשר להעמיד שמו בראש המוסד, כי יתכן שלא היה נותן להקים גם לנערים אלו מוסד משולב זה, במיוחד ששמעתי מידועי דבר שיש שם נערים שהיו חולכים לישיבה קדושה באם לא היה קיים מוסד זה שמעמיד בפניהם שהדבר הוא לכתחילה.

להיות מודה על הטעות היא דרגה של משה רבינו ע"ה

מרגלא בפומיה דרבינו בשנים האחרונות מה ששמע ממרן הגראי"ל זצ"ל שאמר על תמיהתו של רבינו איך יתכן שאדם גדול בתורה אינו רואה בטעותו לאחר שהדברים נראים לעין כל, ואמר מרן הגראי"ל שצריך להיות עניו כמשה רבינו ע"ה להיות מודה על טעות ולומר חייתי שנים בטעות! והיה משבח רבינו את הדברים וחוזר עליהם להפיק לקח ומוסר לעצמינו.

הוראות והדרכות

על משמר החינוך בתתי"ם

פרק ארוך ראוי להיכתב על נושא מיוחד זה שעסק בו רבינו מתוך אחריות גדולה והוא מקיף הרבה היבטים ונושאים בתוך שדה החינוך, וגם על העמידה מול הגזירות על החינוך יש הרבה מה להרחיב ובס"ד עוד חזון למועד ולא באנו בזה אלא רק על כמה נקודות ציון שהיה לרבינו בזה עם מרן הגרא"ל זצ"ל. בשיליהי תשרי תשס"ה התקיים כינוס מועצת גדולי התורה של דגל התורה במעונו של מרן הגרא"ל זצ"ל על גזירות החינוך, (כינוס זה היה יוצא דופן במיוחד באשר חוץ מכינוסי ערב בחירות וטרום כניסה לקואליציה אחר הבחירות לא התקיימו כינוסים כלל על פי הנחייתו של מרן הגרא"ל), ומכיון שבדרך כלל ההחלטות והדיונים התבצעו לפני הכינוס על ידי הרב אברהם רובינשטיין שליט"א – מזכיר המועצת. הכתיב לו רבינו את סעיף ה' מהחלטות המועצה, שם פונים למנהלי התתי"ם – מוסדות הפטור ובהוראה חד משמעית אוסרים עליהם לעבור משינוי מעמדם זה ולהיות במסגרת 'מוכר שאינו רשמי'. באותו יום רבינו כבר החל את הזמן בישיבה והמתין בצהרים לאחר השיעור עד שהרב רובינשטיין הגיע ושמע את הדברים והלך למרן הגרא"ל וחזר לרבינו עם הסכמה ממרן הגרא"ל לסעיף זה, ורק אז פנה לנוח, באומרו שסעיף זה הוא המשמעותי ביותר מכל הסעיפים שהוחלטו בכינוס. כי הרוח החלה לנשוב בין המנהלים שלאור הקשיים העומדים עליהם ממושרד החינוך והקיצוצים בתקציבים כדאי לעבור למוכר שאינו רשמי, במיוחד שיש כבר מוסדות מפוראים שנמצאים במסגרת זו גם בהוראת היתר ממרן הגרא"מ שך זצ"ל, וכן ממוסדות של חסידויות מפוראות. גזירת הליב"ה הכריחה ואילצה את אותם מוסדות להתפשר ולהכניס יותר לימודי חול ובפיקוח, ולכן חשש רבינו מכך. ואכן החלטה זו התפרסמה והיו לה הדים רבים. על נהרצות העמידה במשמר החינוך הטהור. שבועיים לאחר מכן במוצש"ק וירא קיים רבינו במעונו אסיפה לכל מנהלי התתי"ם בארץ הקודש – המשתתפים לזרם דגל התורה, רבינו שלח למרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א לבקש את השתתפותו ואכן הוא ישב לצד רבינו בראשות האסיפה. מרן הגרא"ל זצ"ל שהיה באותם ימים במסע חיוק בארצות הברית, ובעש"ק עמדתי בקשר עם הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין שהיה עמו שם, לבקש שמרן הגרא"ל ישלח את דברו בכתב לכינוס זה, ואכן ביום שב"ק כאן בא"י התקבל פקס של כת"י מרן הגרא"ל שהצטרף למכתבו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

באסיפה זו חיוק רבינו את המנהלים לא להיכנע לתכתיבי משרד החינוך, וקרא על הקמת קרן עבור התתי"ם באם יפגעו מקיצוצי משרד החינוך, הקרן אכן הוקמה ואחד מחבריה הבולטים היה הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, קרן זו מימנה עמדה משפטית כנגד משרד החינוך ופעלה בכמה מישורים לא לאפשר את הקיצוצים ומאידך להישאר בעצמאות החינוך.

בחשון תשע"א לאור גזירות חדשות שנתחדשו, דובר על אסיפה של מנהלי התתי"ם בבית רבינו, למעשה תוך הדיונים אודות האסיפה והרכב המוזמנים הביע רבינו את דעתו שייבקשו ממרן הגרא"ל על קיום הכינוס בביתו שיהיה בזה תועלת יתירה מאשר שיהיה בביתו מצד כמה סיבות, (גם היה אחד מהיושבים בראשות האסיפה שרבינו לא רצה להזמין לביתו, ומצד שני נאמר לרבינו שבאם יחרים את השתתפותו זה יפגע בתועלת האסיפה מכמה סיבות שאין כאן המקום לפרט). ואכן מרן הגרא"ל קיים את הכינוס בביתו בראשות גדולי התורה והחסידות (לא היה קשור בדוקא לחברות במועצתה"ת, המוזמנים הוזמנו על ידי מרן הגרא"ל ורבינו שעמדו בראשות האסיפה). אמנם את ההחלטות כתב רבינו ושלחם לעיונו של מרן הגרא"ל זצ"ל שהסכים ותמך בזה באופן מלא.

ההחלטות שנכתבו על ידי רבינו לאסיפה שהתקיימה בבית מרן הגרא"ל שטינמן וצוק"ל בראשות גדולי התורה והחסידות

בס"ד, אור לי' חשון תשע"א

מתוך חרדה לטהרת החינוך של ילדי ישראל, התכנסנו כיום לנוכח הגזירות המתחדשות ובאות על תלמודי התורה על ידי משרד החינוך. בשינוי תכנוני לימודים והכנסת הליבה כולה או חלקה, ובהתערבות בסדרי מוסדות החינוך בפיקוח ובפרטים שונים. דבר אשר הוא סכנה קיומית לעצמאות החינוך ולטהרתו וקדושתו.

מודעים אנחנו לעול הכבד מאוד המוטל על כתפי מנהלי התתי"ם בקיום המוסדות, בפרט לנוכח המצב הכלכלי השורר כיום בעולם.

לואת, מובן גודל הנסיון כאשר חרב הקיצוצים מונפת כשוט להכריחם לקבל את גזירות משרד החינוך.

לכך נתכנסנו באסיפה זו לקרוא את הקריאה אל תגעו במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן, שהוא סוד קיום הכלל ישראל ע"י החינוך בדרך התורה על טהרת הקודש כפי שקיבלנו מאבותינו מהר סיני. ולחזק את ידי המנהלים העומדים בפרץ, חזקו ונתחזקה לעמוד בעוז לא לתת יד למעל הזה וד' יהיה בעזרינו.

ואלו ההחלטות שנתקבלו.

א. סדרי החינוך במוסדות התתי"ם הינם בנפשינו.

ב. רק לגדולי ישראל הסמכות לקבוע את סדרי החינוך בתלמודי התורה ובכל מוסדות החינוך.

ג. חלילה למנהלי התתי"ם להסכים לכל שינוי במתכונת הלימודים וסדריהם כאשר היה נהוג.

ד. וכן שמנהלי התתי"ם לא יתנו ידיהם להסכים לכל פיקוח חיצוני על סדרי הלימודים ותוכנם והסמכת המחנכים. ולכל דבר שיפגע בעצמאות החינוך הטהור המופקד בידם.

ה. על נציגי הציבור לפעול בכל כוחם כנגד הפרצות בשדה החינוך ולהעביר לראשי השלטון את דבר היהדות הנאמנה המלוכדת בנחישות לעמוד על משמר עצמאות החינוך.

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 77 ■ תרומה

"משנכנס אדר מרבין בשמחה"

האב אינו יכול להבטיח את בריאות משפחתו. א"כ כמה שמחה צריך יהודי להתמלא, כשמתבונן שיש לו אב בשמים שהוא גם שליט על הכל וגם מנהיג את העולם כולו, ואותו אב אוהב אותנו באהבה הגדולה ביותר, ושוקד תדיר על טובתנו. אבינו שבשמים יכול לתת לנו הכל: בריאות, כשרונות, פרנסה, חן, נחת מהילדים, וכל הדרוש לנו.

טוב ה' לכל

בשיחה שמסרתי פעם בפני ציבור של מתקרבים ליהדות אמרתי, שבכוחן של שלושת המילים שאמר דוד המלך: "טוב ה' לכל" – להעניק אושר לאנושות, יותר מכל ההמצאות הטכנולוגיות. ההמצאות החדשות אמנם עשו את החיים נוחים יותר, אך לא מאושרים יותר! האדם התרגל במהירות להמצאות החדשות וליתרונות הנובעים מהן, אך נותר רעב וחסר סיפוק, כתוצאה מקנאה, תאוה וכבוד שלא באו על סיפוקם.

לעומת זאת, החי בידיעה שהקב"ה, אדון הבריאה ומנהיגה – הוא טוב לכל, וכל מה שהוא מביא עלינו, בין את הטוב ובין את המוטב, הוא רק משום שזה הטוב ביותר עבורנו – גם כשאין אנו מבינים מדוע, יש לו כמה לחזק את עצמו במצבים הקשים ביותר, ולשמוח תמיד בעובדה שהקב"ה שוקד ללא הרף להיטיב עמו בזה ובבא!

תפקידנו בחודש שמרבים בשמחה, להשיב אל ליבנו שיש לנו אב רחמן שאוהב אותנו, שחפץ להיטיב לנו, ויכול להיטיב לנו. באופן מיוחד יש להתחזק בזה במהלך התפילה, המלאה בפסוקים ובקשות שתוכנן שהכל תלוי ביד ה', והוא אוהב אותנו ושוקד תדיר על טובתנו. ההתבוננות בחסדי ה' גם צריכה לחזק את הכרת תודתנו לקב"ה על חסדיו, וכתוצאה מכך, להגדיל את השתדלותנו בעבודת ה'.

המאירי (מובא בביאור הלכה סימן תרצ"ה) כתב, שמה שנצטוונו לשנות יין בפורים, הוא כדי להגיע מתוך השמחה המתעוררת בשתיית היין, לאהבת השי"ת והודאה על הניסים שעשה לנו. בתלמידי רבינו יונה על מסכת ברכות (ר"פ אין עומדין) כתוב, שעיקר השמחה בימים טובים היא לפרסם את הגדולות והנוראות שעושה השי"ת עמנו.

איתא במס' תענית (כ"ט.), "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממועטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה". בספרים הקדושים מובא, שאחת הסיבות שצריך להרבות בשמחה בחודש אדר, משום שההשפעות המיוחדות לחודש אדר נמשכות על ידי שמחה.

הצורך להרבות בשמחה, מחייב גם להרבות בחודש אדר באמצעים המביאים לריבוי שמחה. משום כך יש להרבות בחודש אדר, בראש ובראשונה, בלימוד תורה. לתורה הקדושה יש כח מיוחד להנחיל שמחה ללומדיה, וכדברי נעים זמירות ישראל (תהילים): "פקודי ה' ישרים משמחי לב", שמשום כך נאסר לכל אחד מישראל ללמוד תורה בתשעה באב!

סיבה לריבוי שמחה – התגלות אהבת ה' לישראל

סיבה מיוחדת לשמחה יש בחודש אדר, מפני שבחודש זה הייתה התגלות מיוחדת של אהבת ה' לישראל, כאשר בשלושה עשר בו, באותו יום שנועד ע"י המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, בדיוק באותו היום הרגו היהודים את שונאיהם בכל מדינות המלך אחשורוש. והנה, את השורש להצלחת עם ישראל, הכין הקב"ה עוד במהלך משה ואחשורוש – באותה העת שבו חטאו ישראל בהשתתפותם בסעודת אחשורוש ונגזר דינם למיתה – ע"י שסובב את הריגת ושתי והמלכתה של אסתר.

החתם סופר ('דרשות החתם סופר' על פורים) אומר, שתליית המן לא הייתה כ"כ רבואתא, משום שהייתה לאחר שכבר עשו ישראל תשובה והיו ראויים משום כך להצלה, אבל הריגתה של ושתי ביום האחרון של המשתה כתוצאה מהשתכרותו של אחשורוש, לאחר שבכל מאה שמונים וששת הימים הקודמים של המשתה שלט אחשורוש היטב בעצמו – היא רבואתא גדולה, משום שבזה נתברר שהקב"ה עסק בהכנת הצלתן של ישראל, עוד בטרם ששבו בתשובה על מה שחטאו בסעודת אחשורוש.

והנה, משפחה שיש לה אב עשיר, שמחה על כך שזה פוטר אותה מדאגות של פרנסה, מדאגות של הוצאות נישואין, וכדו'. אך עושרו של

לעומת זאת מידות השולחן הם אמתיים ואורכו ואמה רחבו ואמה וחצי קומתו. ולמתבאר, הטעם שמדות האורך והרחב של השולחן שלמות, משום שהשולחן מרמז על עניינים גשמיים, ובעניינים גשמיים על האדם להרגיש שאינו חסר מאומה, וכמו שמברכים בברכות השחר "שעשה לי כל צרכי".

ומה שמידת גובהו של השולחן הוא אמה ומחצה – פירש מורנו הג"ר אורי קלרמן זצ"ל, שמידת הגובה היא כנגד שיעור קומתו של האדם אשר אוכל מהשולחן, וזה בא לרמז שחסר בשלמות של אכילה לשם שמיים.

ואמרו בדרך רמז: "בשמים – ממעל", בעניינים רוחניים ("בשמים") יש להביט על אלו שמעלינו ולשאוף להדמות להם. לעומת זאת, "ועל הארץ – מתחת", בעניינים של חומריות ("על הארץ") יש להביט על אותם שיש להם פחות מאתנו ולהיות מוכן להסתפק בפחות.

שמעתי פעם מהגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל שאמר: "ישנם אנשים חשובים שמרגישים שובע ברוחניותם, הקב"ה שונאם וגם אני לא אוהבם..."

יש דברים שקשה לדון עליהם לזכות, והיה אומר המשגיח, שכמו שכשנאבד חפץ מחפשים בכל מקום, וגם במקומות לא הגיוניים, כיון שלא מוכנים להשלים בהעדר החפץ, כך מי שלא יכול להשלים בחסרון חברו – כבר ימצא איך לדנו לך זכות...

אחד שאל את המשגיח ע"ז שמרן הגרש"ז אורבאך זצוק"ל היה מקרב כל מיני חוגים, עד כדי שכולם הרגישו קרובים ושייכים אליו, האם זה מחמת שחשב שבהנהגה כזו הוא יוכל להשפיע על כולם? הגיב ע"ז המשגיח: ר' שלמה זלמן בעינו הטובה ראה את המעלות של כולם...

בשמחת שבת חתן לאחד מנכדיו, בגמר הסעודה הגשתי מים אחרונים, ואמרתי שכיון והמשגיח המזמן, כדאי להמתין ליטול מים אחרונים סמוך לברכת המזון (כמבואר בהלכה שהמזמן נוטל בסוף), שאל המשגיח בתמיחה, למה אתה חושב שאני יזמן? (זה לא היה ברור לו...), אמרתי שחתנו אמר לי לכבדו, לאחר כמה שניות של מחשבה אמר, שראוי לכבד את הסבא השני, ורק לאחר ששמע והשתכנע שהסבא השני מבקש ורוצה לכבדו, הסכים לזמן.

בימים הנוראים המשגיח היה מדבר דברי התעוררות על בימת ארון הקודש, ובשנים האחרונות שנחלש היה מאד קשה לשמוע את דבריו, והיו צריכים להצטופף בארון קודש – וגם אז זכו לשמוע רק אלו שהצליחו להדחק סמוך אליו, והציעו למשגיח שידיבר למטה מתחת למדרגות ארון הקודש בשורה הראשונה, וכך יוכלו יותר לשמוע, והמשגיח לא הסכים בשום פנים, ואמר בתקיפות אתם לא רואים שזה על חשבון מי שיושב שם...

סיפר הגבאי של ביה"כ 'אהבת רעים' (הונגרים) הסמוך לביתו של המשגיח, שכל השנים היה למשגיח מפתח והיה לומד שם רבות, וכשלמד לא הסכים המשגיח להדליק ביום את האור ואפילו מאוורר לא הדליק, וכשהפצירו בו הגבאים שידליק וזהו כבוד לבית הכנסת שהמשגיח לומד שם, אעפ"כ לא רצה ליהנות מכספי הציבור, והיה אומר להם שדי לו באור השמש, ונעים לו גם בלא מאוורר, למרות שהתבטא על עצמו שבטבעו חם לו...

המשגיח היה נותן סכומים הגונים במיוחד לצדקה, וכמעט כל מי שביקש ממנו תרומה, כולל כל מיני קבצנים למיניהם, היה המשגיח נותן כמה שקלים, וגם היה נותן הוראות קבע להרבה מוסדות שונים (ולא היה עשיר גדול...). היה קבצן שנוכחתי כמה פעמים לראות שהמשגיח היה נתן לו, והקבצן בחוסר נימוס היה אומר שזה לא מספיק, ומבקש שיתן יותר, והמשגיח הוסיף לו עוד...

כשנכדתי נהיתה בת מצווה ביקש המשגיח ממנה סליחה, ע"כ שכשהייתה בת שש... התארח בביתם והכינו לה מנה לאכול וחשב שהכינו זאת עבורו, ונגרם לה מכך צער, והמשגיח זכר זאת עד לבת מצווה לבקש את מחילתה...

(נבקש מכל תלמידיו ומקורביו של מרן זצוק"ל, שיש בידיהם עובדות והנהגות מרבנו שישלחו לנו לתועלת הרבים, ניתן לפנות 0527166490)

ברוחניות אין להסתפק במועט

ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה חצי קומתו (כה, י). כל מידותיו של ארון העדות אינן אמות שלמות, אורך - אמתיים ומחצה, והרחב והגובה אמה ומחצה.

אחד הדברים שזה מרמז, שעל תלמיד חכם (ארון העדות הוא מקום משכנן של לוחות הברית ולדעת ר"מ גם של ספר התורה) להיות ענוותן ולהרגיש עצמו בעניי תורה ועבודת ה' כחצי ולא כשלם. ברם, אין כונת הדברים שלא יהא האדם שמח מהשגיו הרוחניים, אלא אדרבה עליו לעלו ולשמוח על כל מה שזכה להשיג, אך לא להסתפק בכך אלא לשאוב עידוד מההישגיו ולהמשיך ולהיות מוסיף והולך, בתורה, בבין אדם לחברו ובכל ענייני עבודת ה'.

וכך כותב ספר מנוחה וקדושה (שער התורה חלק ב'): "ודע ששמעתי בשם הגר"א, שכן גם במילי דשמיא צריך להיות שמח בחלקו, אף שבודאי נכון לחמוד להיות פתוח כפתחו של אולם לתורה, וגם לאמור ולחמוד אימתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, מכל מקום צריך להיות שמח בחלקו שזכה לתורה ולמעשים טובים".

הנהגות רבנו הגדול זצוק"ל נערך ע"י נכדו הרב י.מ. ארנפרונד

(המשך - בן אדם לחברו) בזמן שהמשגיח אושפז במחלקת לב ב'מעניי הישועה', בשבת היו מאושפזים רק גברים, ואחר שווידה שכל החולים מעוניינים, ארגנו מנין לכל התפילות במחלקה. לאחר מעריב ביקש המשגיח לעשות תכף קידוש לפני ששר 'שלוש עליכם', והסביר שיש חולים אחרים שרצו לשמוע קידוש, ולא רצה להטריחם (למרות שייכלו לעשות קידוש לבדם, רק רצו לזכות לשמוע את המשגיח...). היה פעם שאושפזה בקרבתו אישה מבוגרת ובודדה של היה כ"כ מי שיעזור לה, ולא כ"כ התייחסו אליה, המשגיח שהבחין בזאת אמר לכל מי שבא לעזור לו, יש כאן אישה שיש מצוה לעזור לה, זה יותר נחוץ מלעזור לי...

אמר לי רופא שטיפל במשגיח בימים קודם שנסתלק לבית עולמו, שהמופת הכי גדול של המשגיח, שלמרות חולשתו הנוראה וייסוריו הקשים בימים שקודם פטירתו, היה בצלילות הדעת, ובישוב הדעת נוראה, והיה קידוש ה' גדול איך שהתייחס בכבוד ובסבלנות לרופאים והמטפלים, והכיר טובה בהארת פנים לכל אחד שסייע עמו. ובאגב היה מפליא לראות איך במצב שכבר היה באפיסת כוחות, ולא היה בכוחו לדבר כלל, כל שם שהזכירו בדרך מילה במילה מעומק הלב. שבוע קודם פטירתו המשגיח היה שרוי בחולשה גדולה, ולמרות צלילות המלאה מרוב חלושה היה באפיסת כוחות ממש (עד כדי כך שלא זכר שהוא נמצא לבדו בחדר), וכשרציתי להדליק את האור בשבילו, מיד התעורר ואמר, תבדוק שזה לא מפריע לאחרים... כמו"כ דברתי בטלפון על ידו והיה נראה שמרוב חולשתו אינו שומע, אך כשאמרתי משפט ש'לחצנו' רופא פלוגי בשבילו, מיד התעורר וחקר מה הכוונה ומה היה וכו'.

כמו"כ שבוע קודם פטירתו המשגיח היה בחולשה שאין לתאר ולשער, ובא במסירות נוראה להשתתף בשמחת 'צאנו' כדי להכיר טובה לכ"ק מרן האדמו"ר שליט"א, על דאגתו והשתדלותו הרבה למענו בימי חוליו...

בעינו הטובה של המשגיח הרבה דברים היה מפרש אחרת ממה שרגילים לפרש, וראה בהסתכלות שונה זאת למרות היותו בקורת, וידע להבחין היטב מה באמת שלא כשורה. זכורני כאשר נסעתי עמו לפני שנים רבות לכנס גדול שהיה עליו הרבה ביקורת, והיו טענות שהכול נעשה בשביל התורם שאוהב כבוד, וכמה אפשר להפוך את העולם בשביל כבוד וכו'. אמר המשגיח 'הם שכחו שמצווה לדון לכף זכות', וכי אי אפשר לחשוב על עוד סיבות שעשו את הכנס? אין עוד סיבות שיחיה תועלת בקיום הכנס? מלבד זאת הרי המארגנים התייעצו עם אנשים גדולים, והם החליטו לקיימו ואפילו באו בעצמם. ואמר שעד כדי כך אנשים דנים לכף חובה, ששמע מישהו שאמר על בחורים שנשארים בשיבת 'המשך הזמן', שזה מחמת שהם לא רוצים לעזור בבית... והביא המשגיח בשם המהר"ל שמצוות לדון לכף זכות מובאת במשנה באבות כנגד 'לב טוב', כיון שבשביל לדון לכף זכות צריך הסתכלות טובה, שנמצאת במי שיש לו לב טוב. וסיים המשגיח: שמי שיש לו לב טוב יכול לראות עת מטרות הכנס בצורה חיובית.

נפשו גחלים תלהט

גליון 173 תרומה תשע"ח

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: 1nafsho@gmail.com

זכר המערכת

ממשיכים במאמרי פורים ובעיקר להעמיק להבין סוגית עמלק ודרכי המלחמה בו ופרט כיצד נוגע בזמננו שעומדים בפני סיום הגלות בב"א ובמפלתו הסופית של עמלק.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.
נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

תורגש אפסיותם מול המלך, ותורגש אז רק מציאותו בלבד והמציאות שלהם לא תורגש כלל, כמובן. כן הוא כאן, הבריאה מבחינה את עצמה בתוך מהלך שבו "אכן אתה ק"ל מסתתר", ואז יש תפיסת הדרגה בבריאה כנ"ל, חוקים כחות שונים זה מזה. אבל בתפיסתו ית"ש, תפיסת האמת המחלטת, הכל באמת עומד לפניו ית"ש, ובטלה כל ההדרגה, כי לפניו הכל אפס ממש. זה הפירוש "את השמים ואת הארץ אני מלא" – בהשוואה ממש.

הדרך של אתה בסממניך ואני בכבודי

משה רבינו התפלא כיצד יתכן הכללת בחינה זו של "אני מלא" בתוך המשכן שהוא מבנה גשמי מצומצם. כמ"ש במד"ר כשאמר הקב"ה למשה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, תמה "הלא השמים ושמי השמים לא יכלכלוך", ואיך אתה אומר לי עשה משכן, והשיב לו "לא כשם שאתה סבור כך אני סבור, אלא כ' קרשים בצפון וכ' בדרום ח' במערב, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה" עכ"ל. כלומר שבאמת השגת עומק יחודו ורוממותו היא מעבר לתפיסת העולם של "שמים ושמי השמים", ואעפ"כ חידש הקב"ה שבתוך שטח מצומצם של כ' קרשים וכו' יכולה להופיע השגה עליונה זו בדרגה מסוימת.

צריך להבין החידוש שבזה. אם היינו יכולים לצייר את התפיסה של "את השמים והארץ אני מלא", היינו חשים רק את מציאותו ית', והרגש העצמי שלנו היה בטל לגמרי כלפיו, כי היינו עומדים לפני מציאות קדושה שמעל ומעבר להשגה של הנברא, גילוי זה היה במשכן בתוך הכ' קרשים על כ' קרשים [בזה נבין שמשה שמע דברי תורה מבין הכרובים דוקא, וכידוע מש"כ הרמב"ן שהיה זה המשך נתינת התורה, כי התורה היא ההוראה הגדולה ביותר על שמו הגדול (כמ"ש בהקדמת הרמב"ן עה"ת) שהוא כל המציאות, ואפס זולתו. ולכן גילוי עצום זה שמע

מאמר "אתה בסממניך ואני בכבודי"

[במאמר הקודם התבאר החסד הגדול שנמסר לאדם למלא חזרה את כל החלל **שנדמה** כפנוי מהשגחתו ושלטונו בכבוד שמים בכל מעשה מצוה ולימוד תורה שלו. ובוזה מתרומם האדם מאפסיותו. וממילא מוכרחת אליו ההשגחה הפרטית לשער כמה גילוי כבוד שמים יש בכל מעשה שלו. וכן הסלידה ממתנת חינוך נובעת ממהלך זה.

עוד הארכנו שהקושי שיש לאדם לחיות בתמידות עם השגה זו ש"אין עוד מלבדו" אך רק משום שכח הדמיון הוא המטשטש אמת פשוטה זו. והם הם כל נסיונות האדם.

כעת נמשיך את הקו הלאה לראות כיצד מתקיים מהלך זה של גילוי כבוד שמים בזעיר אנפין בתוככי האדם עצמו. היינו שיש אפשרות חיבור של השגת מציאותו היחידה בתוך הגוף גשמי. זוהי צורת האדם השלמה לאמיתתה. השלב הבא יהיה להכיר את הכח שאחראי לטשטש אמת זו – עמלק].

משכן כבריאת שמים וארץ

ממה שאמרו שבצלאל שבנה את המשכן היה יודע לצרף אותיות בהן נבראו שמים וארץ מבואר שבנית המשכן היתה בנית השמים וארץ במהדורא תנינא. וכן מוכח כן ממה שלומדים את המלאכות שבת מהמלאכות שבהן בנו את המשכן ושבתה ממלאכות אלו היא עדות על שביתת הקב"ה ממלאכת שמים וארץ בשבת.

כתיב "את השמים ואת הארץ אני מלא". הפירוש השטחי בזה הוא ש"אתה מחיה את כולם", אין שום מציאות חיה רק ממנו, על כן כל פרט מן המציאות הוא בטוי אל ההשגחה עליונה המחיה אותו. אך לפי"ז אנו מצמצמים את ה"אני מלא" לאופנים מוגבלים שהרי לא דומה הביטוי של פרט א' לחבירו כי יש לכל אחד את הגוון הפרטי שלו. אבל הפירוש העמוק בזה הוא, שהוא ית' ממלא את השמים ואת הארץ **בהשוואה גמורה**. נמחיש בדוגמא. משל למלך גדול שיש לו ממשלה בהיקף עצום, ברור שהיקף ממשלתו מתחלק להרבה פרטים מסודרים. שר הפנים, שרי צבא למיניהם, חיילים למיניהם משרדים וכו' וכו'. ובהדרגה מתגלה שלטונו בכל אחד מדרכי ממשלתו כל אחד כפום שיעורא ידידה. וכל אחד כפי ערכו ומקומו בהדרגה זו. כל זה כשמבחינים במלוכה שלא בפני המלך. אבל אם יכנסו כולם ביחד לחדר המלך אז

משה דוקא מבין ב' הכרובים].

חיבור זה הוא מופלא מאוד, כמ"ש במדרש שהשיבו הקב"ה שההשתדלות של משה להכניס גילוי זה לבריאה היא "אתה בסממניך ואני בכבודי". זה הוא דבר שמעבר להבנה כלל איך נכנס לתוך גבול הצמצום תפיסה עליונה שמעבר לגבול [לא כשם שאתה סבור כך אני סבור], והוא ממש אותה בחינה של "מפליא לעשות" [עין ברמ"א או"ח סי' ד'] איך שבגוף האדם – עפר מן האדמה נכנסת נשמת חיים מן החיים העליונים, וחיים אלו מורגשים בגוף. אבל אדרבה משום שהוא ית"ש הפועל מוכרח שיתאפשר פלא זה. נתעמק יותר להבין היכן יכולה להופיע הרגשה מופלאה זו של "אין עוד מלבדו" בקומת האדם בהיותו עולם קטן.

על כל דיבור פרחא נשמתם – שכל הנבדל

עולמנו הינו פרוזודור וגשר המקושר לעוה"ב בו יתגלה "אני מלא" – "ונשגב ה' ביום ההוא", לפיכך יכול להופיע בתוך העולם החמרי קו דק מאותו "אני מלא". קו זה חדר לבריאה בשעת מת"ת שאז התגלה ה"לבדו". שם התגלה איך נראה הכל בעת שהוא לפניו ית"ש. והוא מ"ש חז"ל שעל כל דיבור פרחא נשמתם, אין הכוונה מתוך פחד, אלא שהחזון שהתגלה בדיברות לא יכול להיות נתפס ונקלט רק עם הבדלת השכל מהחומר ממש. השגה זו שייכת אל מה שקראו הקדמונים "שכל נבדל".

לבוש הנשמה הוא השכל הנבדל

מהו שכל נבדל. על הנשמה כתיב "ויפח באפיו

נשמת חיים", ואמרו ע"ז הקדמונים מי שנפח מתוכו נפח. פי' שלשון נשמה הוא מלשון נשימה ובאה מהנשימה שבתוך פיו ית"ש (נפה"ח שער א'). נמצא שהנשמה מושרשת תוך מחיצתו ית"ש. וניתן לה לבוש בהכנסה לגוף הנקרא "שכל הנבדל", דרכו יכול להשיג את האמת שבתוך המחיצה הזו.

אני ישנה ולבי ער הלבי קה"ק דהקומה

קו דק יוצא מהנשמה לתוך גוף האדם להיות נתפסת שם השגה זו. בעולם מלא של בנין האדם אמרו חז"ל **שהלב** הוא הבית קה"ק שלו (עיין נפה"ח שער א' בשם הזוה"ק). ובסוד צמצם שכינתו בין ב' בדי הארון נתפס בלב החזון של תפיסת שכל הנבדל המשיג את היחוד ד"את השמים ואת הארץ אני מלא". זהו שאמרו במד"ר שה"ש עה"פ אני ישנה ולבי ער, לבי זה הקב"ה שנאמר צור לבבי וחלקי אלקים. פי' שכאן באובנתא דליבא (ולא בשטחיות הלב שנמצא בו בהרהור ורגש) יש קשר בין השכל הנבדל והנעלם אל לבו של האדם. ובסוד צמצם שכינתו בין ב' בדי ארון מופיע בשיעור קו היחוד האמיתי.

[א.ה. זכיננו לעמוד על ציור מבנה האדם מישראל, יצור המוכשר למלא את חלל העולם בכבוד שמים, ובפרטות להשכין בליבו השגה זו. הדברים אינם גוזמאות, אינם שייכים לבעלי מדרגות, זהו "סתם" אדם מישראל. המעטת הדמות אדם בדורות האחרונים היא הגורמת לתמוה על הדברים] (בסוד ישרים תרומה תשנ"ז, מבוא שערים)

ערך העבודה תלויה בכל דור ודור [עיני ישראל ח"א]

יש מחלה נוספת בציבור, שהאדם לא יודע למדוד את הצלחת החיים שלו, ומוודע עצמו לפי קטנות שכלו, לפי הרקע של הסביבה "שהם" מצליחים יותר, מבינים יותר את הסוגיא, היה לו יום קשה, הוא התהלך בביהמ"ד בלא להבין מה שקורה בסוגיא כלל ... והם פלפלו... וכו', וזה הכל לפי שנוטה מקו האמת, מן המבט האמיתי, של "לפיכך נברא האדם יחידי" וכו', אך לו יצוייר שהיה מוודע עצמו בביהמ"ד לבד, מקום שאין רבים כלל, הרי בסוף היום היה צריך להיות מאושר, "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער", וכי דבר קטן הוא להתייגע על סוגיא.

בפ' שלח יש ע"ז מילה חריפה שהמרגלים רצו לשבור את רוח הציבור, מה אמרו, "שהם היו כענקים", "ונהי בעינינו כחגבים", וכי כך צריך להיות המדידה של חגב מול ענק גשמי, הרי לתורה יש מדידה אחרת משלה. פעם כבישת כעס שוה הרבה יותר, "טוב ארך אפיים מגיבור ומושל ברוחו מלוכד עיר" (משלי ט"ז ל"ב), המדידה הנכונה היא רק אם עשיתי רצון השי"ת ביום זה, ואם הגיע בקושי וצער אדרבה! אם בקלות אולי פחות, וידוע מה שהאריז"ל אמר לר' חיים ויטאל שבדורות הללו שהדור כ"כ שפל כל מעשה קטן והתגברות על היצר שקול לאין ערוך פי כמה מדורות קודמים, שהגדלות נמדת לפי ערך הדור וצריך לדעת שאם בדור של האריז"ל דור של גן עדן, קראו לעצמם דור שפל, אצלנו ברור כשמש שהוא דור שפל ממש, ויש הרבה דברים המוניים שנכנסים לנפשנו, ולכל מעשה ומעשה המבט בשמים אחרת, לא שהוצאת פירות משדה זיבורית, רק עידית שבעידית. א"כ כשהאדם משנה ההשקפה שלו, אם עובד על נקודה ומתייגע ע"ז ומתרגל בזה וקונה אותה, זה ממש יציאה מאפילה לאורה

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת תרומה תשע"ח -

יחליף השטרות בבנק

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם (כ"ה ח')

הנה עובדא הוה באחת שכתבה צוואה, וכתבה על שטרות של כסף, "קודש לבנין בית המקדש".

והנה אסור ליהנות מהשטרות, דהמקדיש בזמן הזה, אסור ליהנות ממנו, כדאמרינן בגמרא עבודה זרה (י"ג א') אין מקדישין בזמן הזה, ואם הקדיש, בהמה תיעקר, פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח. [ויש לעיין אמאי אין פודין].

אלא אמרו דאיכא תקנתא, שילכו לבנק ויגידו להם שהשטרות אינם ראויים לשימוש, והם שורפים השטרות הישנים ונותנים אחרים עבורם.

ותיקשי, הא לכאורה אסור לקבל שטרות אחרים עבורם, שהרי בכך נהנה מקיום ההקדש, וכדלקמן:

א. איסור הנאה

הנה אע"פ דאינו משתמש בגוף השטרות, מכל מקום מצאנו בבעין זה דאסור, שהרי אסור לטעון יין נסך על חמור כשמשלמים לו עבור עבודתו, דהרי כיון דיין נסך אסור בהנאה, אם כן חשיב שנהנה מהיין נסך על ידי הא שמקבל שכו. [כמבאר בסוגיא בעבודה זרה ס"ב א'].

וכמו כן כתבו תוספות בפסחים (כ"ב ב' ד"ה ואבר) דאם אבר מן החי אסור בהנאה, אסור להושיטו לבני נח אף בלא לקבל שכו, דמה שמחזיק לו הנכרי טובה חשיב כמשתכר. [ומתבאר מדברי התוספות דהוא איסור מן התורה].

והכא נמי בעובדא דידן, הרי נהנה משריפת ההקדש.

ב. הקדש אסור רק במעילה

אך יש לדון דמותר, דהנה הקשה בתשובות בית שערים היאך שרינן למגיפי שערים בבית המקדש ליטול שכרם מתרומת הלשכה, הרי אסור ליהנות מהמקדש, ואם כן הרי אסור לקחת כסף על עבודה בדבר שאסור בהנאה.

ותירץ בבית שערים, דשאני הקדש דאינו חשיב איסור בהנאה, אלא יש בו רק איסור מעילה דהוא איסור שימוש, וכל שאין בו איסור מעילה, מותר בהנאה, ואייתי שכך כתב בשב שמעתא (ש"ו פ"ד). נמצא דאע"פ שנהנו מהמקדש בזה שהרויחו שכרם, מכל מקום לא חשיב שימוש בהמקדש.

ואם כן יש לומר דהכא נמי בעובדא דידן, נתינת השטרות לבנק כדי לקבל אחרים, לא חשיב שימוש בהשטרות. אך אולי הכא גרע.

ג. נהג רכב

בעיקר הדין הנ"ל דבכהאי גוונא חשיב נהנה מאיסורי הנאה, הנה לפי זה אסור לנהג רכב לקחת פרות ערלה או חמץ בפסח, שהרי נהנה מלקיחת האיסורי הנאה. אמנם כאשר משלמים לו עבור הנוסע ולא עבוד מה שלוקח עמו, לכאורה שרי, אך יש לעיין בזה, דהא בלי לקיחת המטען לא היה הנוסע נוסע. וצריך תלמוד.

[ועוד עיין במה שהקשה הגרע"א לחוות דעת (מובא בתשובות חתם סופר או"ח סי' קכ"ח) היאך קובר מתים בשכר הרי נהנה מאיסור הנאה. ועיין מה שכתבנו בפרשת ויחי תשע"ז].

בנין בית המקדש בלילה

הנה איתא בגמרא שבועות (ט"ו ב') דבנין בית המקדש אינו נוהג בלילה, וילפינן הכי מקרא 'ביום הקים את המשכן', ביום מקימו, בלילה אין מקימו. וכך פסק ברמב"ם (פ"א מהל' בית הבחירה הל' י"ב).

והוסיף ברמב"ם, דעוסקין בבנין בית המקדש מעלות השחר עד צאת הכוכבים.

ולכאורה קשה, היאך בונים גם לאחר שקיעת החמה עד צאת הכוכבים, הרי לאחר שקיעת החמה הוה בין השמשות דהוא ספק יום ספק לילה, ולהצד דהוה לילה נמצא דבנאו בית המקדש בלילה. והרי חזינו שאין מלין בבין השמשות מכיון דמילה בלילה פסולה. וכך הקשה בשו"ת אהל יהושע (להגאון רבי יהושע פינחס באמבאך זצ"ל, ח"א סי' נ"ב אות א'). [ולא משמע לומר דאין הכי נמי ליכא מצוה ורק שרי לבנותו].

וכתב לתרץ בשם אביו, דהרמב"ם לשיטתו (פ"ט הל' טומאת מת הי"ב) דספק דאורייתא מן התורה לקולא, ורק מדרבנן לחומרא. והילכך כיון דספיקות הוי רק מדרבנן, לא גזרו חכמים בבנין בית המקדש על ספק דבין השמשות.

ויש לעיין בתירוצו בכמה אנפי:

א. יכול לעשות ספק מצוה

שמעינן דיכול למיעבד בבין השמשות אע"פ דהוה רק ספק מצוה, ולא איכפת לן דיכול לעשותה למחר ויהא ודאי מצוה.

ולפי זה הכי נמי לענין חיוב דרבנן ויכול לצאת מספק, נמי שפיר דמי. ואשכחן כן (שולחן ערוך סי' תפ"ט סעי' ב' ומשנה ברורה שם ס"ק י"ד) לענין ספירת העומר, דיכול לספור ספירת העומר בין השמשות של תחילת היום, אע"פ דיכול אחר כך לספור ודאי. ונמצא דלהרמב"ם ביש לו אתרוג ספק או אתרוג ודאי, רשאי מן התורה לקחת הספק.

ב. בנה בלילה פסול

הנה מבאר בירושלמי (יומא פ"א ה"א) דבבנה בית המקדש בלילה פסול. והשתא בבנה בין השמשות, אע"פ דבספק יצא ידי חובת המצוה, מכל מקום לכאורה הוה הבית המקדש ספק פסול. [אך אין לומר דהקדושה לא חיילא מפאת חזקת חולין, דהרי בין השמשות הוה ספיקא דדינא ולא מוקמינן אחזקה].

אך אם כן בבית המקדש שנבנה בבין השמשות, המפגל לא ילקה על הקרבן, דהרי דילמא הקרבן פסול, דעיקר קדושת המקדש הוה רק מספק, והוה כמו בשחט קרבן בין השמשות דהוה קרבן ספק ולא ילקה על הפיגול.

ג. כשר בתורת ודאי

אלא אולי נימא דלהרמב"ם כיון דספק לקולא, שוב כשר בתורת ודאי, ונפקא מינה להרמב"ם למי שנימול בבין השמשות ושחטו עליו הפסח, אם הוה הפסח ספק פסול או ודאי כשר.

וכן נפקא מינה להרמב"ם בסוכה שהיא ספק כשירה וישבו בה, האם מותר ליהנות ממנה מן התורה, דיאמרו שהיא ספק פסולה, ואם כן איכא ספק דלא קיים בה המצוה ולא נאסרה וספיקא לקולא, או דילמא נימא דאסור ליהנות, דעכשיו חשיב ודאי כשר.

והנה דבר זה נפקא מינה גם לדין, בספק אתרוג שהוא ספיקא דדינא, ונטלוהו ביום אחרון בחוץ לארץ, האם מותר ליהנות ממנו ויאמר שהוא רק ספק נאסר וספיקו לקולא, או דילמא אסור ליהנות דחשיב ודאי כשר. אך בזה יש לומר דהוה ליה כתרתי דסתרי. [אך יש לעיין ב' בני אדם, עיין ביו"ד סי' קי"א סעי' ז', אך מכל מקום נפקא מינה האם נימא דאיסורו רק מספק ולא בתורת ודאי].

ד. ודאי נבילה ספק חלב

הנה בעלמא אמרינן (עיין במחנה חיים בקו' קול סופר שבתוך המקנה) דאם יש לאדם ב' אפשרויות מה לאכול, או ודאי נבילה שהוא רק בלא תעשה, או ספק חלב שהוא בכרת, אמרינן דודאי נבילה חמיר, דאע"פ דהוה רק לא תעשה, מכל מקום מכיון דהוה ודאי איסור, הוה יותר חמור. ויש לעיין אם גם להרמב"ם נימא הכי, דיש לומר דחומר הנבילה

מספק, דדילמא החלב הוה באמת חלב ואם כן החלב חמור, ושוב נימא לקולא.

אך בפשוטו אם לדין נבילה חמיר, הכי נמי להרמב"ם, ואם כן אזדא הפירוש ברמב"ם, דהיאך יעשה מצות בנין בית המקדש בבין השמשות שהוא ספק, ולא למחרת שהוא ודאי, הרי בבין השמשות הוה רק ספק מצוה.

ה. איקבע איסורא

הנה יש לדון בעיקר הביאור ברמב"ם, דלכאורה בין השמשות הוה איקבע איסורא מדחייבין אשם תלוי, [נעין ברמב"ם (פ"ח מהל' שגגות) דהעושה מלאכה בבין השמשות חייב אשם תלוי], ובאיקבע איסורא מודה הרמב"ם דספיקא לחומרא, כמו שכתב בשב שמעתתא (ש"א פ"ב).

אך הא חזינן דכתב בר"ן בביצה (ט"ז ב' בדפי הרי"ף סד"ה תנן) לענין תוספת שבת, דלהרמב"ם שרינן לעשות מלאכה בספק אם נכנסה שבת, כיון דסובר דמן התורה ספק דאורייתא לקולא. חזינן דגם בספיקא דבין השמשות אמרינן דספיקא לקולא. [אך תיקשי, דהא לענין שבת חייב אשם תלוי, ואם נימא דהכוונה דאינו יודע אם מלאכות חייבים בשבת או בחול, יהא אתי שפיר].

ויש לדון דדברי השב שמעתתא אינם מוכרחים, ואף באיקבע איסורא, יהא מותר מן התורה להרמב"ם, כל דאינו חייבי כריתות דיש אשם תלוי.

ריח הקטורת

הנה אמרינן בגמרא יומא (ל"ט ב') דבזמן המקדש, נשים שבירחו אינן צריכות להתבשם מריח קטורת, וכמו כן כלה שבירושלים אינה צריכה להתקשט מריח קטורת.

והקשו תוספות בפסחים (כ"ו א' ד"ה לאותן) היאך היה מותר ליהנות מריח הקטורת, הרי אמרינן בגמרא פסחים (שם) דאע"פ דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה, מכל מקום איכא איסורא.

א. יסוד הקושיא - אפשר ומכיון

הנה יסוד הקושיא היינו דהוה "לא אפשר ומכיון", [והיינו דבעל כרחו נהנה, אמנם מכיון ליהנות], דהנה בסוגיא בפסחים (שם) פליגי אבבי ורבא מהו בנהנה מאיסורי הנאה, באופן דהוה "לא אפשר ומכיון".

ומוכחינן בגמרא מהא דאיכא איסור ליהנות מאיסורי הנאה על ידי קול ומראה וריח, דלכאורה איירי באותם העומדים בפנים העזרה, דלא אפשר להם שלא יהנו מריח הקטורת, או מקול כלי השיר, או ממראית המקדש, ומכל מקום חזינן דאסור להם לכיון וליהנות מהם.

ודוחה הגמרא, דאיירי באותם העומדין בחוץ לעזרה, שאין הם מוכרחים ליהנות מהם, והרי באפשר וקא מיכוין, לכולי עלמא אסור. מעתה הקשו בתוספות הנ"ל, דמוכח דלהעומדים בחוץ אסירא, דהוה אפשר וקא מכיון, ואם כן תיקשי הא דכלה מתבשמת.

[בגבורת ארי (יומא ל"ט ב') תמה אמאי הקשו תוספות רק לאבוי, הא גם לרבא תיקשי, דלדידיה אף להעומדים בפנים דהוה לא אפשר, אפילו הכי אסירא להם היכא דקא מכיון, ואם כן כל שכן להעומדים בחוץ דהוה אפשר].

ב. תירוץ תוספות ותוספות ישנים

הנה תירצו בתוספות, דהאי איסורא ליהנות מריח הקטורת, הוה דוקא באופן דמקרב עצמו לעזרה כדי להריח יותר.

ובתוספות ישנים (יומא שם) תירצו באופן אחר, דאינה נהנית מריח הקטורת, אלא דהבושם אינו נצרף, והיינו דכיון דהאור היה מבושם ממילא כלה לא היתה צריכה להתבשם. ואכתי צריך עיון הא מפאת הבושם שבאור אינה צריכה להתבשם ואם כן זוהי גופא ההנאה.

ג. תירוץ גבורת ארי

בגבורת ארי (יומא שם) תירץ קושיית תוספות באופן אחר, דהכא הרי לא קא מכיון ליהנות מריח הקטורת, והרי עד כאן לא פליגי אבבי ורבא אלא במכוון, ואוסר רבא אפילו בלא אפשר, ואבבי רק באפשר, אבל בשאינו מכיוון בדלא אפשר אפילו רבא מודה דשרי, נמצא דהכא לענין ריח הקטורת הוה לא מכיוון ולא אפשר ולכולי עלמא שרי.

וצריך עיון בדבריו למה שכתבו תוספות בפסחים (כ"ה ב' ד"ה לא)

דהיתירא דלא קא מכיון רק באינו פסיק רישיה, אבל בפסיק רישיה חשיבא מכיון. אלא נצטרך לומר דאע"ג דלא היתה כלה צריכה להתבשם מכל מקום לא היה פסיק רישיה שיהא כך, וזה צריך עיון. אמנם בר"ן (חולין ל"ב א' מדפי הרי"ף) פליג על תוספות וסבירא ליה דאף בפסיק רישיה שרינן בהנאה היכא דלא מכיוון, ולדידיה ודאי יש לומר כהאי תירוצא.

ד. לדון עוד בתירוץ הגבורת ארי

הנה כתבנו לדעת התוספות, דאם לא הוה פסיק רישיה שיהנו מריח הקטורת, אם כן שפיר יש ליישב כהגבורת ארי דחשיב אינו מכיון.

ותיקשי, אמאי באמת שרינן בלא הוה פסיק רישיה, הרי מכל מקום ליתסר דהא נהנה, והרי לכאורה האיסור הוה ליהנות ולא לעשות מעשה ליהנות. וכך הקשה במקור חיים (ס"ו תס"ו ביאורים סק"ב).

וכן איתא סברא זו לענין טומאת כהן דלא יועיל אינו מכיון ואינו פסיק רישיה אם יטוס מעל בית הקברות, דהאיסור שכהן לא יהא טמא. נעין בתשובות חלקת יעקב וי"ד סי' ר"ט, תע"ע בסי' ר"י מה שהשיב להג"ר מרדכי גיפטר זצ"ל. וכן כתב בחלקת יואב (ח"א ו') לענין לא תעשה דלא יכבה.

אלא מיישב במקור חיים, דבאמת מוכח מהכא דהאיסור ליהנות מאיסורי הנאה הוי דוקא כשעושה מעשה כדי לקחת ההנאה. והלכך קאמר דהרואה בהמתו אוכלת חמץ אינו צריך למונעה, אבל אסור לו לקרב בהמתו לחמץ.

לימוד תורה בצילו של היכל

הנה בית המקדש הוי הקדש ואסור ליהנות ממנו. ואמרינן בגמרא פסחים (כ"ו א') דר' יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו. ומקשינן הא נהנה מצל של הקדש.

[ומוכחינן דסבר כר' יהודה דלא בכוונה תליא מילתא, והכא הוה ליה לא אפשר [שמוכרח לדורש לרבים הלכות החג] וקא מכיון וכדעת אבבי דשרי. ודחינן דשאני היכל דלתוכו עשוי, ואם כן מותר משום דהוה שלא כדרך הנאתו, או מפאת דאינו קדוש כלל לענין הצל].

ותיקשי מאי מקשינן דאסור ליהנות, הא רבן יוחנן בן זכאי היה דורש בתורה, והרי תלמוד תורה הוה מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, וכדשרינן (ראש השנה כ"ח א') לתקוע בשופר של עבודה זרה או ליטול לולב של עבודה זרה.

א. תירוץ דאיכא הנאת הגוף

וכי תימא דיש לתרץ דאיכא הנאת הגוף מפאת הצל, התינח להר"ן בנדרים (ט"ו ב' ד"ה והא) דאסרינן להנאת הגוף בהדי מצוה, אבל אכתי תיקשי לדעת הרשב"א (שם) דגם בכהאי גוונא שרי.

והנה יש להעיר דלכאורה איכא גמרא מפורשת כהר"ן, דהנה איתא בגמרא ראש השנה (כ"ח א') דאסרינן למודר מן המעיין לטבול בימות החמה, אע"פ דהוה טבילה של מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, מכל מקום אסרינן משום דנהנה הנאת הגוף מהמעין. חזינן בהדיא דבאיכא הנאת הגוף ביחד עם המצוה אסרינן.

אמנם מתרצים לדעת הרשב"א דאיירי התם באופן דאפשר במעיין אחר המותר בהנאה, [ומודה הרשב"א באפשר באופן אחר דאסור], ועוד מתרצים, דשמא ישהה יותר ממה שנצרך להמצוה. [נעין באבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ס'].]

[הנה בנוסף להנאת הגוף שנהנה מהצל, איכא גם הנאת הגוף מעיקר הלימוד, וכדאיתא בט"ז (ויו"ד סי' רכ"א ס"ק מ"ג, ומבואר כן בפירוש רבינו אברהם מן ההר נדרים מ"ח א'), דבהנאה מתורה אמרינן דהמצוה ניתן ליהנות, שעיקר הציווי כדי להתענג במדע ולשמח לבבו ושכלו, נמצא דיש הנאת הגוף ממש, אך אכתי תיקשי להרשב"א וכהנ"ל].

ב. תירוץ דחיישינן שיבוא לאיסור

יש ליישב קושיין, דחיישינן שישארו בצילו של היכל גם כשאנים לומדים תורה, דשמא ירדמו אנשים, אי נמי שמא ישהה אחר כך, נאך הוה בשב ואל תעשה, עיין לקמן באות ה'), אי נמי שמא יבואו מקודם.

אך הא לענין שיבואו מקודם, הא לקחת סוס האסור בהנאה להביא לולב, יש לדון דשרי, כדחזינן (עירובין ל"א א') דשרי להניח עירובי תחומין בבית הקברות, אף שנהנה מהבית הקברות האסור בהנאה, מכל מקום שרינן מכיון שעל ידי זה יוכל לילך לעשות מצוה.

ואם כן הכי נמי הכא יהא מותר להגיע מקודם הלימוד כדי שעל ידי זה יהא שם בשעת הלימוד.

[אך הא ליקח סוס להביא לולב ושם גם ליהנות הנאת הגוף, אסרינן לדעת הר"ן דפליג על הרשב"א ואסר באיכא הנאת הגוף, ובעירובי תחומין שרינן לדבר מצוה אף שיהא הנאת הגוף, כגון לשמח חתן וכלה ולאכול שם].

אך יש לומר דחיישינן שיבואו יותר מוקדם מאשר נחוץ.

ובעיקר התירוץ יש להעיר, דהנה להרשב"א דשרי אף בהנאת הגוף, מקשים האחרונים אמאי אסרינן למודר הנאה ממעיין לטבול בו, הרי הטבילה הוה מצוה ולא ליהנות ניתן אע"פ דאיכא הנאת הגוף. ולכאורה בכניסתו למעיין כבר נהנה והמצוה רק בסוף, ואם כן שפיר אסרינן, וחזינן דגם זה בכלל מצות לאו ליהנות ניתנו.

ג. קשה על התירוץ

הנה בכל הני תירוצי, דחיישינן שיבואו מוקדם מה, או שילכו מאוחר מדי, או שירדמו, אם כן תיקשי אמאי באמת לא אסרינן, הא בגמרא אמרינן דטעמא משום לא אפשר וקא מכוין, והרי להנ"ל באמת הוה אפשר, דהרי אינו חייב לשהות יותר זמן או להירדם.

ונצטרך לומר דגם זה בכלל לא אפשר, אע"פ שאין בהני גווני טורח גדול, וצריך עיון.

ואולי נימא דאם נאמר לאנשים שאסור להירדם, וכן שצריכים מיד לילך ולא לבוא לפני הזמן, לא יבואו כלל, והלכך הוי בכלל לא אפשר וקא מכוין, ומכל מקום היתירא דמצוות לאו ליהנות יתנו לא יהא, ודוחק.

ד. עוד קשה על התירוץ

תיקשי בהא דכתבנו דחיישינן שמא ירדם או ישעה, הרי הוה רק בשב ואל תעשה, וביארנו לקמן דאיסורי הנאה הוה רק בקום ועשה.

אמנם לא קשה, דבחפץ חיים איירי רק באינו מכוין, דהרי כל היסוד דלקמן דבעינן קום ועשה, מתבאר בפני יהושע, דהא דהוה שב ואל תעשה מסלקת את הפסיק רישיה. אבל עדיין בעינן שיהא אינו מתכוין. ואם באמת יתכוין אע"פ דשב ואל תעשה, יהא אסור. ואם כן הכא חיישינן שישעה ויכוין ליהנות מהצל.

אך אכתי תיקשי למקור חיים (שם) דאיירי אף כשרואה בהמתו אוכלת חמץ אף שמכוין. ואולי איירי רק בהנאת ממונו ולא בהנאת גופו. [והנה בנדרים (ל"ט א') מבואר שמא ישעה בישיבה גבי ביקור חולים, חזינן דאסרינן וכהנ"ל].

פסיק רישיה שיהנה

הנה העולה מהאמור, שמותר ללכת בדרך אע"פ שידוע שיהא שם ריח או קול או מראה שאסור בהנאה, אם אינו מכוין ליהנות ממנו, דנקטינן דלא אפשר ולא מכוין שרי.

וכתבו תוספות בפסחים (כ"ה ב' ד"ה לא) דכל זה רק באינו פסיק רישיה שיהנה, אמנם אם הוה פסיק רישיה שיהנה, אסירא אע"פ דלא אפשר ולא קא מכוין.

מעתה צריך ביאור היאך אמרינן שמותר ללכת בדרך שידוע שיהא קול או מראה או ריח שאסור בהנאה, הרי לכאורה הוה פסיק רישיה שיהנה מהאיסור הנאה.

א. אינו פסיק רישיה

יש לפרש [לולי דברי הרא"ש דלקמן] דההיתר הוה דוקא באופן דאינו ברור שיריח העבודה זרה, דהרי דילמא הרוח תפזר הריח למקום אחר.

אמנם ברא"ש (פסחים פ"ב ס"י ב') פירש דבאמת לא הוה פסיק רישיה, דהרי יכול לשתום האף ולא להריח, או לעצום עיניים שלא יראה. וכן הוא ברבינו פרץ בסוגיין (פסחים שם).

ב. השתא לא סתם

אמנם הקשה בחפץ חיים (הל' לה"ר, כלל ו' סעי' ה' בבאר מים חיים בהג"ה) על הרא"ש, היאך שרינן לילך בדרך שמוכרחים שם להריח או לשמוע איסור בהנאה, הרי האיסור הוה השמיעה או הראיה, ואם כן

מה לן בזה שהיה יכול לשתום, הרי השתא לא סתם ויודע שלא יסתמנו, ואם כן הוה ליה פסיק רישיה.

ג. אמאי שרינן באינו פסיק רישיה

וגם על התירוץ הראשון יש לשאול, אמאי באמת שרינן בדבר שאינו מתכוין באופן דלא הוה פסיק רישיה, הרי מכל מקום ליתסר דהא נהנה מאיסור הנאה, דהא האיסור לא מפאת מעשיו אלא מפאת המציאות שנהנה ואף בשב ואל תעשה. [וכמו שהבאנו לעיל לענין בל יראה וטומאת כהנים ולא תכבה]. וזה מתבאר במקור חיים (סי' תס"ו ביאורים סק"ב).

ד. תירוץ לחכמת אדם

הנה לדברי החכמת אדם (הלכות עכו"ם כלל פ"ז סעי' ט"ז) לא קשה, דהרי כתב דההולך בדרך שיש שם ריח של עבודה זרה, באמת צריך לשתום נחיריו ולעצום עיניו, דאם דאינו עושה כן הוה פסיק רישיה.

אמנם תמה בחפץ חיים, דאם חייב לשתום אם כן אינו נהנה כלל, ואין ההיתר מחמת שאינו מתכוין אלא מחמת שלא נהנה כלל, והרי בסוגיין מבואר דמותר מחמת שאינו מתכוין.

וכתב לדחוק דסותם במקצת ומכל מקום הריח אולי יכנס, וכן בעצימת עיניים אינו עוצם לגמרי, באופן דכבר אינו פסיק רישיה שיהנה. אך כתב דלשון השי"ך (יו"ד סי' קמ"ב ס"ק ל"ד) אינו כן.

ה. תירוץ דרק על ידי מעשה

אלא תירץ בחפץ חיים, וכך כתב במקור חיים, דאיסור הנאה אסור רק על ידי מעשה ידיה ובלא זה לא מיתסר, אף אם הוי פסיק רישיה. [וכתב המקור חיים שכן הוא בפני יהושע בפסחים (שם)].

והשתא ניחא קושיית המקור חיים, וגם ניחא קושיית החפץ חיים על הרא"ש, דאין הנידון שאסור בשעה שמריח או שומע או רואה, דהרי באותה שעה אינו עושה מעשה, אלא כל הנידון היינו רק בגלל כניסתו לדרך שיש בה עבודה זרה, דבזה יש מעשה, ועל זה אמרינן דכניסה זו אינה פסיק רישיה, כיון דיכול לשתום נחיריו. [אבל בשעה שנמצא שם ודאי הוה פסיק רישיה בכהאי גוונא].

[במקור חיים מבואר רק דמוכח מהכא דאיסור הנאה רק במעשה, ובחפץ חיים מבאר דהא דאסרינן בפסיק רישיה היינו מחמת הליכתו לשם, ונמצא דדברי המקור חיים והחפץ חיים משלימים זה את זה].

ו. סברת החפץ חיים

אך יש לעיין בגוף סברת החפץ חיים, דאם נקטינן דחשיב פסיק רישיה שיהנה אם אינו סוגר נחיריו, רק שאני הכא דבשעת עשיית המעשה היה יכול לסגור, אם כן מה באמת אהני לן שהנידון על המעשה המוקדמת, הריגם כן הוה פסיק רישיה, דהרי בשעת ההנאה לא סגר נחיריו והיה מוכרח שיהנה.

ונצטרך לומר דלקשר את ההליכה הקודמת עם ההנאה דעכשיו, כל שאינו הכרחי, כיון שעכשיו יכול לסגור נחיריו, אין מקשרין ההליכה הקודמת. [וכל זה לר' שמעון, ולר' יהודה מקשרין הליכתו הקודמת]. וכל זה צריך עיון.

ז. כמה דוגמאות

הנה לפי זה יתחדש שאם עומד במקומו ובא לשם חמץ יפה, שמריח עיניו, אם אינו מכוין ליהנות שרי, דאין הליכה, ואע"פ שהוא פסיק רישיה כשרואה.

וכן מי שהולך בדרך ויש חמץ יפה, כגון עוגות יפות של נכרים, אך אינו מתכוין ליהנות אע"פ שבמציאות נהנה, יהא מותר דקימא לן כר' שמעון דגם באפשר ולא קמכוין שרי, ופסיק רישיה לא הוי, מפאת דיכול להעצם עיניו או יכול לא להסתכל שם.

כתב בפרי חדש (סי' תס"ו סעי' ט' ד"ה ונאלצתי) לענין שעורה קטנה שכתוב עליה כל שבעת המינים והיא של חמץ ונמכרה לנכרי, דאסור להסתכל עליו משום שנהנה מחמץ בפסח על ידי ראייתה, [דהרי נהנים לראות אימון ידי הסופר, שבמטע החזיק את המרובה, שבחטה אחת בינונית כתב י"ד תיבות]. והנה התם איירי שמתכוין ליהנות, אבל אם לא יתכוין ולקוח השעורה בידו לסיבה אחרת יהא מותר.

סתירה בחפץ חיים

הנה יש לדון בדעת המשנה ברורה, האם מותר ליהנות מאיסורי הנאה בלא לעשות מעשה:

א. אסור גם בלא מעשה
הנה כתב במגן אברהם (סי' תס"ו סק"ג) דאם רואה את בהמתו אוכלת חמץ בפסח, צריך למונעה שהרי נהנה מחמץ בפסח. וכן פסק במשנה ברורה. ועיין שם ס"ק ד' ובשער הציון ס"ק ז' דרך משום דלא חיישין לספיקא). חזינן דאסור ליהנות מחמץ אע"פ שאינו עושה מעשה אלא בהמתו אוכלת מעצמו.

ב. אסור רק במעשה
אמנם במקור חיים (שם) נחלק על המגן אברהם, וסובר דבאמת שרי, דלא אשכחן איסור הנאה בלא עשיית מעשה. ומוכיח כך מסוגיין הנ"ל, דהרי חזינן דשרי ללכת בדרך אע"פ שיהא שם ריח האסור בהנאה ומותר להריח שם ולא לסגור את

חוטמו, מכיון שאינו עושה מעשה. וכך הוכיח בחפץ חיים.
ג. אכילת בהמתו חשיבא מכיון
מעתה תיקשי, אמאי פסק במשנה ברורה כמגן אברהם דצריך להפריש את בהמתו מלאכול חמץ אע"פ דאינו עושה מעשה ליהנות, הרי בספר חפץ חיים הוכיח שבאינו עושה מעשה שרינן. [ובאמת תיקשי על המגן אברהם מסוגיין].
ויש ליישב, דסובר החפץ חיים, דלענין בהמתו שאוכלת חמץ, מכוון ממש ליהנות מהחמץ, ובוה אסרינן אף בשב ואל תעשה. משא"כ המקור חיים מתיר גם בזה, דסבירא ליה דזה חשיבא אינו מכיון. וצריך תלמוד. [א"ה. אולי הסברא, דכיון דהנאתו אינו בגופו אלא בבהמתו, לא חשיבא מכיון].

עניני שבת

אסורים באכילה הוה מוקצה, ונמצא דבאוכל המעורבים אוכל שני פירות שהם מוקצה, משא"כ באוכל הידועים אוכל רק מוקצה אחד. [ואין להתיר משום ספיקא דרבנן לקולא, דהוה חד בחד, ובוה אסרינן כמבאר בשולחן ערוך (וי"ד סי' קי"א), וגם הוי דבר שיש לו מתירין, ובוה יש לעיין כיון דחייב לאכול היום, ונפקא מינה במצה שנפל לתוכה איסור שאינו בטל בששים מפאת דבר שיש לו מתירין כגון חדש, אבל הא אינו יכול להמתין בהאי מצה. וצריך עיון בזה בפוסקים].

ג. נפקא מינה נמי לענין בסיס
הנה יש לדון בעוד נפקא מינה, באיכא בסיס ועליו הני ב' פירות מעורבים, ופרי שלישי של היתר, דהנה אם תרוייהו הוי מוקצה, הוה בסיס לדבר האסור, דהרוב אסורים, דהרי האסורים שנים וההיתר אחד, משא"כ אם רק אחד מוקצה, הוה בסיס לדבר המותר, דהמותרים שנים והאיסור אחד.

ד. הוכחה מהחזון איש דלא חשיב מוקצה
הנה קיימא לן דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, כגון ביצה שנולדה ביום טוב ראשון מותר ביום טוב שני, אע"ג דבבין השמשות אסירא, וכתב בחזון איש (אוי"ח סי' מ"ט ס"ק י"ג) דהוא הדין הדס בשמיני עצרת מותר, אע"ג דבין השמשות דכניסת היום אסור בהנאה. והוסיף, דגם מותר לטלטלו בהאי בין השמשות, דהנה ביום האחרון של חול המועד, אף שאסור להריח ההדס, מכל מקום אינו אסור בטלטול, דהרי לא נאסר בו מוקצה, דאינו שבת או יום טוב, ובשמחת תורה נמי אינו מוקצה כיון שאז מותר להריחו. נמצא דבבין השמשות של כניסת שמחת תורה, נהי דאסור להריחו, דדילמא בין השמשות יממא, מכל מקום מותר לטלטלו, דממה נפשך מותר בטלטול, שאם הוא לילה מותר להריח, ואם הוא יום אין כאן מוקצה.
חזינן דלא אזלינן בתר המציאות דאסור להריח מספק, אלא אזלינן בתר עצמיות האיסור, וכיון דלהצד דהוא יום טוב מותר בטלטול, לא אמרינן דאע"ג דהוא יום טוב הא במציאות אסירא, אלא אמרינן דממה נפשך שריא. ואם כן יש לומר דהוא הדין בנידון דידן לא חשיב מוקצה. וצריך תלמוד.

בענין ספק מוקצה

הנה יש לדון האם ספק מוקצה חשיב מוקצה ודאי. ושורש הנידון, האם דבר שאסור באכילה מספק, דינו רק כספק מוקצה, או דילמא דינו כודאי מוקצה, דהרי למעשה אינו יכול לאוכלו.

א. לענין איסורים
הנה יש להקדים, דלענין איסורים, ויש חולה שיש בו סכנה, וצריך לאכול בשר, ויש לפניו ב' אפשרויות, חדא, לאכול כזית נבילה וכזית כשירה וידוע איזה הנבילה ואיזה הכשירה, ושנית, לאכול שני כזיתים שאחד מהם נבילה ואחד מהם כשירה שנתערבו.
הנה בזה ודאי נימא שיאכל איזה שירצה, דבתרי האכילות הא ידעינן שיש כזית נבילה וכזית כשירה, ומאי נפקא מינה אם ידעינן היכן הנבילה או לא ידעינן.
ולא נימא דבנתערבו אסורים שני הכזיתים, דנהי דכל אחד אסירא, הרי זה רק מפאת ספק, וממה נפשך אחד מותר, ואם כן אינם חמורים יותר מכזית נבילה ידוע, וממילא יוכל לאכול איזה שירצה.

[ואיירי שיכול לאכול או שני כזיתים הידועים או שני המעורבים, כגון שהם בשני מקומות ואי אפשר להעביר ממקום למקום, דאם לא כן פשיטא שיאכל הודאי כשר ואחד מהשנים המעורבים].

ב. אבל יש לדון במוקצה
אך יש לעיין בכהאי גוונא לענין מוקצה, כגון שהחולה מוכרח לאכול שני פירות, ויש לפניו ב' אפשרויות, חדא, לאכול פרי אחד שנשר בשבת מהעץ ופרי אחר שנשר בערב שבת והם ידועים מי המוקצה ומי המותר, שנית, לאכול פרי שנשר בשבת ופרי שנשר בערב שבת שנתערבו זה בזה.

מי נימא דהכי נמי יאכל איזה שירצה, דסוף סוף אוכל מוקצה אחד והיתר אחד, או דילמא עדיף שיאכל הידועים מאשר המעורבים, דהמעורבים כיון דכל אחד אסור באכילה מספק, ממילא כיון שלמעשה

משנכנס אדר מרבין בשמחה – שמועה טובה תדשן עצם יצא לאור עולם בסייעתא דשמיא בימים אלו

ספר אגן הסהר חלק ב'

למעלה משש מאות חמישים עמודים חדשים [שלא נדפסו בחלק א'], הכולל בתוכו עובדות, הנהגות, עצות והדרכות, פניני הלכה, חידות ופרפראות מרבינו זצוק"ל. בתוספת מכתבים ועובדות מעצם כתב יד קדשו. ובסופו מצורף קונטרס תמונות מרהיב עין מח"י רבינו, ומפתח נושאים מפורט

ניתן להשיג: בירושלים - משפ' פיש רח' גבעת משה 12 (קומה אחת לרדת) טל' 02-5373351
בבני ברק - משפ' פיש רחוב הרב קוטלר 21 טל' 0533149777 03-6188995
בקריית ספר - גרין פארק - משפ' אפטרגוט רחוב הרב מפונבויז 9 טל' 0548474185

לעילוי נשמת

**הרה"ח ר' צבי אלימלך בן ר' חיים הלוי
נלב"ע כ"ו טבת תשע"ח
תנצב"ה
יהא הלימוד בהגליון לעילוי נשמתו**

לרפואה שלימה

**מקורבו של רבינו
הג"ר משה דוד בן יעטע שליט"א**

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת תרומה

יכול יהא בנך בית המקדש דוחה שבת - דין עשה דוחה לא תעשה בבנין בית המקדש

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (פרק כ"ה פסוק ח').

ופרש"י, "ועשו לי מקדש, ועשו לשמי בית קדושה".

ברמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק א' הלכה א') כותב שמהפסוק "ועשו לי מקדש" נלמדת המצווה של בניית בית המקדש, וכתב "מצוות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר ועשו לי מקדש". ואפילו שהפסוק נאמר על המשכן שבמדבר, בכל זאת נכלל בזה גם מצווה לדורות לבנות את בית המקדש. וזהו דיוק לשון הפסוק "ועשו לי מקדש" ולא כתב "ועשו לי משכן", לומר שהמצווה הזו אינה מצווה רק על המשכן שנצטוו לבנותו במדבר, אלא נכללת בזה גם מצווה לדורות לבנות מקדש - בית המקדש.

הנה הגמרא ביבמות (דף ו' א') דורשת מפסוק זה שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, שהיה צד לומר שכיון שיש מצווה לבנות את בית המקדש, הרי המצווה הזו דוחה שבת ויהיה מותר לבנות את בית המקדש אפילו בשבת, וזה דורשים מהפסוק שאין בנין בית המקדש דוחה שבת. ומובא בגמרא, "דתניא, יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, כולכם חייבין בכבודי. מאי לאו בבונה וסותר, וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו, הא לאו הכי דחי. לא, לאו דמחמר וכו'", וע"ש בכל הסוגיא. מבואר בזה שלולי הפסוק היינו אומרים שבנין בית המקדש דוחה שבת, שהעשה של בניית בית המקדש דוחה את הלא תעשה מלאכה של שבת. והגמרא דנה בזה באיזה איסור שבת מדובר, האם מדובר אפילו באיסור שיש בו חיוב כרת, ואפשר ללמוד מזה שבהלכה שעשה דוחה לא תעשה נאמר שאפילו בלא תעשה שיש בו חיוב כרת, גם כן עשה דוחה. או שמדובר רק באיסור מחמר, שהוא לא תעשה שאין בו כרת.

אפשר לקיים שניהם לבנות את בית המקדש לאחר השבת

ובראשונים הקשו, איך יתכן שיש צד לומר שעשה של בניית בית המקדש ידחה את הלא תעשה מלאכה של שבת עד כדי כך שצריך פסוק לומר שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, הרי בדין עשה דוחה לא תעשה ההלכה היא שרק במקום שאין שום אפשרות לקיים את העשה אלא על ידי דחיה של הלא תעשה, אז ההלכה היא שעשה דוחה לא תעשה. אבל אם יש אפשרות לקיים את העשה בצורה כזו שלא יצטרך לעבור בעת ההיא על לא תעשה, הרי לא נאמרה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה. ומעתה תמוה הרי את העשה של בניית בית המקדש אפשר לקיים גם בימות החול, שאין בו איסור של לא תעשה מלאכה, ומדוע שעשה של בניית בית המקדש ידחה שבת, הלא כיון יש אפשרות לקיים את העשה ביום חול שאין בו איסור עשיית מלאכה, ממילא באופן כזה לא נאמרה ההלכה של עשה דוחה לא תעשה.

וברשב"א בשבת (דף כ"ד ב') הקשה את הקושיה הזו לגבי מה שהגמרא דנה שם מדוע אסור לשרוף קדשים טמאים ביום טוב, למה לא אומרים בזה עשה דוחה לא תעשה, שהעשה של שריפת קדשים ידחה את הלא תעשה מלאכה של יום טוב. והקשה הרשב"א הרי כיון שאפשר לשרוף את הקדשים במוצאי יום טוב, שאז אין איסור של עשיית מלאכה, אם כן באופן כזה לא שייך לומר את ההלכה של עשה דוחה לא תעשה, מאחר שיש אפשרות לקיים את העשה בלא לעבור על לא תעשה. וקשה למה הגמרא רוצה לומר בזה עשה דוחה לא תעשה, הלא באופן כזה בכלל לא נאמרה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה.

אי אפשר לקיים את שניהם עכשיו

וכתב ליישב בשם הרמב"ן, "ותירץ הרמב"ן ז"ל, דלא אמר ריש לקיש

הכי אלא היכא דאפשר לקיים את שניהם בלא דחיית העשה, כגון ההיא דיבמות דאמרין בפרק כיצד גבי אלמנה לכהן גדול וכו' והכא נמי אפשר בחליצה דמקיים עשה ולא תעשה, וכגון ההיא דאמרין במנחות בפרק התכלת גבי סדין בציצית שאפשר לעשות לו לכן ממינו ולא עבדינן צמר, וכן כל כיוצא באלו. אבל היכא דלא אפשר לקיים עשה היום אלא בדחיית לא תעשה, אי אפשר לקיים את שניהם מיקרי שהרי אי אפשר לקיימן עכשיו".

מבואר ברשב"א בשם הרמב"ן שכל מה שאנו אומרים שבמקום שאפשר לקיים שניהם לא נאמרה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה, זה שייך דווקא במקום שעכשיו ממש ברגע זה יש אפשרות של היכי תמצא לקיים את העשה בצורה כזו שלא יצטרך לעבור על הלא תעשה. אבל במקום שברגע זה האפשרות לקיים את העשה הוא דווקא בצורה כזו שעובר על לא תעשה, אלא שיש לו אפשרות להתעכב ולא לקיים עתה את העשה, ולהמתין לזמן אחר שבו אין לא תעשה, ואז יוכל לקיים את העשה בלא לעבור על לא תעשה, הרי כזה דבר לא נקרא אפשר לקיים שניהם. שהאפשרות לדחות את העשה, ולא לקיימה עתה אלא רק למחר, היא לא נחשב בגדר כזה של אפשר לקיים שניהם. שכיון שעתה הוא מצווה בקיום העשה, הרי אם ברגע זה אין לו אפשרות לקיים את העשה אלא על ידי שיעבור על לא תעשה, נחשב הדבר לאי אפשר לקיים שניהם, וחלה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה. ולכן הגמרא בשבת דנה לגבי שריפת קדשים ביום טוב, שנאמר בזה עשה דוחה לא תעשה, והעשה של שריפת קדשים ידחה את הלא תעשה מלאכה של יום טוב. ומה שיכול להמתין למחר, ורק אז לשרוף את הקדשים, זה לא נחשב בגדר אפשר לקיים שניהם, שכיון שעתה יש עליו מצווה לשרוף את הקדשים, הרי האפשרות להמתין למחר איננה נחשבת בגדר אפשרות.

ולפי זה מיישב הרשב"א את הגמרא ביבמות לענין בנין בית המקדש, שצריך פסוק לומר שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, ולולי הפסוק היינו אומרים שעשה של בנין בית המקדש דוחה את לא תעשה מלאכה של שבת. ואע"פ שלכאורה זה נקרא בגדר אפשר לקיים שניהם, שאפשר לבנות את בית המקדש ביום חול, ואז לא יעבור על לא תעשה מלאכה, ואם כן איך שייך לומר בזה עשה דוחה לא תעשה, הרי אפשר לקיים שניהם. ולפי דברי הרמב"ן כותב הרשב"א שמיושבת השאלה הזו, שכיון שיש עכשיו מצווה לבנות את בית המקדש, הרי האפשרות הזו שאפשר לדחות את הבניה למחר, אינה נחשבת בגדר אפשרות, שלא דוחים את המצווה למחר, אלא אם ההלכה היא שעשה דוחה לא תעשה נחשב הדבר כאי אפשר לקיים שניהם, וההלכה צריכה להיות שעשה של בניית בית המקדש, ידחה את לא תעשה מלאכה של שבת.

עשה דוחה ל"ת בכיסוי הדם ביום טוב

וכיוצא בדבר מצינו ברשב"א בביצה (דף ח' ב'), לגבי כיסוי הדם ביום טוב, שאם יש עפר תיחוח מוכן כדי לכסות בו את הדם מותר לכסות בו, אבל אם אין עפר מוכן לכן מבעוד יום, אלא צריך לחפור באדמה כדי להוציא עפר לכסות בו, הרי ביום טוב אסור לחפור באדמה משום שבשעה שחופר קא עביד כתישה, שכותרת את האדמה, ועובר בזה על לא תעשה מלאכה ביום טוב. והגמרא מקשה מדוע במקום שעושה כתישה אסור לחפור לצורך כיסוי הדם, הלא עשה דוחה לא תעשה, שהעשה של כיסוי הדם צריך לדחות את הלא תעשה מלאכה של יום טוב. והקשה הרשב"א, הרי במקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, ובכיסוי הדם אפשר לקיים שניהם שיכול להמתין

למוצאי יום טוב, ואז לקיים את המצווה כתיקונה ולכסות את הדם בעפר בלא לעבור על הלא תעשה מלאכה של יום. ומיישב כדרך שכתב ביבמות, שכיון שעכשיו יש מצווה לקיים את העשה, הרי האפשרות הזו לדחות את העשה למוצאי יום טוב אינה אפשרות, שלא דוחים את המצווה לזמן אחר, וממילא אם עשה דוחה לא תעשה צריך להיות שיהיה מותר ביום טוב לחפור בעפר כדי לקיים את המצווה של כיסוי הדם, ולא לדחות את המצווה למוצאי יום טוב. וברשב"א מוסיף בזה סברא, משום שאין מעבירין על המצוות, שמצווה שנצטווה בה, הציור הוא לקיים את המצווה מיד ולא לדחותה לזמן אחר.

וז"ל הרשב"א בביצה, "והא דאמרין כי קא עביר כתישה אתי עשה ודחי את לא תעשה, קשה לי וכו', הכא נמי הא יכול לקיים את שניהם דימתין ולא יכסה עד הערב וכו'. ונראה לומר דמהכא איכא למשמע דאין מעבירין על המצוות כלל, אלא כיון שאי אפשר לקיים עכשיו את שניהם אומר יבוא עשה וידחה לא תעשה, דאם ימתין איפשר דמטריד ולא מקיים ונמצא דיחוי מפני לא תעשה".

*

חז"ל צמר בבגד פשתן - אם נחשב אפשר לקיים שניהם

אמנם קשה, דהנה ביבמות (דף ד' ב') הגמרא דורשת מפסוק לגבי כלאים בציצית, שעשה דוחה לא תעשה, והעשה של מצוות ציצית דוחה את לא תעשה של שעטנז. ולכן דורשת הגמרא שמותר לקחת חוטי ציצית של צמר ולקבוע אותם בבגד פשתן, ואין בזה איסור כלאים שעשה דוחה לא תעשה. והקשו הראשונים, הרי אפשר לקיים שניהם שיתן חוטי צמר בבגד צמר, ומדוע מותר לו לקבוע חוטי צמר בבגד פשתן, הרי הוא יכול לקבוע את החוטים הללו בבגד צמר שאין בו איסור כלאים, ובמקום שאפשר לקיים שניהם שיש אפשרות לקיים את העשה בלא לעבור על לא תעשה, אין עשה דוחה לא תעשה.

וברמב"ן מיישב, שהגמרא הזו חולקת על ריש לקיש שאמר שבמקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, והגמרא סוברת שאפילו במקום שיש אפשרות לקיים את העשה בלא לעבור על הלא תעשה, גם כן עשה דוחה לא תעשה, ולכתחילה אפשר לקיים את העשה דווקא בצורה כזו שעובר על הלא תעשה, וגם בזה נאמר שעשה דוחה לא תעשה. וז"ל, "הא דקאמרין כתב רחמנא צמר ופשתים דאפילו צמר לפשתים ופשתים לצמר, פירוש ולית לן דריש לקיש דאמר לקמן כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה וכו'".

אין לו בגד צמר

וברשב"א מיישב, שבאמת אין הסוגיות חלוקות, ובמקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, ומה שמותר לקבוע חוטי ציצית של צמר בבגד פשתן מותר באופן כזה שאין לו בגד של צמר. אבל במקום שיש לו בגד של צמר שיכול לקבוע בו את חוטי הציצית אין התר לקבוע את חוטי הציצית בבגד פשתן, ובזה באמת אין עשה דוחה לא תעשה, כיון שאפשר לקיים שניהם ויש לו אפשרות לקיים את העשה בלא לעבור על לא תעשה. ודווקא שאין לו בגד צמר אלא רק בגד פשתן, כיון שאינו יכול לקיים שניהם נאמרה ההלכה בציצית שעשה דוחה לא תעשה.

וז"ל הרשב"א, "וחוטי צמר פוטרין בשל פשתן ואפילו לבן ושל פשתן פוטרין בשל צמר, ודווקא לבן של צמר בשל פשתים ושל פשתים בשל צמר בדלית ליה ממיניה ואי אפשר לקיים מצות ציצית בלא דחיית לא תעשה, אבל היכא דאיכא ממין הכנף אין מטילין לו אלא מינו, וכדר"ל".

לדעת הרמב"ן אפילו באין לו בגד צמר נחשב כאפשר לקיים שניהם

לכאורה יש להקשות על הרמב"ן, מדוע הרמב"ן נדחק לומר שיש כאן מחלוקת הסוגיות, ומה שאמרו בסוגיא ביבמות שמדין עשה דוחה לא תעשה מותר להטיל חוטי ציצית של צמר בבגד פשתן, זה שלא לפי דעת ריש לקיש, משום שלריש לקיש שסובר שבמקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, הרי גם בזה אפשר לקיים שניהם על ידי שיטיל את חוטי הצמר בבגד צמר ולא בבגד פשתן. ולכאורה קשה מדוע לא יישב בפשוטו כדברי הרשב"א שמדובר במקום שאין לו בגד צמר אלא רק בגד של פשתן, וממילא באמת הוא נמצא במצב שאי אפשר לקיים שניהם ועל כן הגמרא אומרת בזה שכיון שעשה דוחה לא תעשה, מותר לו להטיל את חוטי הצמר בבגד פשתן, ולפי זה אין מחלוקת בין הסוגיות ולכולי עלמא במקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, ולגבי ציצית כיון שיש לו רק בגד מפשתן הרי אי אפשר לו לקיים שניהם.

ומדויק מזה דדעת הרמב"ן שעצם זה שיש אפשרות לקיים את מצוות ציצית בבגד של צמר, נחשב הדבר כאפשר לקיים שניהם, ואפילו אם לאדם זה באופן פרטי אין כרגע בגד של צמר אלא רק בגד של פשתן וחז"ל ציצית של צמר, בכל זאת אין זה מוגדר בגדר אי אפשר לקיים שניהם, אלא סוף סוף כיון שבעצם המצווה ישנה אפשרות לקיים שניהם על ידי בגד של צמר, הרי זה בגדר אפשר לקיים שניהם. וממילא לפי ריש לקיש שאומר שבמקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, הרי מוכרח שאין כזו אפשרות לומר שמותר להטיל חוטי ציצית של צמר בבגד של פשתן, שאפילו במקום שאין בגד של צמר אלא רק בגד פשתן גדר הדבר הוא בגדר אפשר לקיים שניהם, ולא נאמרה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה.

ולכן כדי ליישב את הסוגיא ביבמות שאומרת לגבי ציצית עשה דוחה לא תעשה, ומותר להטיל חוטי צמר בבגד של פשתן, מוכרח הרמב"ן לומר שהסוגיא הזו חולקת על ריש לקיש, שלפי ריש לקיש זה בגדר אפשר לקיים שניהם שלא נאמר בזה עשה דוחה לא תעשה.

ובזה חולק הרמב"ן עם הרשב"א, הרשב"א סובר שמי שיש שלו חוטי ציצית של צמר, ואין לו בגד של צמר אלא רק בגד של פשתן, כיון שעכשיו אין לו אפשרות לקיים את מצוות ציצית, אלא על ידי שיעבור על לא תעשה של שעטנז, נחשב הדבר כאי אפשר לקיים שניהם, וחלה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה. אבל הרמב"ן סובר שעצם הדבר שיש אפשרות לקיים את המצווה בבגד של צמר, ואז לא יעבור על לא תעשה של שעטנז, הרי זה בגדר אפשר לקיים שניהם, ואפילו שאדם זה באופן אישי אינו יכול עתה לקיים את המצווה בבגד צמר, שהרי אין לו עתה כזה בגד, בכל זאת כלפי עצם המצווה זה מוגדר כאפשר לקיים שניהם ולא נאמרה בזה ההלכה (לדעת ר"ל) שעשה דוחה לא תעשה.

סתירה בדברי הרמב"ן

ומעתה תמוה מאוד שהרמב"ן סותר את דבריו, דהנה לגבי ההלכה של ריש לקיש שבמקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, כותב הרמב"ן בכמה מקומות יסוד, שכדי להחשב בגדר אפשר לקיים שניהם צריך להיות שבשעה זו תהיה אפשר לקיים שניהם, שיוכל לעשות איזה היכי תמצא לקיים את העשה בלא לעבור על הלא תעשה. אבל אם בשעה זו אין אפשרות לקיים את העשה בלא לעבור על לא תעשה, אלא שיכול לדחות את קיום המצווה למחר או זמן אחר, ואז לא יעבור על הלא תעשה, אין זה מחשיב את זה בגדר אפשר לקיים שניהם. שכיון שאין מעבירין על המצוות, ממילא האפשרות לדחות את עשיית המצווה לזמן אחר, היא לא מוגדרת בגדר אפשרות שאפשר לקיים שניהם. אלא עיקר הדבר אם המצווה מוגדרת כאפשר לקיים שניהם או כאי אפשר לקיים שניהם זה תלוי כלפי זמן עשיית המצווה, ואם בשעה זו אי אפשר לקיים שניהם, הרי זה בגדר אי אפשר לקיים שניהם וחלה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה.

ובזה הרמב"ן מיישב כמה וכמה סוגיות, שהגמרא דנה לומר בזה עשה דוחה לא תעשה, אפילו שאפשר לדחות את קיום המצווה לזמן אחר, כמו בנין בית המקדש בשבת שהגמרא דנה לומר בזה עשה דוחה לא תעשה של שבת, אפילו שאפשר לדחות את בניית המקדש לאחר שבת. וכן הסוגיא של שריפת קדשים ביום טוב, שהגמרא דנה שיהיה מותר מדין עשה דוחה לא תעשה, אפילו שאפשר לדחות את השריפה לאחר יום טוב שאז אין בו לא תעשה. וכן הסוגיא של כיסוי הדם ביום טוב, שהגמרא דנה להחזיר את זה מדין עשה דוחה לא תעשה, אפילו שאפשר לדחות את הכיסוי לאחר יום טוב. ובכל זה מכאן הרמב"ן (והרשב"א) לפי דעת הרמב"ן, שמה שאפשר לדחות את קיום המצווה לאחר זמן, אין זה בגדר אפשרות של אפשר לקיים שניהם, שלא דוחים את עשיית המצווה, וכיון שעכשיו אין אפשרות לקיים את המצווה אלא על ידי שיעבור על לא תעשה, ממילא חלה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה. וקשה אם כן איך סובר הרמב"ן לגבי ציצית שמי שיש לו חוטי ציצית של צמר ואין לו בגד צמר, אלא בגד פשתן, שלא אומרים בזה עשה דוחה לא תעשה (לדעת ריש לקיש) כיון שאפשר לקיים שניהם על ידי בגד צמר. הלא בשעה זו אין לאדם זה אפשרות לקיים את מצוות ציצית אלא בבגד פשתן, ואם כן עתה הוא בגדר אינו יכול לקיים שניהם, ואין יתכן לדחות אותו מקיום מצוות ציצית על ידי הטענה הזו שיכול לקיים את המצווה בבגד צמר, הלא עכשיו אין לו את האפשרות הזו, ואם כן בשעה זו צריך להחשיבו כאינו יכול לקיים שניהם. ומה שהוא יכול לטרוח ולהשיג בגד צמר, צריך להיות לפי דעת הרמב"ן שזה לא מוגדר בגדר אפשר לקיים שניהם, שהרי לדעתו לא דוחים את עשיית המצווה לזמן אחר, אלא בכל מקרה אנו דנים לגופו של דבר האם עכשיו יש לו אפשרות לקיים את המצווה בלא לעבור על לא תעשה או לא, ובמקום

כזה שעכשיו אין לו בגד צמר אלא רק בגד פשתן, הוא בגדר שאין לו אפשרות עתה לקיים את המצווה אלא על ידי שיעבור על לא תעשה, ומדוע כותב הרמב"ן שזה מוגדר כאפשר לקיים שניהם ואין עשה דוחה לא תעשה, הרי לפי שיטתו היינו צריכים לומר שזה בגדר אי אפשר לקיים שניהם.

*

אין דוחים מצווה חיובית

ונראה לחלק בין מצוות ציצית לשאר המצוות, דהנה יסוד דברי הרמב"ן שלא דוחים את המצווה לאחר השבת ולאחר יום טוב, ואז יוכל לקיים את המצווה בלא לעבור על לא תעשה, ברשב"א כביצה כותב שהסברא בזה היא משום שאין מעבירין על המצוות, שאם נדחה את המצווה למחר אולי מחר תבוא לו איזה טרדה ועל ידי זה יתבטל ממנו קיום המצווה. וי"ל שהסברא הזו שייכת דווקא במצווה חיובית, שהמצווה הזו חובה לקיימה, ולא שייך להפקיע ממנו את קיום חובתה. ובה הסברא היא כיון שעכשיו נתחייב במצווה הזו, וחל עליו חיוב לקיימה, שוב לא דוחים את קיום המצווה, וצריך להזדרז לקיימה מוקדם ככל האפשר. וממילא אם בשעה זו יש לא תעשה שמעכב את קיום המצווה, חלה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה, שהציווי מחייב לקיימה עכשיו בלא אפשרות לדחות לזמן אחר, ועל כן האפשרות לדחות למחר היא כאילו שלא קיימת, ומאחר שעכשיו אי אפשר לקיימה אלא על ידי שיעבור על לא תעשה, נחשב הדבר כאי אפשר לקיים שניהם, ועשה דוחה לא תעשה. וזה הפשט במצוות בניית בית המקדש ושריפת קדשים וכיסוי הדם, שבכל אלו לאחר שהמצווה חלה על האדם, הרי הם בגדר מצווה חיובית, שאין שום אפשרות לבטלה ממנו. ועל כן גם האפשרות לדחות את קיומה למחר, היא לא קיימת.

מצוות ציצית אינה מוגדרת כמצווה חיובית

אבל במצוות ציצית גדר המצווה הוא שונה, שאין שום מצווה חיובית לקיים ציצית, אלא המצווה שכאשר לובש בגד של ארבע כנפות חייב להטיל בו ציצית, אבל בעצם הדבר אין שום דבר שמחייבו באופן חיובי ללבוש דווקא את הבגד הזה. וממילא כל מציאות החיוב במצווה, היא תלויה ועומדת בזה שהוא לבוש בבגד הזה, ובכל רגע ורגע האפשרות בידו להוריד ממנו את הבגד הזה, ולבטל מעליו את חיוב המצווה. ועל כן במצווה כזו כאשר יש לא תעשה שמונע מקיום המצווה, ואפשר לדחות את קיום המצווה לזמן אחר שבו לא יהיה לא תעשה, לא שייך לומר בזה את הסברא שאין מעבירין על המצוות. אלא הסברא היא שבזה טוב יותר שיבטל ממנו את חיוב המצווה לזמן הזה, ויקיימנה בזמן אחר שבו לא יעבור על לא תעשה.

ועל כן מי שיש לו חוטי ציצית של צמר ובגד של פשתן, ואין לו עכשיו בגד של צמר, כותב הרמב"ן שלדעת ריש לקיש לא אומרים בזה עשה דוחה לא תעשה, שמאחר שישנה אפשרות לקיים את המצווה בלא לעבור על לא תעשה על ידי בגד של צמר, הרי זה בגדר אפשר לקיים שניהם ואין עשה דוחה לא תעשה. והיסוד בזה שבמצווה כזו כמצוות ציצית, שכל חיובה הוא רק מחמת המציאות של לבישת הבגד, אבל מצד עצמותה אינה מוגדרת בגדר מצווה חיובית שחייב עתה לקיימה בכל

האבות הכינו את קרשי המשכן - סוד ההצלחה

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים". (פרק כ"ו פסוק ט"ו).

אופן, ממילא בזה כדי שיחול בזה דין עשה דוחה לא תעשה צריך שמצד עצמותה לא תהיה שום אפשרות לקיימה בלא לעבור על לא תעשה, אבל אם מצד עצמותה יש אפשרות לקיימה בלא לעבור על לא תעשה אפילו שלאדם זה באופן פרטי אין אפשרות לקיימה עתה באופן זה כיון שאין לו בגד של צמר, בכל זאת בהגדרת המצווה אי אפשר להחשיבה כאי אפשר לקיים שניהם. אלא זה מוגדר בגדר אפשר לקיים שניהם, לא חלה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה.

כיסוי הדם לאחר השחיטה היא מצווה חיובית

אמנם יש להוסיף בזה עוד ביאור, דהנה לכאורה מצוות כיסוי הדם דומה יותר למצוות ציצית, שאינה מצווה חיובית, שהרי אין חיוב על האדם לכסות את הדם אם לא שחט חיה או עוף, ואדם שלא שחט אינו מתחייב במצווה הזו, וכל חיוב המצווה חל רק לאחר שעשה מעשה של שחיטת חיה או עוף. ואם כן יש מקום לדון שזה דומה למצוות ציצית שאינה מצווה חיובית, אלא רק אם לובש בגד של ארבע כנפות חל עליו החיוב.

ומעתה לפי מה שנתבאר ברמב"ן שבמצוות ציצית כיון שאין זו מצווה חיובית, ממילא אם אפשר לדחות את קיום המצווה לזמן אחר שאין בו לא תעשה, נחשב הדבר כאפשר לקיים שניהם, ולא נאמרה בזה ההלכה שעשה דוחה לא תעשה. לפי זה גם בכיסוי הדם כיון שאינה מצווה חיובית היינו צריכים לומר שאם אפשר לדחות את מצוות כיסוי לזמן אחר שאין בו לא תעשה, שיחשב הדבר כאפשר לקיים שניהם ולא נאמר בזה עשה דוחה לא תעשה. והרי בגמרא כביצה מבואר לא כן שבכיסוי הדם אם שחט ביום טוב, אומרים בזה מעיקר הדין עשה דוחה לא תעשה, וצריך להיות שמותר לכסותו ביום טוב אפילו שעובר על לא תעשה מלאכה בכיסוי. ולכאורה הרי בכיסוי הדם כיון שאפשר לדחות את המצווה למוצאי יום טוב, צריך להיות שזה מוגדר כאפשר לקיים שניהם ולא נאמר בזה עשה דוחה לא תעשה.

אבל באמת אין זו קרשי כלל, שכאמת אדם שלא שחט חיה או עוף לא חל עליו מצוות כיסוי, אבל לאחר ששחט חלה עליו המצווה בתור מצווה חיובית, שאין לו שום אפשרות להפטר ממנה, ודינה בעת הזו כלל מצוות התורה, שכאשר חל חיובם החיוב הוא לעשותם מיד ולא לדחותם לזמן מאוחר יותר. וממילא מובן מאוד, שהאפשרות לדחות את מצוות הכיסוי למוצאי יום טוב, אינה מוגדרת כאפשרות, אלא כיון שעכשיו חל החיוב אין התר לדחות את המצווה, ועל כן שייך לומר שיהיה מותר לכסות ביום טוב מדין עשה דוחה לא תעשה, ולא מחשיבים את המצווה הזו בגדר אפשר לקיים שניהם. אבל במצוות ציצית גם לאחר שלבש בגד של ארבע כנפות, עדיין המצווה אינה מוגדרת כמצווה חיובית, שהרי בכל רגע ורגע יש באפשרותו להוריד את הבגד ולהפטר ממצוות ציצית, ומעשה הלבישה שממשיך ללבוש את הבגד הוא מחייבו מחדש בכל רגע ורגע במצוות ציצית. וממילא מצד עצם המצווה אי אפשר להחשיבה כמצווה חיובית, שחייב לעשותה ברגע זה ולא לדחותה, אלא להפך הסברא בזה היא שאם יש לו אפשרות לדחות את המצווה לזמן אחר שאז לא יעבור על לא תעשה, עדיף יותר לדחות את המצווה, ולהחשיב את הדבר כאפשר לקיים שניהם, ולא לומר בזה עשה דוחה לא תעשה.

צריכים להיות כאלו קרשים שמתחילת יצירתם כיוונו בהם מחשבה קדושה וטהורה לצורך המשכן.

ובמדרש בפרשת ויגש רואים עוד יותר מזה, שגם הארזים שיעקב לקח למצרים, לא היו סתם ארזים שלקח מההפקר, אלא לקח ארזים שאברהם אבינו נטע בבאר שבע, ואברהם נטע את הארזים הללו בקדושה ובטהרה לפרסם את שם ה', ומהם לקח יעקב אבינו לנטוע במצרים בשביל בניית המשכן. והמדרש מובא על הפסוק (בראשית, פרק מ"ו פסוק א') "ויסע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארזה שבע". וכתב המדרש (פרשה צ"ד אות ד'), "ויסע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארזה שבע, להיכן הלך אמר רב נחמן שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם זקינו בבאר שבע וכו'. כתיב והבריח התיכון בתוך הקרשים, אמר ר' לוי והבריח התיכון שנים ושלשים אמה היו בו, מהיכן מצאו אותו לשעה אלא מלמד שהיו מוצנעין עימם מימות יעקב אבינו וכו'".

מבואר בזה שכדי לבנות משכן שתשרה בו השכינה לא די במה שהארזים שמהם לוקחים עצים בשביל קרשי המשכן, יגדלו לשם קרשי המשכן, אלא צריך שגם השורש שממנו נוטעים את הארזים הללו יהיה מקורו קדוש וטהור. ולכן כאשר יעקב אבינו נטע ארזים במצרים בשביל

ופרש"י, "ועשית את הקרשים, הוי ליה למימר ועשית קרשים כמו שנאמר בכל דבר ודבר מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים וכשמת ציוה לבניו להעלותם עימם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שיטים ראו שיהיו מזומנים בידכם וכו'".

מבואר ברש"י שהקרשים שעשו מהם את קרשי המשכן לא לקחו אותם מכל האילנות המזומנים להם בדרכם, אלא כבר בעת שירדו למצרים יעקב אבינו נטע ארזים מיוחדים בשביל קרשי המשכן, ושמו עליהם כל השנים, וכשיצאו ממצרים קיימו את הציווי שציוו יעקב אבינו ולקחו עימם את הקרשים, ובעת שנצטוו על המשכן לקחו אותם ומהם בנו את המשכן.

ולכאורה יש להבין מדוע היו צריכים את כל הטרחה הזו, למה היו צריכים לקחת ארזים מיוחדים מארץ ישראל, ולנטוע אותם במצרים, ומהם לקחת את קרשי המשכן, למה לא יכלו לקחת קרשים למשכן מכל האילנות המזומנים להם בדרכם.

אלא מבואר בזה, שכדי לזכות להשראת השכינה במשכן, צריך שכל עשייתו מתחילתו תהא בקדושה וטהרה, וממילא אפילו הקרשים היו

קרשי המשכן, הוא הקפיד לנטוע את הקרשים הללו מהעץ שעשה אברהם אבינו בבאר שבע, ולא לקח מסתם ארזים שהיו נטועים בחצרו. משום שהקדושה והשכינה שורים על המקום כפי שמכוונים לשם שמים בעשייתו, וככל שיש כוונה לשם שמים מתחילת עשייתו ויצירתו כך המקום יותר קדוש ויותר מסוגל להשראת השכינה. וממילא על כן האבות שידעו ברוח קדשם שיבנו משכן, דקדקו על הדבר מאות שנים קודם, להכין ארזים בקדושה ובטהרה, שמהם יבנו את המשכן, ועל ידי כך השראת השכינה תחול על המקום ביתר שאת וביתר עוז.

סוף מעשה במחשבה תחילה

ובאמת דבר זה הוא כלל בכל דבר שבקדושה, אם רוצים להצליח בלימוד ובשאר עניני עבודת ה', הרי הכלל בזה שכלל משקיעים לבוא ללימוד מתוך מחשבה קדושה וטהרה לקיים רצון ה', כך זוכים לסייעתא דשמיא והצלחה יותר גדולה. ו"סוף מעשה במחשבה תחילה", כמה שהמחשבה מתחילתה היא לשם שמים, כך זוכים להצלחה וברכה יותר במעשה.

כאשר מרן הרב מפוניבז', הגרי"ש כהנמן זצ"ל, התחיל בבניית הישיבה, במעמד הנחת אבן הפינה הגיע מרן החזון איש זצ"ל להשתתף בו, ולאחר שיצקו את האבן בבור, התחילו מרנן החזון איש והרב מפוניבז' לבכות ולהתפלל להצלחת הישיבה, ובמשך זמן רב עמדו על יד האבן ובכו עד שהאבן היתה רטובה מדמעותיהם. לאחר שסיימו את מעמד "הנחת אבן הפינה", אמר החזון איש **"אנשים חושבים שעל ידי דמים - כסף, בונים ישיבה, אבל צריך לדעת שהאמת היא שישכיח בונים על ידי דמים - דם של מסירות נפש, ועל ידי דמעות של תפילה"**.

והיסוד בכל זה הוא שכדי לבנות מקום תורה, לא די בהקמת ישיבה ובנינה, אלא צריך סייעתא דשמיא גדולה להצליח שבאמת המקום יהיה מקום תורה, וממילא חייב להיות שכבר מההתחלה מעת יציקת יסודות הבנין תהא כוונה לשם שמים, יחד עם תפילה אמיתית שיוכה להצליח להגדיל תורה ולהאדירה, ורק כך אפשר לזכות לסייעתא דשמיא. וכפי הכוונה כך ההצלחה במעשה.

כמה גדולים מעשי חייא

בגמרא בבבא מציעא (דף פ"ה ב') מובא, "אמר ליה רבי חייא לרבי חנינא, בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל, מאי עבידנא אזלינא ושדינא כיתנא (זורע אני זרעוני פשתן, רש"י) וגדילנא נישבי (וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות, רש"י) וצידנא טבי (ואני צד צביים, רש"י) ומאכילנא בשריהו ליתמי, ואריכנא מגילתא (ומתקן אני מעורותיהן קלפים, רש"י) וכתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא (למקום שאין מלמדי תינוקות, רש"י) ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי, ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי (לימדו זה את זה מקראות, רש"י) ואתנא אהדדי (לימדו זה את זה סדרו, רש"י) ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל, היינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא".

מבואר בזה שכאשר רבי חייא רצה לעשות שלא תשכח תורה מישראל, הלך ללמד את הילדים חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה, וכך גרם להם ללמוד תורה ולא נשתכחה התורה מהם. אבל מבואר בגמרא שכדי ללמדם תורה, הוא לא קנה מהסופר חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה, אלא הוא בעצמו טרח לזרוע פשתן כדי לעשות מזה רשתות ומצודות לתפיסת צבאים, וכשהם נתפסו הוא לקחם ושחטם, עיבד את עורם, ועליהם כתב בעצמו את התורה והמשנה.

ולכאורה יש להבין, מדוע רבי חייא הוצרך לטרוח כל כך, למה לא הלך אל הסופר לקנות ממנו חומשים ומשניות כדי ללמד את הילדים. ואפילו אם הוא בעצמו רצה לכתוב את זה, גם יש להבין למה הוצרך בעצמו

לגדל את הפשתן ולעשות מזה רשתות, הרי היה יכול לקנות מהשוק עורות ולעבדם לשם קדושה, ועליהם לכתוב את כל התורה. ובוודאי לא היה לרבי חייא זמן מיותר, ואם כן למה לו לטרוח כל כך הרבה בזמן שיכול לקנות את העורות בשוק, או לקנות מהסופר את הכל מן המוכן.

ומבאר הגר"א שבאמת רבי חייא יכל לקנות את הכל מן המוכן, אלא שרצה להגדיל את כח קדושת התורה והמשנה שכתובים במגילות, שכדי שלימוד התורה שהתינוקות לומדים במגילות הללו ישפיע עליהם בשפע קדושה וטהרה, צריך שהמגילות מתחילת עשייתן יעשו בקדושה ובטהרה מתוך מחשבה אמיתית לשם קדושת התורה. וכיון שרבי חייא רצה שהלימוד מתוך המגילות הללו יהיה בבחינה כזו שיגרם ש"לא תשכח תורה מישראל", על כן הוא השתדל שהמגילות מתחילת עשייתם יעשו בקדושה ובטהרה לשם שמים, וללא שום סרך של איסור, ובצורה כזו יש תקווה שקדושת המגילות תגדל והתינוקות שלומדים יצליחו ויעלו מעלה מעלה. ומשום כן רבי חייא עשה דברים יותר ממה שצריך על פי הדין ודאג שהכל יהיה בדרך התר, והפשתן והרשתות הכל יהיה שלו בלא שום סרך איסור, וגם הצבי יהיה מההפקר. ובנוסף לזה כבר מההתחלה הוסיף מחשבות לשם שמים, וזרע את הפשתן במחשבות של קדושה שמתוך זה יבוא לכתוב מגילות ללמד את התינוקות תורה. מתוך כל זה זכה שתשרה השכינה במעשה ידי התינוקות שלמדו בזה את התורה שרתה עליהם השכינה ועלו מעלה מעלה, והצליח לפעול בזה שלא תשכח תורה מישראל.

ומבואר מכל זה שהדרך להצליח באמת היא רק מכח המחשבות הטהורות שחושב לשם שמים, וככל שהאדם יקדש את מעשיו ומחשבותיו במחשבה אמיתית לשם שמים, כך כנגד זה יצליח ויקבל את הסייעתא דשמיא לעלות מעלה מעלה.

הנה בספר "מעלת התורה" מובא (בהוספות שבסוף הספר), "היה אומר בשם אחיו הגר"א שאם היו בונים בית הכנסת מתחילה כראוי, היינו אף הקרדום שחוטב העצים היה ישראל עושה במחשבה לשם שמים בכוונה, לא היו מתפללים באותו בית הכנסת במחשבה זרה! והוא שאמר רבי חייא לרבי חנינא כדי שלא תשתכח תורה היה זורע גם הפשתן ועיבוד העורות הכל לשם שמים לצורך לימוד תורה, כי המחשבה והמעשה דבוקים יחד".

עוד מצינו כן זה בספר חסידים (אות רמ"ט) שכותב, "אחד היה רגיל להתפלל בכלילה שהיתה מיוחדת לו בטהרה והיה נענה, אחר זמן היה מתפלל ולא נענה והיה מתענה ולא הועיל, שאל לחכם אמר לו מתפלל ומתחנן אתה בספר שרשע כתבו, אמר לו אני נתתי לכתוב לפלוני הסופר ושכרתי אותו לכתוב על קלף שלי יפה, השיב לו החכם כשהיה כותב לך היה לבו מלא טינא ועוולה ואין קטיגור נעשה סניגור, לכך אין ראוי שישמע לך בעוד שאתה מתפלל בו".

מבואר מכל זה שגם כשלומד ומתפלל מתוך ספר, הרי ככל שהספר נכתב ביותר קדושה וטהרה, מתוך מחשבות זכות וטהורות, כך מקבל הצלחה וסייעתא דשמיא בלימודו ובתפילתו.

למעשה הלימוד מכל זה, שאי אפשר להצליח בכל דבר וענין בלא סייעתא דשמיא, וגם כדי להצליח ברוחניות צריך סייעתא דשמיא, וכדי לקבל סייעתא דשמיא דרושים שני תנאים, האחד, שכל מעשיו באותו ענין יהיו בדרך הישר ולא יעשה מעשים שיש בהם צד איסור. והשני, כפי טוהר המחשבה, ככל שהמחשבה יותר טהורה והכוונה היא לשם שמים, כך יותר יש סייעתא דשמיא. והבא ליטהר מסייעין אותו, וכפי מה שהאדם מצידו מכוון לשם שמים, כך עוזרים לו במעשיו להצליח, ולהתעלות מעלה מעלה.

הנוטל עצה מהזקנים

רציתי לשאול אותך, יש לי הרבה כסף, היכן כדאי לי להשקיע אותו? ענה לו החזון איש, "אם לי היה כסף להשקיע, הייתי קונה היום הרבה הרבה קרקעות".

אותו אדם התחיל לצחוק, משום שבאותה תקופה באמת לא היה כמעט שום ערך לקרקעות, הם היו זולות מאוד וללא דורש, ולהשקיע בקרקע היה נראה כמו איבוד הכסף בידיים. וחשב שהחזון איש אינו מבין בקרקעות, ועל כן מיעץ לו כזו עצה שאין לה עתיד, ולא היה נראה שבדעתי לקיים את עצתו של החזון איש.

אבל לאחר תקופה עלה ערך הקרקעות והכפיל את עצמו פי כמה וכמה, וכל אלו שרכשו קרקעות בעת ההיא נתעשרו עושר רב. והחזון איש בחכמתו כבר ראה למרחוק והבין את העתיד להיות, והנוטל עצה מהזקנים אינו נכשל.

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

מי שיש לו מתיקות חזקה בתורה, נראה לי שאין לו בעיות מיוחדות עם תאוות האכילה. אין!" המשיך ה"חזון איש" ואמר: "רצוני לשאול אותך ר' אהרן, תאמר, איך אתה מעלה ברעיונך, וכי לבעל ה'קצות החושן' היה טעם בקוגל?... כלום היתה לו הנאה מחתיכת קוגל?" ובאמת למה לא? כי הוא נמצא בעולם אחר, כל כולו בהנאה של תורת ה'. העניינים האחרים אינם נדחקים לשם. ואתם מבינים לבד, שכשה"חזון איש" אמר "קצות", הוא התכוון לעצמו... כי דיבר מה שידע מתוך עצמו. ה"חזון איש" כתב במכתב לגאון הרב וואנר שליט"א: "לא זכיתי לשום תענוג מתענוגי החיים, ואין לי עונג אלא לעשות רצון קוני". המכתב ידוע, ומובא בספר "קובץ אגרות לחזון איש". הוא גם אמר פעם לאחותו בהתנצלות: "אינני יודע האם אכלתי, וגם לא מה אכלתי, רק כאשר את מביאה לאכול, אני מבין שזה הזמן שאני צריך לאכול".

מתיקות התורה

אבל מה לעשות, מי שעדיין לא הגיע לדרגה זו ועדיין יש לו טעם בחתיכת קוגל, הוא עסוק עדיין בבושות של תאוות האכילה, מה יעשה? כך שאלנו את התשובה לכך, כמדומה, אומר רבי חיים ויטאל: נאמר בפסוק "בכל דרכיך דעתו והוא יישר אורחותיך" (משלי ג, ו). יש אורח ויש דרך, והנפקא מינה ביניהם: "דרך" זו דרך הסלולה לרבים, כולם הולכים בה ויכולים ללכת בה. "אורח" הוא שביל של יחידים, דרך צרה וקטנה. יאמר אדם - איך אני הקטן מסוגל ללכת בדרך של היחידים, של הללו שכל מעשיהם לשם שמים?!

אומרים לו: "בכל דרכיך דעהו". נכון, לאכול לשם שמים קשה לך, אמת, אבל לברך לשם שמים האם קשה לך? להניח תפילין לשם שמים - איך מסוגל? מדוע אתה מברך ברכת המזון כמצוות אנשים מלומדה, ללא לב, בלי מחשבה? סתם מתוך עצלות. אם לא התרוממת במה שאתה כן יכול, איך אתה רוצה לאכול לשם שמים?!

אלא מה תעשה? "בכל דרכיך" - בדרך הסלולה לרבים, שגם אתה יכול ומסוגל - בה תתחיל, ואם תעשה כך, תהיה לך סיעתא דשמיא - "והוא יישר אורחותיך" - הקב"ה יישר את אורחותיך, גם בדברים שיחידים זוכים להם.

זו הדרך. להתאמץ בחלק שאנו יכולים, ואז נקבל במתנה את האכילה לשם שמים, השתיה לשם שמים וכו'. הפסוק אומר: "זה השולחן אשר לפני ה'" (יחזקאל מא, כב). כאשר יהודי יושב בשולחן - השולחן מכפר. כיצד ואיך יכפר?

מביא החיד"א בפרשתנו את הזוהר, כי ישנם ארבעה תנאים: א. דברי תורה על השולחן. ב. מסכנים בשולחן, עניים. ג. לא לדבר דברים בטלים. ד. לא להיות בלען. לא לחשוף, לבלוע ברעבתנות, כי אם כן, השולחן הוא של הסטרא אחרא. כאשר נקיים את ד' התנאים הללו, ונברך ברכה כראוי - נזכה ל"שולחן לפני ה'". בכך כבר יש מדה מסוימת של השראת השכינה בבית, ומכאן ואילך אפשר לזכות עוד ועוד, עד לשם שמים בתכלית, וזוהים ל"ושכנתי בתוכם". ה' יזכנו.

בית המקדש השפיע על מדרגת התורה

ועשו לי מקדש (כה, ה)

אמר חז"ל (ברכות נ ע"א): "מיים שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". משמע מדברי חז"ל אלו שביית המקדש חשוב יותר מד' אמות של הלכה, ובהעדרו - לא נותר לו לקב"ה "להסתפק" אלא בד' אמות של הלכה...

"איש" הרודף ומשתדל אחרי הקב"ה

מאת כל איש אשר ידבנו לכו תקחו את תרומתי (כה, ט)

הזוהר הקדוש, לומד את הפסוקים בדרבנו: "מאת כל איש" מי האיש? "מההוא דאיכרי איש" - מאותו אחד מיוחד הנקרא איש. מיהו? - "וכל מאן דאתגבר על יצירה איכרי איש" - מי שמתגבר על יצר הרע נקרא איש וממנו "תקחו את תרומתי". "אשר ידבנו לכו", "לכו" - זה הקב"ה. [הזוהר מביא על כך פסוקים: "לך אמר לבי", "צור ללבי" ועוד]. "דיתרעו ביה קודשא בריך הוא" - את האיש הזה שהקב"ה מחבבו, ממנו תקחו תרומה למשכן. שמעתי את דברי הזוהר הללו כמה פעמים מרבי עזרא ברזל זצ"ל, ואת המשך הזוהר שם, שאיש כזה המתגבר על היצר הרע - "ידבנו לכו" הקב"ה חפץ בו ושוכן בקרבו.

ממשיך הזוהר ושואל: "ומנא ידעין דהא קודשא בריך הוא אתרעו ביה ושיי מדוריה בוז" - איך מסוגלים אנו לדעת מי הקב"ה מרוצה ממנו, שוכן בו וכביכול מתגורר אצלו, כמו שנאמר: "ושכנתי בתוכם". כיצד נדע? איי איי איי, אתם יודעים מה שאומר הזוהר? "כד חמינ דרעותא דההוא בר נש למרדף ולאשתדל אבתריה דקודשא בריך הוא בלביה ובנפשיה וברעותיה, ודאי תמן ידעין דשריא ביה שכינתא". כאשר אנו מבחינים שאדם רודף ומשתדל אחרי הקב"ה, לא סתם, אלא בלבד, בנפשו ובחשקו - ו"אחרי הקב"ה" היינו אחרי התורה והמצוות - ודאי ששם שורה השכינה.

מוסיף הזוהר: "כדין בעינן למקני ההוא בר נש בכסף שלים לאתחברא בהדיה ולמילף מניה, ועל דא קדמאי הוה אמרי וקנה לך חבר, באגר שלים בעי למקני ליה בגין למוכי בשכינתא" - ואם אתה רואה כזה אדם, כדאי לך לרכוש את קרבתו בכסף מלא, ועל כך אמרו הקדמונים "וקנה לך חבר" - דברי הזוהר הקדוש. מי שבוערים בקרבו תורה ומעשים טובים - שם נמצא הקב"ה. מלאי פלאים: "ושכנתי בתוכם" הוא נהיה מדור לשכינה. כזו קדושה והתעלות.

זה השער לה'

נאמר בפסוק (תהלים קיח, ט): "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". יש שער שהוא "לה'", ו"צדיקים יבואו בו" "לה'" מאי משמע? ש"יהיו כל מעשיך לשם שמים". איך אנחנו מגיעים לזה? איך אפשרי שכל מעשיך יהיו לשם שמים? הרי אני אוכל, וחש בטעם האוכל, זה גישמק, מתוק וטעים לחיך. וחז"ל אומרים לי: לא, תאכל לשם שמים! היאך?

אכן היו יחידים, כדוגמת ה"חתם סופר" זצוק"ל, עליו מספרים שהיה בולע את האוכל באופן שלא ירגיש את הטעם. נו, וכי אני ה"חתם סופר"? אפשר אמנם להכניס משהו לשם שמים גם עם ההנאה יחד, אבל עם הכל - זו משימה קשה. איך מגיעים ל"כל מעשיך יהיו לשם שמים"?

לקצות החושן לא היה הנאה מקוגל

ראשית, נזכרתי במעשה אמיתי.

רבי אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון, היה מקורב מאוד אל ה"חזון איש", והוא שאל אותו: "אני עובד על תאוות האכילה, ב"ה, אבל עדיין לא הגעתי למה שצריך להיות. אבקש מהרבי שיתן לי עצה או הדרכה, כדי שפעם אחת ולתמיד אתפטר ממנו ואצליח להרוג את היצר בתחום הזה". רבי אהרן כהן היה גאון אדיר, וקדוש בכל מעשיו.

ענה לו ה"חזון איש": "אינני יודע, אין לי עצה על תאוות האכילה".

אין - אז אין.

החלו לשוח בלימוד הסוגיא שלשמה הגיע ר' אהרן למעונו של ה"חזון איש". ממשכים לדבר, בסיום אמר לו החזון"א: "אתה יודע רבי אהרן, בתחילה התעניינת מה עושים עם תאוות האכילה, אגיד לך את האמת, אני חושב לעצמי:

ולכאורה קשה הרי מצינו בכמה וכמה מקומות שתלמוד תורה חשוב יותר מבית המקדש!

המשנה (פאה א, א) אומרת: "ותלמוד תורה כנגד כולם" - "כנגד כולם" משמעותו כנגד כולם ממש - גם כנגד בית המקדש!

על הפסוק בתהלים (ה, יא) "כי טוב יום בחצריך מאלף" מובא בגמרא (שבת ל ע"א): "אמר הקב"ה לדוד: טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח."

חז"ל דרשו את הפסוק בספר משלי (ה, ו) "יקרה היא מפנינים" שהתורה יקרה יותר מזהב גדול הנכנס ביום הכיפורים פני ולפנים (הוריות ג ע"א)!

המשנה (הוריות ג, ח) אומרת, וכן פסק הרמב"ם להלכה (הלכות תלמוד תורה פ"ב ה"ב): "ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ."

מכל אלה עולה, כאמור, כי תלמוד תורה חשוב יותר מבית המקדש!

לפני שאפרש לכם את התשובה לשאלה, תרשו לי, רבותי, להגיד לכם עוד חידוש קטן, חידוש אמתי, שווה מיליארד:

לכאורה הלשון "אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" קשה מאד. יש בו כפלות הנראית כמיותרת, שהרי המילה "אלא" משמעותה בלבד. די אפוא לכתוב "אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה!" רבותי, תשמעו: ה"בלבד" לא מתייחס למה שיש לקב"ה בעולמו, כבר אמרנו שאין לו אלא ד' אמות של הלכה. ה"בלבד" מתייחס לאותן ד' אמות שיש לו, ואומר שאותן ד' אמות שיש לו לקב"ה הן של "הלכה בלבד"! אין שם עוד דברים... ד' אמות "נקיות" שיש בהן הלכה בלבד.

איי, איי, פלאי פלאים!

כעת נחזור לשאלה ששאלנו. הרב"ה שלנו בסלבודקא, המשגיח זצ"ל, אמר: בודאי שאין משהו למעלה מ"תורה", גם לא בית המקדש. אלא כוונת חז"ל לומר שבזמן שבית המקדש היה קיים הדרגה של התורה היתה גבוהה יותר, נעלית יותר. בית המקדש השפיע על כך שדרגת התורה היתה גבוהה יותר. מיום שחרב בית המקדש אין לנו את התורה הזאת.

חז"ל אומרים, וכן פסק הרמב"ם להלכה (הלכות סנהדרין פ"ד ה"א)

שלא דנים דיני נפשות אלא בזמן שהסנהדרין יושבים בלשכת הגזית שבבית המקדש. ולפני החורבן, כשלא רצו לדון דיני נפשות, אומרים חז"ל, הוציאו את הסנהדרין מלשכת הגזית, ושוב לא יכלו לדון. ולכאורה יש להבין: מה יש? מה קרה? מה זה כל כך משנה היכן יושבים הדיינים שבסנהדרין?

אלא: ה"מקום גורם"! כשנמצאים בלשכת הגזית, בבית המקדש, התורה היא באיכות אחרת, בדרגה גבוהה יותר, יש את זחיחות הדעת, יש את ה"לאסוקי שמעתא", כדי לדון דיני נפשות.

וכן כתב רש"י בתחילת פרשת משפטים (שמות כ"א, א) "ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזהב? לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש, אצל המזבח!" הוא אשר אמרנו: ה"מקום גורם"!

מעתה יובן גם מה שאנחנו אומרים בסוף תפילת שמונה עשרה: "יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוקי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך". ולכאורה קשה מה שייכות יש בין בנין בית המקדש לבין חלקנו בתורה? ולפי מה שאמרנו מובן היטב: כשיבנה בית המקדש, בעזרת השם יתברך במהרה בימינו, התורה תהיה בדרגה גבוהה יותר, מאשר בהעדרו.

ארונות עץ וזהב - תלמידי חכמים ומחזיקיהם

יצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו (כה, יא)

כידוע, היו שלושה ארונות: אחד של עץ ושניים של זהב. שני הארונות מזהב כיסו את ארון העץ מבית ומחוץ, כך שלמעשה לא ראו את ארון העץ כלל. מבפנים ומבחוץ ראו רק זהב. גם עובי של ארון העץ כוסה בזהב על ידי הארון הפנימי והכפורת שהיתה נתונה מלמעלה.

את ארון העץ, אם כן, לא ראו בכלל!

אומר האלשיך הקדוש: ארון העץ מכון כנגד תלמידי החכמים שהם בבחינת "עץ חיים". שני הארונות מזהב, מבית ומחוץ, הם "מחזיקי התורה", שבכספם ובזהבם תמכין דאורייתא, ורמז נפלא יש כאן:

הנה, הגמרא (ברכות ד ע"ב) אומרת: "אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמהנה תלמיד חכם מנסכיו, אבל תלמידי חכמים עצמם - עין לא ראתה אלקים וזולתך."

את הזהב מבית ומבחוץ, המכוון כנגד מחזיקי התורה - רואים. הנביאים התנבאו עליהם, אבל את ארון העץ המכוון כנגד תלמידי החכמים עצמם - אותו לא רואים! גם הנביאים לא התנבאו עליהם, את שרם לעתיד לבוא אף אחד לא יכול לראות, גם לא הנביאים! "עין לא ראתה!"

מיירדיג! מיירדיג!

ממשיך האלשיך ואומר: "מבית ומחוץ תצפנו" - "בית" משמעותו צנעה, "חוץ" משמעותו פרהסיה. אומרת התורה: העדיפות הראשונה במעלה היא "מבית" - לתת את הצדקה, התמיכה, בצנעה. אף אחד לא צריך לדעת על כך שאתה מחזיק אחרים, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה: "מתן בסתר יכפה אף" (משלי כא, יד). רק אם אי אפשר לתת בצנעה - או אז אפשר גם "מבחוץ".

ומהו השכר של אלו המקיימים "מבית ומחוץ תצפנו"?

היה הבדל גדול בין ארון הזהב החיצוני לבין ארון הזהב הפנימי: החיצוני - היה דבוק לארון העץ. לפנימי היתה מעלה נוספת: לא זו בלבד שהיה דבוק לארון העץ, הלוחות עצמם היו נתונים בתוכו!

וכך הוא ההבדל בין שני סוגי ה"תמכין דאורייתא": בין ה"חיצוני" שנתן בפרהסיה לבין ה"פנימי" שנתן בצנעה: זה ש"מבחוץ" יזכה, לעתיד לבוא, לשבת ליד הצדיק, להידבק בו, להימצא במחיצתו, כמו שנאמר (קהלת ג, יב) "בצל החכמה בצל הכסף", שכרו יהיה דומה לארון הזהב החיצוני שהיה דבוק לארון העץ, וכך יזכה הוא להיות דבוק לתלמידי החכמים.

אבל זה ש"מבית" יזכה ליותר: לא זו בלבד שיזכו לשבת ליד הצדיקים ולהיות דבוקים בהם, אלא יזכו גם לאור תורה עצמאי שיוצא עליהם, ויזכו להיות דבוקים באור זה, אור הלוחות יהיה נתון עליהם!

מחזיקי התורה יהיו במחיצת עוסקיה

בְּטִבְעַת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ (כה, טו)

יחד, במחיצה אחת, עם תלמידי החכמים העוסקים התורה, יזכו להיות גם אלו ה"מחזיקים בתורה".

כך במבר ה"חפץ חיים" את הפסוק שלפנינו:

ה"ארון" - הם תלמידי החכמים עצמם. ה"בדים", הנושאים את הארון - הם מחזיקי התורה, התומכים באורייתא. ואומרת התורה: "לא יסורו ממנו" - הבדים אינם סרים מן הארון, הם נשארים מחוברים אליו תמיד, וכמו שכתב רש"י: "לא יסורו ממנו - לעולם!" כך, אומר ה"חפץ חיים", מחזיקי התורה ימצאו ביחד עם תלמידי החכמים בעולם הבא!

מספרים על גביר אחד שהגיע לשיבתו של ה"חפץ חיים" ורצה לתרום סכום גדול של כסף לשיבה. דא עקא, אותו גביר היה מחלל שבת, רחמנא ליצלן.

אמר לו ה"חפץ חיים": "כדי לקבל ממך את הכסף חייב אני להיכנס לבית המדרש ולשאול את התלמידים אם הם מוכנים לקבל אותו..."

האיש התפלל מאד ושאל: "וכי הרב"ה צריך לקבל רשות מתלמידיו? וכי הם 'בעלי הבתים' של הישיבה?"

אמר לו ה"חפץ חיים": "לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא יעשה חופה גדולה, משותפת, לתלמידי חכמים ולתומכי התורה, 'בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ג, יב). כולם יהיו תחת צֶלָה של אותה חופה. אינני יודע אם תלמידי הישיבה מעוניינים להיות תחת חופה אחת עם מחלל שבת... חייב אני לברר אם הם מסכימים לכך..."

מעשי ראובן

לאחר הניתוח שבו נאלצו הרופאים לכתור חלק מרגלו של רבי ראובן זצוק"ל, כשבני משפחתו נכנסו לבקרו בחשך וחרדה, אמר להם רבי ראובן בוז הלשון: "אצל הנחש מצינו שבשעה שקצצו את רגליו, כעונש על שהסית את אישה לאכול מעץ הדעת, נשמעה צעקתו מסוף העולם ועד סופו. אבל מה עושה יהודי בשעה שכורתים את רגליו? הוא רק שוכב ושותק ונושא את ייסוריו בדומיה!"

לאחר תקופה, התפשט הנמק והרופאים נאלצו לכתור גם את רגלו השנייה. רבי ראובן קרא על עצמו את הפסוק: "אם אמרתי משה רגלי חסדך ה' יסעדני" (תהלים צד יח), כשהוא מפרש את הדברים שאם "משה רגלי", הרי זה כדי להציל את הגוף כולו.

כשאברי גופו דווים ומיוסרים קרא רבי ראובן בהתעוררות: "אונים להם ולא ישמעו... ידיהם ולא ימיושן רגליהם ולא יהלכו, מה נותר לעשות? רק לבטוח בחסדי הבורא, ישראל בשח בה' עזרם ומגנם הוא!"

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרחן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת משפטים | שנת תשע"ח | גיליון 26

כי לקח טוב נתתי לכם - תורתי אל תעזבו

כי לקח טוב נתתי לכם

דרשו חז"ל (שמו"ר לג א) על הפסוק "ויקחו לי תרומה" - הה"ד (משלי ג) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, אל תעזבו את המקח שנתתי לכם. יש לך אדם שלוקח מקח יש בו זהב אין בו כסף, יש בו כסף אין בו זהב, אבל המקח שנתתי לכם יש בו כסף שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף, יש בו זהב שנאמר (שם יט) הנחמדים מזהב ומפז רב. יש אדם לוקח שדות אבל לא כרמים, כרמים ולא שדות, אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים, שנא' (שיר ד) שלחך פרדס רמונים". והנה "זהב" היינו עומק חכמת התורה, ו"כסף" היינו תועלתה וקיומה בחיי יום יום, וכבר ביארו כן המפרשים. ויש להוסיף דאין כאן שתי בחינות נפרדות של תורה, אחת החכמה בבחינת זהב ואחת הבאה לתועלת וקיום, אלא שחכמת התורה על כל תעלומיה אשר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים בבחינת זהב, היא כפלים לתושיה בבחינת כסף לשמור ולעשות ולקיים. והנה כתיב (מלכים א ה ט): "ויתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורחב לב כחול אשר על שפת הים", ואמרו ז"ל במדרש (קהלת רבה פרשה ז פסקה לב): "מה החול הזה גדר לים כך היתה חכמה גדר לשלמה", כל חכמתו המרובה לאין שיעור של שלמה משמשת גדר לשלמה, לעצור בעד כחותיו.

והנה לא נתכנתה התורה בפירוש בתואר "זהב", אלא כתיב שדברי תורה נחמדים מזהב, ולעומת זאת נתכנתה התורה בפירוש בתואר "כסף" כפי שנאמר אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף, והוא משום שתכלית תורה תשובה ומעשים טובים, ועיקרה של תורה שהיא חודרת לכל מחשבה ולכל תנועה ולכל מעשה, בבחינת "ברום עולם מושבך וצדקתך ומשפטך עד אפסי ארץ". ויעוין בגמ' (חגיגה יד): "שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה, יש נאה דורש ואין נאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, נאה דורש ונאה מקיים", ועיי"ש מהרש"א שם שתמה דמאי מקיים שייך ביה במעשה מרכבה, וכתב "ויש לומר דמקיים דהכא היינו שנתכוון אל האמת כמ"ש הן הן מעשה מרכבה", אכן בפשוטו הוא כאמור, דאדרבה הקיום של מעשה מרכבה מוקף את כל תנועה ומתפשט על כל צעד ושעל. ותניא בספרי (פרשת ברכה פסקא ב) "אש דת למו, מוגיד הכתוב שדברי תורה נמשלו באש מה אש נתנה מן השמים כך דברי תורה נתנו מן השמים שנאמר אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם. מה אש חיים לעולם אף דברי תורה חיים לעולם. מה אש קרוב לה נכוה רחוק ממנה צונן כך דברי תורה כל זמן שאדם עמל בהם חיים הם לו ליפרש מהם ממיתים אותו. מה אש משתמשין בה בעולם הזה ובעולם

הבא כך דברי תורה משתמשין בהם בעה"ז ובעה"ב. ומה אש כל המשתמש בו עושה בגופו רושם אף בני אדם שעמלים בו ניכרים הם בין הבריות כך תלמידי חכמים ניכרים בהילוכם ובדיבורם ובעטיפתם בשוק", וכן אי' במדרש שיר השירים רבה (פרשה א פסקא יט): "ת"ל יין מה היין ניכר בגוף כך דברי תורה ניכר בגוף ומרמזין ומראין באצבע ואומר זה הוא תלמיד חכם".

תורה בבחינת שדות ובבחינת כרמים

והנה אי' עוד במדרש שם "יש אדם לוקח שדות אבל לא כרמים כרמים ולא שדות אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים שנא' (שיר ד) שלחך פרדס רמונים", ועיין במפרשי המדרש דשדות עשויות לזרוע בהן תבואת דגן ללחם לאכול לצורך הקיום, וכרמים עשויים להניב מהם תבואת תירוש ויצהר, לצורך משמנים וממתקים להתענג בהם, ויש בשדות מה שאין בכרמים ויש בכרמים מה שאין בשדות [וכמש"כ התוס' (ברכות לז. ד"ה בורא נפשות רבות וחסרונם) "כמו לחם ומים שאי אפשר בלא הם ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא כמו תפוחים וכיוצא בהן וכו'"], ואף התורה היא חכמה המענגת את הנפש ותורת חיים ללכת בה ולהתקיים על ידה. ובחינה זו דקיום ותענוג היא גם בזהב וכסף, דזהב הוא לתענוג ובגדר מותרות וכסף הוא לקיום ובגדר הכרחיות. ויש לבאר עוד עפ"י ד מו"ר הגר"י הוטנר זצלה"ה בפחד יצחק שבועות (מאמר ד' אותיות ב' ג' י'), דההעדר הוא בחינת העדר כסף ושדות שהוא הקיום, והתענוג הוא בבחינת זהב וכרמים כמותענג על מותרות ותפנוקים.

קרינת אור פני משה - מנחת התורה

ואי' עוד במדרש שם: "יש לך אדם לוקח מקח ובני אדם אינן יודעין מהו אבל משכר הסרסור נתודע מה לקח, כך התורה אין אדם יודע מה היא אלא משכר שלקח משה שנאמר (שמות לד) ומשה לא ידע כי קרן אור פניו בדברו אתו", ובמהות השכר הזה של קרני הוד של משה, יעוין בפש החיים (ש"א פט"ו) "אמנם בחי' הנשמה, היא הנשימה עצמה שפנימיות עצמותה מסתתרת בהעלם ומקורה ברוך כביכול בתוך נשימת פיו ית"ש, שאין עצמות מהותה נכנסת כלל בתוך גוף האדם, ואדה"ר קודם החטא זכה לעצמותה, ובסיבת החטא נסתלקה מתוכו ונשארה רק חופפת עליו, לכד משרע"ה שזכה לעצמותה תוך גופו. ולכן נקרא איש האלקים וכו' וזולתו לא זכה אליה שום אדם. רק בהירות נצוצי אור מתנוצצים ממנה על ראש האדם הזוכה אליה. כל

נכתב על דעת הכותב בלבד >

מצינו שמדת הענוה למעלה מכל, כאומרו ז"ל (שה"ש א) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה שהיא היראה, דכתיב (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת ה', עשתה ענוה עקב לסנדלה דכתיב (משלי כב ד) עקב ענוה יראת ה', ומצינו שהעידה התורה על משה שעניו מאוד מכל האדם (במדבר יב ג) וכשאמר ה' לכתוב הדברים מצינו לו שלא כתב עניו אלא ענו חסרה יו"ד, ואף זה מן הענוה, ובשכר זה זכה לקרני הוד, כי הפליא ברצונו יתברך, גם ה' הפליא חסדו לו בשנותו מכל האדם, והוא מה שרמז רבי יהודה באומרו נשתייר בקולמוס קמעא, והוא אות יו"ד שהיה צריך לכתוב, ולא כתב לרוב ענוותנותו וממנה זכה כבזכר."

ונמצא דקרני הוד של משה מוקדם במדת הענוה. וכן אי' בגמ' (ברכות דף ז ע"א): "אמר רבי יונתן דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בשכר שלש זכה לשלש **בשכר ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים** בשכר כי ירא זכה לויראו מגשת אליו בשכר מהביט זכה לותמונת ה' יבית". והנה כתב בספר רוח חיים למוהר"ח מולוז'ין אבות פ"א מ"א "והענין כי על ידי הענוה זוכה האדם הכל וכמו משה רבינו עליו השלום שהיה אדון הנביאים ואב החכמים לא נשתבח אלא בענוה וכל מה שזכה הוא בעבור ענותו ואלו היה עכשיו אדם ענו כמשה היה ודאי זוכה לתורה בשלימות", ונמצא דמדת הענוה של משה שעל ידה זכה לתורה בשלימות, היא המקור של מדרגת "ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא" של משה, שבאה לידי גילוי בקרני הוד של משה כאמור.

אחד לפי מדרגתו ולפום שיעורא דיליה", ויש לבאר כי מעלה זו של משה רבנו תולדה היא ממדרגת "ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא" דיליה, ויעוי"ש ברו"ח: "וקודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא והדבוק בתורתו דבוק בו יתברך שמו", ומדרגת דבקותו היתה בבחינה זו שזכה לפנימיות עצמות הנשמה המסתתרת בהעלם ומקורה ברוך כביכול בתוך נשימות פיו ית"ש, ואשר לכך נקרא איש האלקים, ומזה יש ללמוד מה היא תורה ועד היכן יכול האדם להשיג ולהגיע על ידה.

מידת ענוותנותו של משה הייתה תנאי לשלימות בתורה

והנה אי' בילקוט שמעוני (שמות פרק לד רמז ת"ז) "רבי יהודה בר נחמן אמר כשמשח כתב את התורה נשתייר בקולמוס קמעא והעבירו על ראשו ומשם נעשו לו קרני הוד ומשה לא ידע כי קרן וגו' כל ההוד שנטל ממנו שכן אבל הקרן קיימת לו שנאמר קרנים מידו לו וגו' וכשיטלו הצדיקים שכן לעולם הבא יטול הוא שכן שנאמר וכו', ונודע לבאר כי הדיו שנשתייר בקולמוס הוא מחמת שכתב תיבת "ויקרא" באות זעירא כאשר כתב בבעל הטורים: "אל"ף דויקרא זעירא שמשח היה גדול ועניו לא רצה לכתוב אלא **ויקרא** כאלו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בבלעם (במדבר כג, ד) כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האל"ף ושוב אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפ"ן שבתורה וכתבה קטנה, ויקרא אל משה". ומעין זה באופן אחר כתב באור החיים (שמות לד כט) "ואולי שיכונו לומר כי

זאת ליעקב

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה ב). ואי' בת"י "לא באלמותא", כלומר דאין בזה דין של כופין על המצוות. ועיי"ש בספורנו מאת כל איש, צוה שלא יגבו בזרוע כענין שממשכנים על הצדקה, אבל יגבו מן המתנדבים בלבד. והיינו דיש דין מיוחד של נדבה שלא יהיה אף בבחינת כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

ונראה ביסוד הדברים שהוא על פי ד' הגר"א ריש שה"ש: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ואז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך לבו של כל אחד ואחד מישראל, כמו דכתיב תל תלפיות (ותל שכל פיות פונות אליו) כי שריית השכינה היתה בתוך לב ישראל, רק שהם צריכים מקום מיוחד להתכנס יחד, ולכן בחר מקום מובחר ששם הוא מוכן להשראת השכינה, ואיך יתיחדו כל הלבבות של כל ישראל ביחד, לכן צוה הקב"ה ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וכל אחד התנדב כפי נדבת לבו על המשכן ותיחדו הלבבות" עכ"ד הגר"א, ונראה בס"ד שהוא מקרא מפורש בשה"ש (ג' ט - י): "אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון. עמדי עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן **תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם**", ופירש רש"י (פסוק י): "רפידתו, משכבו ומשכנו על הכפורת שהוא זהב, מרכבו ארגמן, זה הפרכת שהיה תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד, תוכו רצוף, סדור ברצפת אהבה ארון וכפורת וקרובים ולוחות, מבנות ירושלם, אלו ישראל יריאים ושלמים להקב"ה", ונזכר כאן הארון וחלקיו כי הוא שרש הקדושה והשראת השכינה כמבואר בדברי הרמב"ן. וכיון דהחלק העיקרי של עצם המשכן והתוך שבו הוא לבב כל ישראל (באידש: "די אידשע הערצער וואס איז אריין געמויערט אין די משכן"), לפיכך צריכה הנתנה למשכן להיות בתכלית נדיבות הלב בלא שום צל של כפייה.

מעשה רב - עבדי יעקב

ב"ברכו", והיה אומר כל הפסוקי דזמרה כמונה מעות ממש, מילה במילה בניגון וברגש חם.

בתקופה האחרונה לחייו (לאחר פטירת הגר"א פינקל זצוק"ל) שמע עליו כי היה מקפיד להגיע שעה לפני תחילת התפילה, ואמר אז כי הוא אינו יכול להקפיד על שעה שלימה לפני התפילה, אך יתחיל להגיע חצי שעה קודם לכן, ומאז הוסיף עוד חצי שעה להגיע ולשיבה.

אי"ה בשבועות הקרובים נביא עוד בענין זה.

לא עולה בידו להתחזק בראוי ככוונת התפילה, אמר לו רבינו בתוך הדברים בזה"ל "אתה חושב שלי זה בא בקלות? אתה חושב שאצלי כל התפילות אותו דבר? יש יותר ויש פחות, אבל על זה גופא אני מתפלל, שאוכל להתפלל בכוונה".

היה מקפיד מאוד להגיע לתפילת שחרית כחצי שעה לפני תחילת התפילה, בזמן זה היה מתחיל לומר פסוקי דזמרה בכדי שיאחו עם החזן

עבודת התפילה

עבודת התפילה עבודה נשגבה עד למאוד, אשר התאמץ בה רבינו בכל כוחו ונפשיו עד לימיו האחרונים ממש, וכפי שהגדיר זאת היטב הגר"ב רימר בהספדו, כי אצלו הייתה "כל תפילה נעילה". ומי שזכה לחוות בזאת התפעם כל פעם מחדש, כאשר כל תפילה יוצאת מעומק הלב וברגש רב, ומלווה בדמעות שלישי. בהזדמנות אחת כאשר שפך א' התלמידים בפניו את צעריו כי

מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל

נלב"ע ו' אדר תשנ"ט

בני תורה מסוגלים להעניק יותר מגבירים!

ישנו מכתב מענין שכתב רבי דוד בכ"ה שבט תש"ד ל"ב רבי דוד הרשוביץ זצ"ל שהתלונן בפניו כי אינו מוצא מי שיתמסר אליו ללמוד איתו: דבר אחד כן יוכל לעזור לך אם תתנהג כמו עני המבקש נדבה, אינו רוצה הרבה הוא פשוט. ניגש לעשיר עם יד מושטת ומבקש אגורה אחת אשר סכום זה כל אחד יתן וכך הוא אוסף כדי מחייתו. אם היית לוקח עצמך לגמרא אחת ומתחיל מההתחלה ללמוד לבד כמה שביכולתך להבין, הולכים למישהו אחר ושואלים 'למוד עמי רק כמה שורות גמרא' וזה ודאי כל אחד יסכים לענות ולעזור וכך מתקדמים שורות אחרי עמודים אחרי עמודים וכך המשך. הזמן תראה הצלחה בלימודך. כאשר יראו שהלימוד נוגע לך ממש לחיך כמו העני בפרוטה שלו כבר יהיו הרבה שיעניקו לך מזמנם ללמוד יותר מכמה שורות. אינני אומר לך שזה מוצדק מצד הבני תורה כי אם היו יודעים היטיב שהלימוד עם הזולת הוא ממש בריאת עולמות לראות שהשני יהיה מאושר כי אז היו מתנהגים אחרת, והם לא מרגישים שללמוד עם השני שעה אחת הרי הוא מעניק לו בזה יותר מנדבה.

מרן המשגיח (רבי ירוחם זצוק"ל) היה מדבר ע"ז הרבה מדוע הבני תורה אינם יודעים שהם מסוגלים להעניק נדבות יותר מהגבירים. רבי דוד היה מספר על עצמו, כשהתבגר בעודו בחור בישיבה ביקש רשות כמה פעמים ממרן המשגיח ללמוד סדר מועד והמשגיח לא הרשה לו כי רצה שהוא ילמד את המסכת שלומדים בישיבה. באחת השנים רבי דוד עזב את הישיבה ולמד לבד כל זמן חורף באחד מבתי הכנסת של מיר.

מרן המשגיח תבע אותו לדין תורה אצל הגאון ר' שלמה מטוס שהיה בחור מבוגר בישיבה. שאל הבחור את רבי דוד מה למדת בזמן הזה? והשיב: למדתי שבת עירובין ביצה ותענית וכו' א"כ פנה הלה למרן המשגיח מה יש לטעון עליו? ענה מרן המשגיח כי רוצה הוא שרבי דוד ילמד מוסר. רבי דוד השיב למרן המשגיח הלא אני כבר מבוגר ומה יהיה עם קדשים הרי טרם למדתי קדשים? יש המשך לסיפור הזה. כשהרבנית היתה חולה סיפר רבי דוד זאת ואמר שמיד אח"כ שידך לו מרן המשגיח את הרבנית והוא נשאר בלי ידיעת קדשים. הרבנית נזעקה ממיטת חוליה ואמרה: מה? למה אינך יודע קדשים? הרי רבי דוד מעולם לא עסק בצרכי הבית ותמיד האוכל היה מוכן לו כשבא מהישיבה ומיד אכל ושב לתלמודו ולכן שאלה הרבנית בפליאה איך לא למדת קדשים? רבי דוד סימן בביטול כי היא לא מבינה בזה... דחינו שאין לדמות לימוד של בחור לאברך נשוי.

אגב סיפר ר' דוד הרשוביץ שכאשר בא מאמריקה לברנוביץ הסתפק רבי דוד מה ללמוד איתו. רבי דוד למעשה למד איתו השטיקל הראשון בחידושי מרן הגר"ח על "מאי חזית דדמא דידך סומק טפי" והזהיר אותו שלא יגלה זאת שלא יצחקו שמלמד בחור מתחיל חי' רבי חיים. אח"כ אמר רבי דוד שיכול ללמוד עמו כל דבר חוץ ממסכת ביצה שאותה למד הרבה פעמים ואינה יכולה ללמוד בפשטות.

מעולם לא רבתי...

מספר אחד התלמידים: כשלמדנו לפניו מסכת פסחים אמר שעור כללי בענין בדיקת חמץ, והיה שם אדם זר ושאל אותו על המים היאך אפשר לשתותם בפסח, הרי חמץ אוסר במשהו ושמה נפל משהו בכנרת. ראש הישיבה ניסה להסביר לו שכאן עוסקים בענין בדיקת חמץ ולא בענין חמץ אוסר במשהו, האדם או שלא הבין או שלא רצה להבין חזר שוב על שאלתו וקבל שוב אותה תשובה בצורה קצת שונה, אולי יבין ששאלתו אינה מענין המדובר, וחזר אותו אדם על השאלה.

רבי דוד שלא רצה לפגוע בו השיב לו בצורה מיוחדת ועדינה שהיה מפליא לראות, והסביר שהוא לא מבין מה שיהודי זה שואל וממילא 'אינו יכול להתייחס לדבריו וע"כ הוא תוהר לענין הראשון שדובר עליו בשיעור.

כשיושבים ולומדים ובתוך כך מזדמנת איזו הלבנת פנים, רגילים לזלזל בזה כי זה בתוך הלימוד. אבל – אמר רבי דוד, זה לא נכון. צריך לחשוב לפני שמתחילים ללמוד שהתורה לא דוחה שום הלבנת פנים או שום עברה.

אחד התלמידים מספר איך פעם נכנס לביתו כשויכוח חריף מתנהל בו בין שנים מבני הבית, היה זה ויכוח על כשרותו של בקבוק יין שניצב על השולחן, אמנם לא היה מדובר ביין נסך חלילה, אלא בויכוח על הידור ההכשר. רבי דוד נחרד למראה השנים שרבים ומתווכחים בלהט? על מה המריבה?! "מעולם לא רבתי ולא הייתי צד במריבה, ואתם כל כך רבים" אמר בלהט.

כל ימיו נזהר לא להתקרב ולא להיקלע למחלוקת מכל סוג שהוא. פעם נכנס לו אחד מתלמידיו שהיה שרוי במחלוקת וביקש להשמיע את גרסתו לדברים. אמר לו רבי דוד: אינני רוצה לשמוע, אומר לך רק דבר אחד: אם אתה הנרדף אינני מרחם עליך. האלוקים יבקש את הנרדף. אך אם אתה הרודף אני מרחם עליך. מרחם מאוד!

יש גם מזיק בפה!

בשנים האחרונות היה מגיע בימי חורף נוחים לשאוף אוויר ליד הים בשל צורכי בריאות. יום אחד הסתבר כי המכונית שהביאה אותו התקלקלה ולמקום הזמנה מונית. יהודי ממקורביו שהציע בשמחה רבה להסיע את ראש הישיבה במכוניתו נדחה על הסף, הסיבה היתה כי זה יהיה פגיעה בנהג שהוזמן, על אף שכמובן שכרו ישולם.

באחת משיחותיו הוא הביא את המסופר על מרן הגאון רבי ישראל מסלנט זצוק"ל שאחד מתלמידיו סיפר בהתפעלות על אחד הגדולים שהוא ירא שמים, שהקפיד על כמה בני אדם שהכניסו אותו וכמו שאמר, כך היה! רבי ישראל שמע ואמר: כמו שיש דין מזיק למי שמזיק עם היד או למי שמזיק עם הרגל, כך יש דין מזיק למי שמזיק עם הפה! ואם לאחד יש כוח שמתקיימים דבריו והוא מקלל, הוא מזיק בפה!

"מה שאנחנו צריכים ללמוד מזה – אמר רבי דוד, מאד צריכים להיזהר שמדברים עם חברים שלא לפלוט מהפה איזה מילת זלזול בזולת כי אם על ידי זה הוא מתבייש ונפגע הרי הרגת אותו!"

לפגוע בשני זה לא פיתרון!

נכדו מספר לי כי לא היה אצלו מושג לומר "לא" כתשובה לשידוך. ואמר לי פעם שלא רצו אותי בשידוך והייתי נבון קרא לי ואמר: אתה צריך להיות כל כך מאושר שהיא אמרה לא ולא אתה שאתה תגיד "לא". כנראה שזה לא משמים. היה שידוך שהייתי מעורב בו ולקראת סוף השידוך הגיע מידע לא טוב על הבחור. שאלתי אותו ואמר לי לשתוק. רגישות נוראה היתה לו בפגיעה בשני. לפגוע בשני זה לא היה אצלו פתרון בכלל.

עד כדי כך היתה חמורה הפגיעה בזולת אצלו שפעם התבטא בשיחה ואמר: אסור לדבר לשון הרע, אבל לפעמים יש מקרים שחייבים לגלות דבר על אדם אחר, אבל על האדם להיזהר שלא תהיה לו שום הנאה מזה ושיכאב לו ממה שדיבר על חברו רע וכמו שאומר החובות הלבבות: "שתתכבד בקלון חברך וגנותו יהיה אצלך כאכילת העכבר והשקץ אשר יתעבהו טבעך" הוא חזר ושינן את דברי רבנו יונה כי הצדיקים מכבדים ומפארים בני אדם על כל מעלה טובה שיש בהם, ואילו הרשעים מחפשים מום בבני אדם להשפיל אותם. הסיבה לכך אמר רבי דוד, כי כל אומן רואה את אומנותו, ומי שרואה בשני מעלות סימן שהוא עסוק במעלות, ומי שרואה בזולת חסרונות, משום שהוא עצמו עסוק בחסרונות, ואדם צריך לחפש רק מעלות בשני.

אגב, כשהסופר ר' אהרן סורסקי הי"ד כתב את ספרו "הרב מפוניב"ז" הוא בא לרבי דוד לשמוע עובדות על הרב. רבי דוד הפליא באוזניו בעובדה אחת: שנים רבות מקומו בהיכל הישיבה היה ע"י מקומו של מרן הרב, ואף פעם מרן הרב זצ"ל לא הפריע לו, לא התחכך בו, לא פגע בו אפילו 'בטעות' עם ציציות טליתו – במה שאדם עסוק זה מה שהוא רואה על הזולת!

להיות בדרגה שלו!

מספר תלמיד: פעם נכנסתי אליו עם חבר בהצעה לשנות את זמני הסדר והתפילה בזמן קיץ כדי שלא יאכלו לפני מעריב וגם יהיה בזה תועלת ללימוד וגם מבחינת הלכה זה יהיה בשלמות.

תגובתו היתה: "מען דארף נישט בעסער מאכען" - לא צריך לעשות יותר טוב.

באותה הזדמנות סיפר לאותו תלמיד כמה עובדות מיישבת מיר. ואמר שניגש אליו אדם גדול ואמר לו שלדעתו צריך להקדים את מנחה בשבת כי מתפללים סמוך לשקיעה וצריך למהר לסעודה שלישית. הרים את ראשו ושאל: האם אינו צודק בטענה זו, ובוודאי שיש עוד דברים שצריך לתקן, אבל לא צריך להזיז כלום כי אין לדבר סוף.

וסיפר מאחד מתלמידיו מיר שהיה ממונה בישיבה והגדירו: "ער גיווען אפרומער" וחזר מיד ותיקן את עצמו שאז לא היו פרומערס רק בדור שלנו אלא: "ער איז גיווען אגוטער".

ממשיך ומספר אותו תלמיד: בר"ה אחר מוסף נלוויתי אליו שירד מהישיבה וראה התאספות של בחורים ואברכים ב"שערי אשר" שאלני מה עושים כאן? עניתי לו שרוצים לשמוע תקיעת שופר. ושוב שאל האם הם לא שמעו תקיעות בישיבה. עניתי לו שהם רוצים לצאת ידי כל השיטות ולכן שומעים פעם שניה. א"ל שבמיר לא ראו כזה דבר.

שאל אותו בחור: האם לא היו מחמירים במיר? אמר לי שבאמת שנה אחת הגיע גברא רבא ואחרי התפילה הלך לתקוע עוד באכסניא שלו אבל מרן המשיגה לא הלך לשמוע עוד פעם...

באחת השיחות דיבר על מה שמוציאים ספר תורה כולם הולכים לנשק שזה כולו מעשה חיצוני.

אחרי השיחה ניגש תלמיד אחד לשאול הרי יש בזה ענין? אמר לו רבי דוד בקצרה: אבל למה מפריעים לש"ץ ומעכבים את הספר תורה מלכת... אדם צריך תמיד לעלות, אבל הוא חייב להיזהר לעלות בהדרגה ולא לקפוץ למדרגות שלא שייכות אליו, היה אומר.

ופעם אמר בשם רבי ירוחם כי אדם שמתנהג בדבר שהוא לא אוהו במדרגה ההיא דומה לאחד שלובש 'צילינדר' והולך יחף...

בשיחותיו הוא דיבר רבות על כך שבן אדם צריך להכיר את טבעיו ולעבוד לפיהם ולא לפי הטבע של השני. אפשר לראות שני בחורים יושבים על ספסל אחד, האחד מצליח והשני לא.

למה? כי זה לומד "לפי טבעו" וזה לא "לפי טבעו" וכמו שאמר מרן הגאון רבי נפתלי טראפ זצוק"ל: "יעדער איינער דארף ארבעטען אין זיין בלעטקע - כל אחד צריך לעבוד בפית האדמה שלו". לכל אדם יש סוג אדמה שונה מחברו והוא צריך לעבוד לפיה ולא לחקות את מעשי חברו.

מספר תלמיד: פעם דברתי עם רבי דוד על בחור שעבר משיבה לישיבה כיוון שלא היה מרוצה מהמקום הראשון ואח"כ גם להיכן שעבר לא היה מרוצה. אמר לי רבי דוד כי יש עוף בכרכי הים עם חוש ריח מפותח ותמיד נדמה לו שיש ריח רע במקום ונווד למקום אחר ולא יודע שהריח רע בא ממנו בעצמו...

ועם כל זאת הוא הזהיר כי לפעמים יתכן שאדם יושב ולומד ועושה מעשים טובים ובכל זאת אין לדברים שהוא עושה שום שייכות אליו, כל מעשיו הם רק מהשפה ולחוץ. הנה בלעם דיבר דיבורים גבוהים מאד ואת הדיבורים שלו אנו מזכירים במוסף של ראש השנה ועם כל זאת הלך ויעץ בלבק להחטיא את עם ישראל, כי הוא אמנם דיבר דברים גדולים אבל לא היה לזה שום שייכות אליו! הוא נשאר בשפלותו ומה שדיבר היה מן השפה ולחוץ. כמה אנחנו צריכים לבחון את עצמנו בכל מעשה שאנו עושים. כי יכול להיות אדם שילמד תורה ויחדש חידושים, והדברים לא שייכים אליו בכלל...

לכתוב את השיעור אתם צריכים

הגאון רבי יעקב אדלשטיין שליט"א [זצוק"ל] גולל בפני כותב השורות את זכרונותיו מתקופת לימודו בישיבת פוניב'ז בראשית ימיה.

רבי דוד הגיע לישיבה בשנת תש"ה לפני זה לימד בת"א בישיבה. הוא היה אישיות המפורסמת בגדלות בתורה וגדלות במוסר דגם של בעל מוסר מושלם.

בהתחלה שנפתחה הישיבה הרב לקח את מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל לייסד את הישיבה אחרי חצי שנה הביא את רבי דוד כר"מ נוסף. וזכורני שרבי שמואל עצמו באחד השיעורים אמר סברא "ששמעתי מר' דוד" בסוגיא של הפה שאסר.

רבי דוד היה כבר בעיר פוניב'ז, בתקופה שרבי ירוחם היה שם רבי דוד היה עמו ביחד. במיר הבחורים היו גאונים ולמדו חזק מאד ומסופר שבלייל שבת בחצות בחור היה מתבייש ללבוש את המעיל ולצאת שלא ראו שהוא הולך באמצע הסדר. בחורים בגיל שלושים הרגישו צעירים שהוא היה בן עשרים ושמונה רבי ירוחם אמר לו שהוא כבר בוני להתחתן.

היה תקופה שהאנגלים שלטו והטילו עוצר ושום רכב לא נסע כל בקר הלך ברגל מת"א לישיבה.

לא ויתר על שיעוריו אף פעם והלך וחזר ברגל.

בשיעור הראשון שמסר לקיבוץ נגש אליו אחד הבחורים שרוצה לחזור על השיעור שיתן לנו בכתב את השיעור אמר אתם צריכים להתחנך שאתם צריכים לכתוב את השיעור. אם לא מובן משהו אפשר לבא ולשאול, אבל לכתוב את השיעור אתם צריכים.

בימים נוראים לא היה בעל תפילה בישיבה ורבי דוד היה בעל מוסף. היה בעל מנגן. ואמר שמלכויות וזכרונות שופרות לכל אחד מנגינה מיוחדת לא אותו שנים. ביום הראשון לא הסכים להתפלל ביום השני כי בעמוד היה נר והחום החניק אותו.

אף פעם לא העמיד שומרים לעשות שעות קבלה מתי שבאו יכלו להיכנס אליו. הוא התנגד לבין הזמנים של חדש אב והוא בא לישיבה כרגיל והסכים לתת שיעורים אם יבואו בחורים.

הוא סיפר לנו, שפרצה המלחמה הוא היה בברנוביץ והרוסים השתלטו על העיר ועשו משטר קומוניסטי והסתובבו ודברו רוסית ובנו הגדול הגרב"ד שליט"א היה ילד בן תשע וראה שהילד קולט את השפה הרוסית ואמר סכנה רוחנית לגור כאן ואמר צריך לברוח מכאן זה סכנה רוחנית והיתה לו הרגשה אם ח"ו יישאר ויהיה סכנה שימשכו אותו לא יודע מה יהיה ח"ו יכולים להתקלקל אפילו נופלת פצצה והיה מתרסק היה לו יותר נוח מאשר להיות בסכנה רוחנית כזו.

הוא סיפר על שיעור אחד שאמר אותו למרן הגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל והוא הסכים עמו. היה זה שיעור במסכת קידושין בסוגיא של "דברים שבלב".

סיפר לי בנו הגרב"ד שליט"א שמרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל היה לומד בקול רם וביום אחד ראוהו קורא בהתלהבות ונגשו לראות ראו שהוא לומד "ישועת דוד" ואמר שיש מה ללמוד בו.

הייתי מתייעץ עמו הרבה בשידוכים של הילדים ובלימודי הבנות היה לו שיקול הדעת הוא היה חכם ונבון.

הוא אמר לי על הגאון רבי אורי קלרמן זצ"ל "אריינר בעל הבנה" - יש לו הבנה נקיה. היו לו הגדרות מיוחדות על כל דבר.

האם לדבר עם ילדים על אמונה?

באחת מלילות השבת, בביתו של רבי דוד, אחת מנכדותיו הקטנות שאלה משהו. אביה הסביר לה, למרות שאנו בוודאות מאמינים בבורא עולם, מכל מקום כאשר אנו נוכחים בחוש, זה גורם לנו להתחזק באמונה.

במוצש"ק, מקבל האב טלפון לביתו. ורבי דוד נוזף בו: כך מדברים לילדים קטנים? אמונה בחוש? חיזוק אמונה בבורא עולם? ואז התברר לאב, כי אין זה פשוט כל כך אם לדבר עם צעירים על נושאי אמונה.

הוסיף רבי דוד ואמר לו: בכל שלשת החלקים של "דעת חכמה ומוסר" לא תמצא שמדבר בענינים אלו. אח"כ הצביע על הקיר ואמר: אתה רואה את הקיר? אצלי הרבש"ע קיים כמו שאתה רואה את הקיר! וא"כ, מה יש מקום לדבר ולחזק דבר ברור זה.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב) עוצם ישיבת נר זרח עפולה גבעת המורה עפולה עילית ישיבת עפולה עלי 052-8990135 פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 קריית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 קריית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניף קהילת בני תורה קריית מלאכי כולל שעל יד הישיבה קריית שמונה 052-7136824 ראשון לציון שדה חמד ישיבת עטרת שלמה רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאל לב לאחים רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכנ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכנ"ס היכל משה חברון מלון דבורה חברון מכולת רח' ר' ישראל סלנט תל ציון 052-7626880 (משפ' יהושע) חפרצה 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה ניתן להשיג בבתי החולים: - בלינסון-שניידר - מעייני הישועה - תל השומר	היכל שמואל סנהדריה ביהכנ"ס פאג"י עזרת תורה בית הכנסת בית ישראל קריית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה ביהכנ"ס המרכזי שערי חסד 054-8498969 (קירט) רמיאל ישיבת רנה של תורה ליוד אצל ידידנו ר' דוד קם הי"ו מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכנ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קריית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכנ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גריין פארק ביהכנ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכנ"ס זכרון משה מצפה רמון אצל ידידנו ר' איכגני בוגוסלבסקי הי"ו וצרת עלית הר יונה בביהכנ"ס המרכזי נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שחר שכי נתינה רמת אפרים 052-7664668	טבעון בביהכנ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר חבריה קריית שמואל ביהכנ"ס שמחת אריה טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יבנה אצל ידידנו הר"ר יצחק איכגי הי"ו יסודות ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיני) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת זאב חנות גיט שאבעס (העופר 2) גבעת שאול בבתי הכנסת: יחי ראובן ברכת יוסף (רח' אלקבץ 50) אוהל יונתן ככולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גילה ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל ביהכנ"ס היכל שמואל מרכז העיר כולל עטרת שלמה (רח' דוד ליזן) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל	בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכז - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה אהבת אהרון בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פונבז' קהילות יעקב קריית מלך קרלין שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוהצירא 9) קריית הרצוג בביהכנ"ס זיו יהודה שכון ה' ביהכנ"ס המרכזי תת ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכנ"ס היכל הקדוש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצנלסון זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינור) ישיבת נחלת הלויים בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) בביהכנ"ס צא"י	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: קיויתי שייויתי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה שם חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר אשדוד רובע ג' - קריית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 09-910398 (פינקלשטיין) בביהכנ"ס שערי תורה ישיבת אור לישראלים רמה ג' ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו ביתר גבעה A בביהכנ"ס אשכנז זכור לאברהם ישיבת הר"ן קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות דרכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידנו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל לאה (רח' פרדו) אוהל משה ורחל-רח' פרל אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' רדק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא
---	--	---	---	---

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: kgilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

